

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Doktora Tezi

**ASAYİŞ HİZMETLERİNDE GÖREV YAPAN POLİS
MEMURLARININ RİSK ALMA DAVRANIŞLARININ
İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Hanifi Sever**

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Ahmet Ferda Çakmak**

Zonguldak 2015

T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz İşletme Anabilim Dalında 115382201007 numaralı Hanifi SEVER'in hazırladığı "*Asayiş Hizmetlerinde Görev Yapan Polis Memurlarının Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*" konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 02/10/2015 günü saat: 10:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan

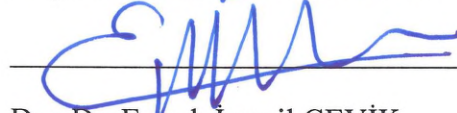
Doç.Dr. Ahmet Ferda ÇAKMAK

Üye

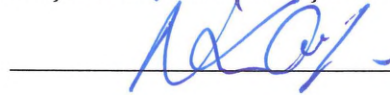
Doç.Dr. Rasim İlker GÖKBULUT

Üye

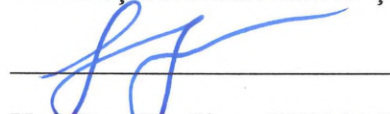
Doç.Dr. Enrah İsmail ÇEVİK

Üye

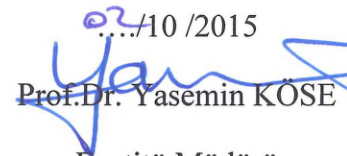
Yrd. Doç.Dr. Nüket KIRCI ÇEVİK

Üye

Yrd. Doç.Dr. Sinan YILMAZ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

02/10/2015

Prof.Dr. Yasemin KÖSE
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	: BEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Asayiş Hizmetlerinde Görev Yapan Polis Memurlarının Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi
Tez Yazarı	: Hanifi Sever
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Ahmet Ferda Çakmak
Tez Türü, Yılı	: Doktora Tezi, 2015
Sayfa adedi	: 160

Türkiye'nin yakın coğrafyasında yaşanan iç savaşlar ve çatışma ortamı, iç güvenliği tehdit eden terörizm ile genel asayiş suçları, polislerin ciddi bir risk altında görev yapmasına neden olmaktadır.

Sürekli risk altında çalışan ve tehlikeye maruz kalan bir örgüt içerisinde çalışan personelin karar verme, risk alma, riskten kaçınma, tehlikeyi kanıksama ve heyecan arama durumları değerlendirilmelidir. Tehlikenin kronik bir hal aldığı durumlarda karar vermek zorunda olan polislerin davranışları önem kazanmaktadır.

Polis, insan hakları ve devlet güvenliği terazisinde görev yapmaktadır. Polislerin riski fazla alması temel hak ve hürriyetlerin haksız yere sınırlandırılmasına; riskten kaçınılması ise devlet güvenliğinde zafiyete neden olabilir.

Asayiş polisinin sunmuş olduğu güvenlik hizmeti, tüm toplumun ortak kullanmakta olduğu fiziksel dünya kadardır. Yani, bir asayiş polisinin iş yeri, diğer tüm insanların sosyal yaşam alanları kadardır. Bu nedenle kendisine yönelebilecek saldırı ve tehlikelere çok açıktır.

Bu çalışmada, Zonguldak ilinde çalışmakta olan Asayiş Şube Müdürlüğü ve Polis Merkezi Amirliklerinde görev yapmakta olan polis memurlarının mesleki yönden risk alma, tehlikeyi kanıksama ve heyecan arama durumları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polis, Risk Alma Davranışı, Tehlikeyi Kanıksama, Heyecan Arama.

ABSTRACT

Institution : BEU Institute of Social Sciences, Department of
Management
Title : A Survey on Risk-Taking Behavior of Police Officers
Working in Public Security Services.
Author : Hanifi Sever
Adviser : Assoc. Prof. Ahmet Ferda Çakmak
Type of Thesis, Year : Doctoral Thesis, 2015
Total Number of Pages : 160

Civil wars and conflicts in close geographical environment of Turkey, internal security threats posed by terrorism and public order offenses, cause police officers to work under severe levels of risk.

Police officers, working under constant risk and exposure to danger, should be studied in terms of decision making, risk-taking, risk aversion, danger habituation and sensation seeking. Police behavior in decision making context increases importance when danger becomes chronic.

Police need to establish a balance between human rights and state security when working. Increased risk-taking may result in unwarranted limitation on principle rights and freedoms while excessive risk aversion cause weakness in security.

The spatial environment of the security services offered by public order police is defined by the physical world used by the whole society. Thus, workplace of a public order police covers other people's social life. This makes police vulnerable to offenses and dangers that may target him.

In this study, police officers working at Public Security Branch Office and various Police Stations in Zonguldak city center are evaluated in terms of risk taking, danger habituation and sensation seeking behaviors.

Keywords: Police, Risk Taking Behavior, Danger Habituation, Sensation Seeking.

ÖNSÖZ

Ülkemizin yakın coğrafyasında yaşanan iç savaşlar ve çatışma ortamı, iç güvenliği tehdit eden küresel ve lokal terörizm ile genel asayiş suçları göz önüne alındığında yedi gün yirmi dört saat esasına göre asayiş hizmeti sunan, çoğunluğu üniforma ile görev yapan polislerin risk altında görev yaptığı söylenebilir.

Asayiş Polisleri, polisliğin doğası gereği riskli bir iş yapmaktadır. Riskin alınması ya da riskten kaçınılması bir terazinin iki ağırlık noktasıdır. İnsan hakları ve devlet güvenliği arasındaki terazide görev yapan polisin iş ve eylemlerinde dengeyi sağlaması gerekmektedir. Terazideki dengenin bozulması durumunda toplumsal sorunların ortaya çıkacağı, kamu güvenliğinde zafiyetin yaşanabileceği ve temel hak ve özgürlüklerin çiğnenebileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle, emniyet teşkilatı içerisinde görev yapmakta olan polis memurlarının risk alma durumlarının belirlenmesi ve görev alanlarının buna göre belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın yürütülmesi esnasında; fikirleri ile beni cesaretlendiren, desteği ile yol gösteren çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Sayın Ahmet Ferda ÇAKMAK'a, tez izlemelerinde bu çalışmanın daha iyi nasıl sürdürülebileceğini tarif eden, çok değerli fikirleri ile yardımlarını esirgemeyen Doç.Dr. Sayın Rasim İlker GÖKBULUT ve Yrd.Doç.Dr. Sayın Sinan YILMAZ ile, kıymetli vakitlerini ayırarak savunma sınavına katkılarını sunan Doç. Dr. Sayın Emrah İsmail ÇEVİK ve Yrd.Doç.Dr. Sayın Nüket KIRCI ÇEVİK'e şükranlarımı sunarım.

Bu günlere gelmemde emeği geçen ve hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim muhterem anneme ve babama, abim Dr. Muhammed SEVER'e teşekkür ederim. Zamanına zaman katamadığım ancak bu çalışmanın her aşamasında benimle birlikte mücadele veren sevgili eşim Dr.Tomurcuk HARBİGİL SEVER'e minnettarım.

Son olarak; *“etkinlerin yetkin değil, yetkinlerin etkin olduğu bir dünya”* temennisi ile bu çalışmanın bilim dünyasına faydalı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE, KARAR VE RİSK ALMA.....	6
1.1. Risk ve Risk Algısı: Tanımlar ve Yaklaşımlar	7
1.2. Belirsizlik ve Risk	9
1.3. Risk Değerlendirme	10
1.4. Karar Verme ve Teoriler	12
1.4.1. Karar Verme Yaklaşımı	13
1.4.2. Kuralcı ve Tanımlayıcı Karar Verme Teorisi.....	16
1.4.3. Karar Vermede Çerçeveleme Etkisi	17
1.4.4. Beklenen Fayda ve Beklenti Teorisi	20
1.4.5. Düşünölmüş Eylem Kuramı.....	22
1.4.6. Planlanmış Davranış Kuramı	24
1.4.7. Heyecan Arama Kuramı	25
1.4.8. Sosyal Öğrenme Teorisi.....	26
1.4.9. Ayırıcı Birleşimler Teorisi	28
1.4.10. Ayırıcı Güçlendirme Teorisi.....	29
1.4.11. Sosyal Kontrol Kuramı	30
1.4.12. Sosyal Ekolojik Model.....	31
1.4.13. Problem Davranış Kuramı.....	31

1.4.14. Kaynak Bağımlılığı Teorisi.....	32
1.5. Risk Alma	33
1.6. Risk Nasıl Algılanır?	37
1.7. Risk Alma ve Kişilik Özellikleri	38
1.8. Risk Alma Davranışlarının Alt Boyutları	46
2. POLİS TEŞKİLATI VE RİSK ALMA.....	52
2.1. Türk Polis Teşkilatının Kuruluşu	52
2.2. Polis Teşkilatına Personel Seçimi	53
2.2.1. Eğitim Kurumlarına Öğrenci Alımı.....	54
2.2.2. Mezuniyet Sonrası Atama ve Personel Alım İşlemleri	54
2.2.3. Terfi ve Ödül İşlemleri.....	58
2.3. Polis Teşkilatındaki Birimler	61
2.4. Polislerin Kişilik Özellikleri ve Risk Alma Davranışını İnceleyen Çalışmalar	64
3. YÖNTEM VE ANALİZ SONUÇLARI	70
3.1. Araştırma Yöntemi/ Deseni/ Modeli	70
3.2. Varsayımlar ve Hipotezler	73
3.3. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu.....	74
3.4. Veri Analizi.....	75
3.5. Pilot Uygulama.....	75
3.6. Bulgular.....	76
3.6.1. Risk Alma Davranışına Ait Bulgular	88
3.6.2. Heyecan Arama Davranışına Ait Bulgular	96
3.6.3. Tehlikeyi Kanıksama Davranışına Ait Bulgular.....	103
3.7. Tartışma	109
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA.....	131
EKLER.....	153

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1: Emniyet Teşkilatı'ndaki Branşlar	56
Tablo 2.2: Emniyet Teşkilatı'ndaki Rütbeler ve Bekleme Süreleri	59
Tablo 3.1: Çalışmaya Katılanlara Ait Demografik Bulgular	76
Tablo 3.2: Çalışmaya Katılanların Mesleki Durumları	78
Tablo 3.3: Mesleki Zorluk Olarak Adlandırılan Parametrelerin Frekans Dağılımı	80
Tablo 3.4: Asayiş Polisinde Bulunması Gereken Özelliklerin Frekans Dağılımı	81
Tablo 3.5: Çalışmaya Katılanların Çalıştıkları Birimler ile İdeallerinde Çalışmak İstedikleri Birimler Arasındaki Ki Kare Analizi	82
Tablo 3.6: Çalışmaya Katılanların Medeni Durumlar ile İdeallerinde Çalışmak İstedikleri Birimler Arasındaki Ki Kare Analizi	83
Tablo 3.7: Çalışmaya Katılanların Soruşturma Geçmişleri ile Çalıştıkları Birimler Arasındaki Ki Kare Analizi	84
Tablo 3.8: Çalışmaya Katılanların Soruşturma Geçmişleri ile Terfi Beklentisi Arasındaki Ki Kare Analizi	85
Tablo 3.9: Çalışmaya Katılanların Soruşturma Geçmişleri ile Hizmet Süreleri Arasındaki Ki Kare Analizi	86
Tablo 3.10: Çalışmaya Katılanların Çalıştıkları Birimler ile Terfi Beklentisi Arasındaki Ki Kare Analizi	87
Tablo 3.11: Çalışmaya Katılanların Daha Önce Saldırıya Uğrama Durumu ile Çalıştıkları Birim Arasındaki Ki Kare Analizi	87
Tablo 3.12: DOSPERT Ölçeğinin Cronbach's Alpha Değerleri	88

Tablo 3.13:	Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre DOSPERT Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Değerleri	88
Tablo 3.14:	DOSPERT Ölçeğinin Alt Boyutlarının Kendi Aralarındaki Korelasyonu	89
Tablo 3.15:	Risk Alma Davranışının Varyans Analizi (<i>F testi</i> Sonuçları)	90
Tablo 3.16:	Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre DOSPERT Ölçeğinin Alt Boyutları ile Bazı Özelliklerin Karşılaştırması (<i>t testi</i>)	91
Tablo 3.17:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Dospert Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (<i>One Way-Anova testi</i>)	93
Tablo 3.18:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle DOSPERT Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (<i>Post Hoc Tukey testi</i>)	94
Tablo 3.19:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle DOSPERT Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	95
Tablo 3.20:	Heyecan Arama Ölçeğinin Cronbach's Alpha Değeri	96
Tablo 3.21:	Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Heyecan Arama Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Değerleri	96
Tablo 3.22:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Heyecan Arama Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (<i>One Way-Anova testi</i>)	97
Tablo 3.23:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle DOSPERT Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (<i>Post Hoc Tukey testi</i>)	98
Tablo 3.24:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Heyecan Arama Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	99
Tablo 3.25:	Heyecan Arama Davranışının Varyans Analizi (<i>F testi</i> Sonuçları)	100
Tablo 3.26:	Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Heyecan Arama Ölçeğinin Alt Boyutları ile Bazı Özelliklerin Karşılaştırması (<i>t testi</i>)	101

Tablo 3.27:	Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin Cronbach's Alpha Değerleri	103
Tablo 3.28:	Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Değerleri	103
Tablo 3.29:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Tehlikeyi Kanıksama Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (<i>One Way-Anova testi</i>)	104
Tablo 3.30:	Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Tehlikeyi Kanıksama Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	104
Tablo 3.31:	Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin Alt Boyutları ile Bazı Özelliklerin Karşılaştırması (<i>t testi</i>)	105
Tablo 3.32:	Çalışmaya Dahil Edilen Ölçeklerin Alt Boyutlarının Birbiriyle İlişkisi	107
Tablo 3.33:	Zonguldak ilinde Cumhuriyet Başsavcılıklarına Yapılan Suç Duyuruları Sayısı	124
Tablo 3.34:	Zonguldak Polis Sorumluluk Bölgesindeki Suç Tiplerine göre Olay Sayısı	124
Tablo 3.35:	Zonguldak Polis Sorumluluk Bölgesindeki Mala ve Şahsa Karşı Suçların Yıllara Göre Değişimi	125

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: Beklenti Teorisi Değer Fonksiyonu	22
Şekil 1.2: Düşünülmüş Eylem Teorisi	23
Şekil 1.3: Planlanmış Davranış Teorisi	24
Şekil 2.1: Emniyet Örgütünün Teşkilat Yapısı	63
Şekil 3.1: Araştırmanın Modeli	72

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
DOSPRT	: Risk Alma Ölçeği (Domain Specific Risk Taking Scale)
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EURODAC	: Avrupa Daktiloskopi
H	: Hipotez
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı Örgütü
RG	: Resmi Gazete

GİRİŞ

“Risk” sözcüğünün, kökeni itibariyle ilk olarak Homeros’un Odysseia destanına dayandığı, sonrasında 17. yüzyılda “Denizcilik” alanında kullanılan bir kavram olarak hayat bulduğu ifade edilmektedir (Lupton, 1999).

Latince’de risk, “reserage” fillinden türetilmiş olan “resicum” kelimesine eş değerdir ve “kısa kesmek” anlamına gelmektedir. “Risiko” (Almanca), Risque (Fransızca), “Risico” (İtalyanca), “Riesgo” (İspanyolca), Risk (İngilizce) kelimelerinin her biri farklı dillerde “risk” kelimesini ifade etmek için kullanılmaktadır (Doğan, 2001).

Türk Dil Kurumu’na göre “Risk” kelimesi dilimize Fransızca’dan geçmiştir. Kelimenin anlamı “Zarara uğrama tehlikesi, riziko” olarak açıklanmaktadır.

Risk kelimesinin bugün yaygın olarak kullanılması, klasik sanayi toplumundan, modern topluma geçiş süreci ile birlikte ortaya çıkmıştır. Geleneksel toplumlarda baş gösteren salgın, ölüm, açlık, savaş ve afetlerin tamamı doğaüstü olaylara dayanmakta iken, aydınlanma dönemi ile birlikte bu durumlara modern bakış açısı getirilmiştir (Sennett, 2010: 84). II. Dünya Savaşı ve nükleer silahların kullanılması ile başlayan “risk toplumu” farkındalığı, özellikle Çernobil felaketi ve küresel ısınma gibi sorunlara atıf yapmıştır. Klasik sanayi toplumundan sonra ortaya çıkan modern toplum, kazaların, hastalıkların, doğal afetlerin olduğu bir “risk toplumu” haline gelmiştir. Ulrich Beck (1992)’in “Risk Toplumu Teorisi”ne göre; risk, modernizasyonla gelen, teşvik edilen tehlikeler ve güvensizlikle mücadele edebilme yolu olarak tanımlanır. Özetle, bu teoride, endüstriyel toplum öncesinde kıtlık, kuraklık, doğal afetler gibi insan eli ürününün ötesinde yaşanan olaylara gönderme yapılırken, endüstriyel toplumda insan eli ürünü tehlikelere yer verilmiştir (Beck, 1992).

Teknolojinin ve sanayinin gelişmesi, küresel tehditlerin artması güvenlik alanında yeni gereksinimler doğurmuştur. Özellikle 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen terörist saldırılar sonrasında devlet yönetimlerinde ve devletler üstü yapılarda (AB, NATO vb.) küresel çaplı risk temelli güvenlik anlayışına geçilmiştir.

Ülkemizin mevcut konumu, yakın coğrafyasında yaşanan iç savaşlar ve çatışma ortamı, iç güvenliği tehdit eden küresel ve lokal terörizm ile genel asayiş suçları göz önüne alındığında yedi gün yirmi dört saat esasına göre asayiş hizmeti sunan, çoğunluğu üniforma ile görev yapan polislerin ciddi risk altında olduğu söylenebilir. Bu nedenle, bu polis memurlarının genel asayiş hizmetini yerine getirirken büyük bir gerilim ve risk altında karar verdikleri değerlendirilmektedir.

Hayatın hemen her alanı bugün endüstrileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan insan yapımı tehlikelerle doludur. Bu tehlikeler asayiş görevini yerine getirmekte olan polis memurlarının sağlık ve güvenliğini de tehdit etmektedir. Bireyler ve örgütler hayatlarının her aşamasında riskler ile karşılaşmaktadır. Yaşamlarını devam ettirebilmek adına risk almak ve tehlike durumları ile mücadele edebilmek zorundadırlar. Risklerin algılanması, tanımlanması, değerlendirilmesi ve kabul edilmesine kadar tüm aşamalar bireylerin ve örgütlerin karar almalarını etkilemektedir. Bu nedenle, sürekli yüksek risk ortamında çalışan kişiler alacakları kararları ve muhtemel sonuçlarını iyi tahlil etmek zorundadırlar. Polislik uygulamalarında aşırı risk alma, güvenliği ve yaşamı tehlikeye sokan bir durumdur. Riskin yetersiz düzeyde alınması ise devlet güvenliğinde zafiyete neden olabilir. Bu nedenle çok hassas bir noktada görev yapan polislerin tutum ve davranışları çok önemlidir.

Sürekli risk altında çalışan ve tehlikeye maruz kalan bir örgüt içerisinde çalışan polislerin tehlikeyi kanıksama ve aşına olma durumu onlarda risk alma davranışında farklılığa yol açabilir. Devlet ve kişi güvenliği açısından çok önemli görevleri sürdüren polislerde tehlikenin kanıksanması beraberinde çok büyük güvenlik zafiyetine neden olabilir. Bu nedenle iç güvenliği sağlayacak polis teşkilatında

görevlendirilen polislerin risk alma tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

1845 yılında kurulmuş olan Türk Polis Teşkilatı'nın organizasyon yapısı içerisinde en fazla personel asayiş ve genel güvenlik hizmetlerinde kullanılmaktadır. 81 ilde fiili polislik mesleğini icra etmekte olan asayiş polisi diğer birimlerde çalışan polislere nazaran daha tehlikeli bir görevi yerine getirmektedir. Bu nedenle, pratik karar verebilmesi ve anlık reflekslerle hareket edebilmesi oldukça önemlidir.

Şahsa ve mala karşı suçlar ile mücadele eden asayiş polisi çoğu zaman inisiyatif olarak hareket etmektedir. Asayiş polisi bir ihbar üzerine olaylara müdahale edebildiği gibi devriye hizmetlerini ifa ettiği aşamada da suça tanıklık edebilir. Bu aşamada bir ekipte bulunan üç hatta kimi zaman iki polis memuru inisiyatif olarak vakaya doğrudan müdahale etmektedirler.

11.09.1992 tarihli Emniyet Hizmetleri Sınıfı Mensupları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 13. maddesine göre ilk atamada; "*Polis memuru yetiştiren eğitim kurumlarından mezun olan polis memurlarının atamaları, asayiş gerekleri ve hizmet branşındaki ihtiyaç, personelin teknik bilgisi ve mesleki uzmanlığından yararlanma mecburiyeti olmadıkça, öncelikle polis merkezleri, çevik kuvvet veya koruma hizmet birimlerine yapılır*" denmektedir. Mesleğe yeni başlayan polis memurlarının yönetmelik gereği ilk atamalarının yapıldığı üç birim de kendi içerisinde risk alma eğilimin en yüksek olduğu yerlerdir. Özetle, Polis Merkezi Amirlikleri, asayiş olaylarına resen el koyan ve soruşturan birimdir. Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü, toplumsal olaylara müdahale eden, asayiş polisine nazaran her hareketini yönetici talimatı ile yapan yüksek riskli bir birimdir. Koruma hizmet birimleri ise hassas birimlerin çevrelerinde konuşlanan ve çoğu zaman tek başına silahlı nöbet tutan personelin oluşturduğu birimdir. Fiziksel ve silahlı saldırılar anında tek başına bireysel karar verebilme ve risk almak zorunda olan hassas bir görev ifa edilmektedir.

Polislik mesleğine yeni atanmış olan polis memurlarının görevlendirilmesinde norm kadro sistemi uygulanmaktadır. Yani ihtiyaca göre personel ataması yapılmaktadır. Ancak riski yüksek olan bu birimlere ataması yapılan polis memurlarının risk alma seviyelerinin değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Polis teşkilatının görev performansını artırma adına Toplam Kalite Yönetimi başta olmak üzere modern yönetim biçimleri tatbik edilirken, diğer taraftan bu yönetim organizasyonu içerisinde görevlendirilen polis memurlarının risk alma durumlarının incelenmemiş olması büyük bir handikaptır. Riskin yüksek düzeyde alınması kişilerin ve kurumların yaşamsal fonsiyonlarını tehdit ederken, riskin çok düşük düzeyde alınması ise kamu ve devlet güvenliğinde zafiyete neden olabilir.

Bu çalışmanın amacı, polis teşkilatının görev etkinliği ve iş verimliliğinin artırılabilmesi adına asayiş hizmetlerinde görevlendirilen polis memurlarının risk alma davranışlarının değerlendirilmesidir. Elde edilecek sonuçlara göre, bir polis memurunun asayiş hizmetlerinde görevlendirilmeden önce değerlendirilmeye alınarak uygun işe uygun personel istihdamının sağlanabilmesi amaçlanmaktadır.

Polis teşkilatına personel alınırken sınav komisyonlarınca oluşturulan mülakat heyetinde risk mesleği olan polislik ile ilgili bir ölçme/değerlendirme yapılmamaktadır. Temel mülakat sonrasında eğitim kurumlarına alınan polis memuru adayları başarılı olmaları halinde polis meslek yüksekokulundan iki yıl, 4 yıllık örgün eğitim mezunları ise altı aylık eğitimden sonra polis memuru olarak mezun olmaktadır. İlk atamaları yapılan yeni polis memurlarının mesleğe başladıkları ilk yerler genellikle Polis Merkez Amirlikleri, Asayiş Şube Müdürlüğü Önleyici Hizmetler Büro Amirliği (devriye ekipler), Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü ya da Koruma Büro Amirliği olmaktadır. Toplumsal olaylar, silahlı ve bıçaklı kavgalar ile polise karşı saldırıların olabildiği böylesi kritik birimlerde çalışan personelin görevlendirilmesinde bir risk alma değerlendirmesi yapılmamaktadır. Bu birimlerde çalışan kişilerin yaptıkları iş gereği diğer birimlerde çalışan arkadaşlarına nazaran risk alma ve insiyatif düzeylerinin ne düzeyde olması gerektiği bilinmemektedir. Bu çalışma ile asayiş polisinin risk alma davranışı ele alınacaktır.

Bu bağlamda; polislerin risk alma davranışları, tehlikeyi kanıksama ve heyecan arama durumları hazırlanan ve güvenilirliği ölçülmüş olan ölçeklerle test edilmiştir. Demografik özellikleri kapsayan anket ile ölçek verileri, ayrıca ölçeklerin kendi arasındaki ilişkileri incelenmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde; karar ve karar verme açısından kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Belirsizlik ile riskli durumlarda karar vermenin nasıl etkilendiği değerlendirildikten sonra risk alma teorileri ayrı ayrı incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; polis teşkilatının kuruluşu, birimleri ve polislerin risk alma davranışını araştıran çalışmalar incelenmiştir. Ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalarda polislerin risk alma davranışları ile risk alırken hangi faktörlerin önemli olduğu değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde; çalışmanın ana konusunu oluşturan Zonguldak Emniyet Müdürlüğü'nde Asayiş hizmetlerinde çalışmakta olan polis memurlarına uygulanan risk alma, heyecan arama ve tehlikeyi kanıksama ölçekleri ile demografik unsurları içeren anketin sonuçları ile bu sonuçların tartışılmasına yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise; çalışmanın sonucu ve elde edilen çıktıların değerlendirilmesi yapılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE, KARAR VE RİSK ALMA

Risk kavramı ile ilgili bilimsel çalışmalarda belirsizlik, risk, kayıp, tehlike ve olasılık sözcüklerinin riski tanımlamak için aynı düzlemde tanımlandığı görülmektedir. Ancak, ikinci dünya savaşı sonrasında, küresel boyutta hissedilen Soğuk Savaş ve nükleerlerin kullanılması ile birlikte risk almanın sadece belirsizlik ve tehlike boyutları ile yansıtılmaya başlandığı görülmektedir (Botterill ve Mazur, 2004; Schmid, 2006).

Risk olgusunun tanımlanmasında iki boyutlu yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki, pozitivist bakış açısıdır. Buna göre, güvenlik, sağlık, çevre ve teknoloji alanları ele alınarak risk, yaşanan bir olay sonrasında zarar görme ve kaybetme olasılığı olarak ifade edilmiştir. İkincisi ise geleneksel yaklaşımdır. Buna göre; risk olgusu bağımsız olarak gerçektir ve ölçülebilmektedir. Bu nedenle, matematiksel olarak formüle edilmiştir. “*Risk = Olasılık X Sonuç*” denklemi ile ifade edilmektedir (Bruhin vd., 2007).

Sosyal bilimlerde risk daha çok nesneldir. Bu nedenle, kültür, sosyal yapı ve bireysel farklılıklara göre değişim gösterir. Riskli bir eylemin beraberinde getirdiği sonuçları kimi zaman gelecekte ortaya çıkmaktadır. Geçmişte edinilen tecrübeler ile ilgili nesnel verilere sahip olmak riskin kesin olarak ölçülmesi anlamına gelmemektedir (Stahl, 2007).

Schwing ve Albers (1980), riski olasılığın bileşik ölçüsü ve olumsuz etkinin büyüklüğü olarak tarif etmiş ve riski tip A ve tip B şeklinde ikiye ayırmıştır. Tip A, yüksek kazanç elde etmek için potansiyel olumsuz sonuçların tolere edilmesidir. Tip B’de ise, ödül parametrelerine odaklanmaksızın bireyin doğrudan haz araması beklenmektedir.

Bir başka çalışmada risk, beklenen kayıp olarak tarif edilmiştir (Yates 1990, 1992). Bu çalışmalar; riskin temel bileşenlerini; “kayıp, kaybın önemli ölçüde olması ve kayıpla ilgili belirsizlik” olarak tanımlamıştır. Vlek ve Stallen (1980) ise, riski kaybetme ihtimali olarak tanımlayanların, alınacak karar sonrasında kazanma ihtimalini dışladığını ifade etmektedir.

Risk ile tehlike, belirsizlik ve tehdit gibi kavramlar sıklıkla birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılıyorken, bazı araştırmacılar risk ile bu kavramlar arasında çok keskin bir ayırmadan bahsetmektedir (Green vd., 2000; Young vd., 1990). Bu çalışmalarda risk daha az belirsizlik durumu ya da herkes için eşit olasılık olarak tanımlanırken, belirsizliğin sonuçları hiçbir zaman tahmin edilemeyen durumlar olarak tarif edilmektedir. Dilbilimsel açıdan incelendiğinde ise, belirsizlik, riskin bir elementidir.

Bu çalışmada risk kavramı; “belirsizlik ortamı içinde sosyal, kanuni ve hiyerarşik faktörlerin etkisi ile zarar görme ve kayıp yaşama” olarak tanımlanacaktır.

1.1. Risk ve Risk Algısı: Tanımlar ve Yaklaşımlar

Risk kavramıyla ilgili literatürde çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir. Sjöberg (1991), riski bir durumun gerçekleşme olasılığının, bu durumun mevcut olumsuz sonuçlarını artırması olarak tanımlamıştır. Fikirkoca (2003) riski, belirli bir zamanda önceden belirlenmiş olan sonuca ulaşamama olasılığı ile zarar ve kaybetme olasılığı olarak tanımlamaktadır. Raftery (1994) riski, geleceğe ilişkin belirsizlik ve bu belirsizliğin yarattığı tehdit, tehlike ve zarar durumu olarak ifade etmektedir.

Risk almanın istikrarlı bir kişilik özelliği olduğunu belirten pek çok çalışma bulunmaktadır (Bromiley ve Curley, 1992; Eysenck ve Eysenck, 1977; Lejuez vd., 2002). Elde edilen veriler sonrasında risk almanın algılanabilir bir fonksiyon olduğu ve kişinin eylem ve seçim seçeneği içinde beklenen yararlar ile risk sonucu oluşabilecek zararları düşünerek bireyin o olaya karşı geliştirilen tutum olarak ifade edilmiştir (Weber, 2001; Weber ve Milliam, 1997).

Risk algısını etkileyen faktörleri üç kısımda inceleyen Snary (2004) bunları psikometrik yaklaşım, sosyo-kültürel yaklaşım ve sosyal yayılma modeli olarak tanımlamıştır.

Psikometrik yaklaşım, riskin nesnel bir yapısı olduğunu ancak ölçülebileceğini hareket noktası olarak almıştır. Böylelikle risk algısına odaklanılmaktadır (Zinn, 2006). Bu yaklaşım prensibinde, farklı risklerin insanlar tarafından nasıl ve hangi şiddette hissedildiğinin anlaşılabilmesi için ölçme araçları geliştirilmiştir. Bu modele dayanan pek çok çalışmada (Erdem, 2001; Kahyaoğlu, 2012; Simon vd., 2000; Weber ve Hsee, 1998; Wildavski ve Dake, 1990; Yeniçeri vd., 2012) risk algısının ölçüldüğü görülmektedir. Benzer şekilde yapılan tüm çalışmaların “korku” ve “belirsizlik” olmak üzere iki ana temele (Slovic vd., 2002) dayandırıldığı tespit edilmiştir.

Sosyo-kültürel yaklaşım, pozitivist yaklaşımın aksine 1980’lerden sonra sosyal bilimlerdeki çalışmalarda önemli bir yer bulmuştur (Doğan, 2007). Bu yaklaşımın bünyesinde barındırdığı sosyolojik durum, Ulrich Beck (1992)’in “*Risk Toplumu Teorisi*” çerçevesinde endüstrileşmenin beklenmedik ve önüne geçilemez sonuçlarını ifade ederken (Beck, 1992), kültürel bakış ise, insanların dünyayı nasıl algıladıkları ve algı ile risk arasındaki bağlantıyı tanımlamaktadır.

Sosyal yayılma modeli (social amplification of risk framework), kaza, deprem, salgın, sabotaj, terör gibi önceden önemsenmeyen ancak etkisi hissedildikten sonra insanların bakış açısını değiştiren bir kavramı açıklamaktadır (Slovic vd., 2002). Bilgi toplumunun varlığı ile birlikte, bireyler alacakları kararlarda bireysel tecrübelerin yanında çevresel sinyalleri de dikkate almaktadırlar. Örneğin toplumsal hareketler, siyasi çalkantılar, ekonomik göstergeler gibi sinyallerin takip edilmesi sonrasında risk alma durumunda farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Çevrede yaşanan sinyallerin dalga dalga yayılması bu modeli açıklamaktadır (Kasperson vd., 1988; Masuda ve Garvin, 2006; Pidgeon, 1999; Renn vd., 1992;).

1.2. Belirsizlik ve Risk

Risk alma, alınan kararın özelliklerinden biridir ve alınan karar sonrasında ortaya çıkacak sonuçlara ilişkin belirsizliği göstermektedir. Belirsizlik bir durumdur ve birey tarafından yeterli tecrübe, veri ya da bilgi olmaması nedeniyle net bir şekilde sınıflandırılmamaktadır.

Karar alma ve risk arasındaki belirsizlik, eylemin sonucuna edeceği etki açısından oldukça önemlidir. Geleneksel karar kuramlarına göre, belirsizlik durumu ile risk kavramı eş anlamlı olarak gösterilmektedir (Highhouse ve Yüce, 1996). Morgan ve Henrion (1990)'ın çalışmasına göre; birey, belirsizlik ortamında karar alırken kişilik özellikleri, yaşanan çevre, güdüler ve yetenekler gibi faktörler önemli bir yer tutmaktadır.

Geleneksel karar kuramlarının aksine; riskin, belirsizliğin eş anlamlısı değil, belirsizliğin bir bileşeni olduğu da ifade edilmektedir (Yıldıztekin, 2008). Belirsizliğin negatif bileşeni risk iken, pozitif bileşeni fırsattır.

İki çeşit belirsizlik bulunmaktadır. Bu belirsizliğin birinci kısmında istatistiksel sonuçlar bulunurken, diğer kısmında zararın derecesi yer almaktadır (Everley, 2002). Örneğin, her yıl risk altında çalışan emniyet teşkilatı personellerinden hızlı araç kullanma sonrasında trafik kazası geçiren ve yaralanan/ hayatlarını kaybedenlerin sayıları istatistiksel olarak belirlidir. Bu birinci kısımdaki istatistiksel sonuçlara atıf yapmaktadır. Ancak hangi ekip aracının kaza yapacağı bilinmemektedir. Bu da ikinci kısma gönderme yapmaktadır.

Belirsizlik durumunda kişisel özellikler ve tecrübe önemli olabilir. Bu husus, “belirsizlik toleransı” ile açıklanabilir. Belirsizlik toleransı, belirsiz durumlara olumlu tepki verebilme yeteneğidir. Birey, belirsiz bir ortamda karar alırken, ihtiyacı olan daha fazla bilgiyi aramaksızın kendi bilgisine güvenerek karar verebiliyorsa yüksek toleransa sahip olduğu söylenebilir (Teoh ve Foo, 1997).

1.3. Risk Değerlendirme

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği (R.G. tarih: 29.12.2012, S.281512)'nin 4. maddesinde risk değerlendirmesinin tanımı yapılmıştır. Risk değerlendirmesi, *“işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmalar”* olarak ifade edilmektedir.

Bir risk ile ne zaman ve hangi şekilde karşılaşılacağı bilinemeyebilir. Dahası bir riskin tamamen ortadan kaldırılması da çoğu zaman mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, risk değerlendirmesinde, riskin tolere edilebilir seviyelere çekilmesi gerekmektedir. İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği (R.G. tarih: 29.12.2012, S.281512)'nin 4.b'ye göre kabul edilebilir risk seviyesi *“Yasal yükümlülüklerle ve işyerinin önleme politikasına uygun, kayıp veya yaralanma oluşturmayacak risk seviyesi”* olarak tanımlanmıştır.

Edulee (2000)'e göre, risk değerlendirme beş kademeli bir süreçtir. Bilgi toplama, tehlikelerin belirlenmesi, tehlikelerden kaynaklanan risklerin değerlendirilmesi, riski ortadan kaldırmak ya da azaltmak için önlemlerin alınması, değerlendirmenin gözden geçirilmesi ve risk değerlendirmesinin yazılı hale getirilmesidir.

Risk değerlendirme, güvenlik güçlerinin geçmişten günümüze uyguladığı ancak çoğu zaman yazılı hale getirilmeyen taktiksel faaliyetler bütünüdür. Örneğin, binaların çevre emniyeti alınması ve risklerin değerlendirilmesine ilişkin kodlar ile sabotajlara karşı korunma planları sürekli olarak güncellenmekte ve yazılı hale getirilmektedir. Buna rağmen, belirli bir yer ya da kişilerin korunmasından öte, her an vuku bulabilecek adli olaylara müdahale esnasında güvenlik ve müdahale tedbir ve taktik planlarının hazırlanması mümkün değildir. Çünkü dinamik bir özelliği bulunan güvenlik kavramında risklerin her olaya göre farklılık arz edebileceği ve olaya göre farklı riskin algılanabileceği dikkate değerdir. Elbetteki, müdahale esasları

ve güvenlik tedbirleri yazılı hale getirilmektedir, ancak bu hususlar temel güvenlik tedbirlerini kapsayabilir.

Özellikle terör faaliyetlerinin bölgesel etkinliğinden öteye geçerek küresel çapta eylemlerin (11 Eylül saldırıları, Londra 2005, Madrid 2004 ve İstanbul 2003 terör saldırıları vb.) yaşanması güvenlik hizmetlerinin risk değerlendirmesinde büyük değişime neden olmuştur. Mevzuatlarında güncellemeye giden teröre hedef ülkeler, üçüncü kişilere ait biyometrik ve kişisel bilgilerin paylaşımı, şüpheli kişilerin takibi gibi pek çok değişikliğe gitmiştir. Örneğin AB üyesi ve üyelik için müzakereleri sürdüren ülkelerin EURODAC¹ sözleşmesi ile ülkelere giriş çıkış yapan tüm göçmenlerin parmak izlerini birbirleri ile paylaşımına açmaları buna örnek olarak verilebilir. Amerika Birleşik Devletleri ise 11 Eylül 2001 saldırılarından tam 45 gün sonra yasalaştırdığı “Patriot Act” (Terörü Engellemek İçin Gerekli Şartlar Kanunu), risk algısı ve risk değerlendirmesine kapsamında atılan en sert adım olmuştur. Bu yasanın bazı maddelerine değinecek olursak; güvenlik güçleri güvenliğe yönelik risk içeren makul bir şüphe elde etmesi halinde doğrudan polis tarafından kişileri internet üzerinden takip etme, elektronik postaların kontrolü, kişisel bilgilerine ulaşım, ileri düzey telefon takibi gibi yetkiler tanınmıştır. Ayrıca kanunda risk seviyeleri belirlenmiş, polisin yetki kullanım şekli risk seviyelerine göre tanımlanmıştır.

Risk altında karar verilirken, karar alıcı fayda ve zarar dengesini değerlendirmektedir. Karar alıcılar bu aşamada, davranışın sonucunda fayda ve zararın kimi nasıl etkileyeceğini hesaba katmaktadırlar (Everley, 2002).

Güvenlik hizmeti sunan kişilerin alacakları birtakım kararlar sonucunda kendilerinin ya da toplumdaki diğer kişilerin ölümcül yaralanması gerçekleşebilir. Özellikle riskli davranışlarda toplumsal ve bireysel çıkarların çatıştığı da dikkate alındığında (Fox, 1999), risk altında karar almada çoğunlukla sonucun bilinmesi mümkün değildir (Vlek, 1996).

---

¹ Avrupa Daktiloskopi: 15.01.2003 tarihinden itibaren Avrupa Birliği'ne üye ve üyelik müzakeresi sürdüren devletlerin kabul etmiş oldukları, sınırları izinsiz geçen veya sığınma talebinde bulunan yabancı uyruklu tüm şahısların parmak izlerinin alınarak diğer devletlerle paylaşılması ilkesidir.

Fox (2008), hangi faktörlerin riskli olaylarda harekete geçmek için karar verme sürecini etkileyeceğini incelemiştir. Elde edilen sonuç kapsamında üç farklı faktör belirlenmiştir. Bunlar, olaya dikkat, olabilirlik algısı ve riskin ortaya çıkardığı duruma cevap vermedir.

Bireylerin gündelik hayatlarında risk altında karar alırken geçmişteki deneyimlerinin önemli olduğu ifade edilmektedir (Kahneman ve Tversky, 1984). Bir başka çalışmada ise, bireyin içinde bulunduğu durumunun psikolojik yansımasının onun olaylar hakkındaki algısı ve olasılık tahminlerini etkilediğini ortaya koymuştur. Yani, mutlu bireylerin iyimser sonuçlara yatkın ve tahminleri olumlu şekilde yaptıkları, üzüntülü bireylerin ise tam tersi şekilde davranış sergiledikleri belirtilmiştir (Wright ve Bower, 1992).

Yapılan çalışmaların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmalardan hareketle, bireyin risk değerlendirmesi yaptıktan sonra bir karar aldığı, bu risk değerlendirme esnasında geçmiş tecrübeler, eylem sonucunda yaşanacak durumun ortaya çıkaracağı sonuçlar, karar esnasındaki psikolojik durumu ve çıkacak olumsuz bir durumda verilecek yanıtın bir döngü olarak kişinin hayatında olduğu söylenebilir.

1.4. Karar Verme ve Teoriler

Karar verme, seçenekler arasından beklenen sonuçları değerlendirmek için bireyin geçmiş tecrübeleri ve değer yargılarına göre seçimde bulunmasıdır (McIntyre ve Platania, 2009). İlk teorik çalışmalarda bireylerin karar verme modelleri matematiksel düzlemde değerlendirilmiştir (Fishburn, 1970). Sonraki teoriler bireylerin gerçek karar verme süreçlerini irdelenmiştir (Kahneman ve Tversky, 1984). Böylelikle normatif (kuralcı) ve tanımlayıcı karar verme teorileri arasındaki ayrım kurulmuştur (Hansson, 1994). Kısaca, tanımlayıcı karar verme, kararların nasıl alındığını bulmaya odaklanmıştır. Kuralcı (normatif) karar verme ise ideal karar vericilerin nasıl karar vermesi gerektiğine eğilmektedir. Karar teorisinin temelinde yatan unsur bireyin karar alırken kendi yeteneğini sorgulamasıdır.

Bireyin karar alma sürecine risk unsuru dahil edildiğinde durum daha da karmaşık hale gelmektedir. See (2009) özellikle risk unsurunun belirsiz olduğu durumlarda, seçim yapma ve kaybetme ihtimali ile güçlü bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Çalışmaya katılan örneklem eğer bir olayın sonuçlarından emin değilse bir yargı oluşturacak iken sezgilerine göre düşünsel karar vermektedir.

1.4.1. Karar Verme Yaklaşımı

Karar verme, istenilen sonuca ulaşabilmek için var olan alternatifler arasından bilinçli olarak birini seçmektedir. Koçel (2005)'e göre, karar verme belirli bir başlangıç, seyir ve bir tercih ile sonuçlanan faaliyetler topluluğudur.

Temel olarak incelendiğinde; kişi, günlük yaşantısında karar alırken, kendi çıkarlarını korumak, sürdürmek ya da arttırmak için eylemlerde bulunur. Her birey, çevresi ile ilişkide, çevresini algılama, anlama ve bir eyleme karar vermede belirli yöntemler ve yaklaşımlar geliştirir. Bu süreçte birey, dikkatini çevresine ve geçmişteki tecrübelerine vererek yargısal sonuçlara ulaşmaktadır. Böylelikle, kişiler bir karar alırlar ve bu kararları farklı bir şekilde uygularlar (Buluş, 2000).

Her birey kültürel ve kalımsal farklar nedeniyle birbirinden ayrılır. Yapılan çalışmalara göre; kişilerin değer, yargı ve inançları arasında farklılık bulunmaktadır. Bu nedenle kişilerin karar alma süreçleri de koşullara göre farklılık göstermektedir (Yates, 1990; Yates, 1992).

Duyguların karar vermede etkili olduğu çeşitli çalışmalarda ifade edilmiştir. Özellikle, belirsizlik ile doğrudan ilişkili olan korku hissi, kişinin riskten kaçınma ya da risk almasını etkilemektedir (Lerner ve Keltner, 2000; Nabi, 2002).

Karar verme sürecindeki kişilere özgü farklılıklar, kararın verilme hızı ile toplanan bilgi miktarının değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Bireysel ve çevresel nedenlerden ötürü kişiye yüklenen karar verme zorunluluğu karar verme şeklini değiştirebilmektedir. Örneğin yüksek risk altındaki kişiler daha hızlı karar verme eğilimindedirler (Taşdelen, 2002).

Payne vd. (1988)'e göre, bireyler karar verirken sosyal faktörlerden etkilenmektedir. Temel olarak kendisini sorumlu hissettiği aile, eş, çocuk ya da yakın arkadaşlar kişilerin rasyonel karar almalarını etkilemektedir.

Risk altında olup olmadığına bakılmaksızın, kişinin davranışını anlamak için karar verme süreçlerini incelemek gerekmektedir (Marom vd., 1993).

Scott ve Bruce (1995) ampirik çalışması neticesinde kişilerin karar verme şekillerinin dört temelde oluştuğunu belirtmiştir.

1. Rasyonel karar verme, mevcut durumun ve buna bağlı mümkün görülen alternatiflerin yaşamın olağan akışına uygun bir şekilde değerlendirildiği ve araştırıldığı,
2. Sezgisel karar vermede bireyin önsezilerine ve hislerine inancın yaşandığı,
3. Bağlamlı karar verme stilinde, akılcı ve tecrübe sahibi olan başka kimselerin sağladığı öneri ve alternatiflerinin değerlendirildiği,
4. Kaçınan karar stili, karar vermede çekingen ve kaçma davranışının olduğu stildir.

Marom vd. (1993) ise, yaptıkları çalışmada, karar verme süreçlerini beş adımda göstermektedir.

1. Olası seçeneklerin izlenmesi
2. Her seçenekte izlenecek olan yolların belirlenmesi
3. Sonuçların istenilirliklerini değerlendirme
4. Eylem gerçekleştiğinde sonuçların gerçekleşme olasılığını değerlendirme
5. Mantıksal olarak savunulabilir kurallarla bu basamakları birleştirmek.

Karar verme kuramının öncüsü Herbert A. Simon'dır. Simon'a göre karar, bir davranışa imkan sağlayan, çok çeşitli alternatif seçenekler arasından birini seçme

sürecidir (Kaya, 1993). Karar, örgütte birtakım değişikliği yapmak amacı ile uygulamaya konulan kurumsallaşmış ve toplu bir süreçtir (Bursalıoğlu, 2002). Görüleceği üzere karar verme, belirlenmiş olan amaçlar, bu amaçlara götürecektir olan yollar, araçlar ile imkanlar arasında seçim ve tercih yapmakla ilgili bedensel, düşünsel ve duygusal süreçlerin toplamıdır.

Karar verme konusunda başlıca iki model söz konusudur.

Rasyonel - ekonomik karar modeli'nde, Adam Smith'in belirttiği klasik ekonomi düşüncesine göre bireyler, "*rasyonel ekonomik*" karar vericilerdir. Bu bağlamda, davranış geliştiren her kimse karşısındaki tüm alternatifleri sistematik ve analitik bir şekilde değerlendirerek karar vermektedir.

Yönetsel karar modeli'nde Simon, Adam Smith'in gündeme getirdiği rasyonel karar verme modelinin eksiklik içerdiğini belirterek reddetmiş ve "*yönetsel karar modeli*"ni ileri sürmüştür. Simon'a göre, bireyler sınırlı rasyonelliğe göre karar verirler. Çünkü, insan zihni'nin sınırlı bir yapısı vardır, yani, insan bütün alternatif ve sonuçları kavrayamaz. Bu "optimal (rasyonel, ussal)" bir karardır. Bu bağlamda, karar verici birey, ulaşabildiği, temin edebildiği ve anlamlandırabildiği bütün alternatifleri bir potada eriterek kendi ihtiyaçlarını tatmin edebilecek tercihi seçmektedir (Bursalıoğlu, 2002).

Simon'a göre karar vermede üç aşama (Onaran, 1975) bulunmaktadır:

1. Karar verilmesi gereken konu ile ilgili ekonomik, teknik, sosyal ve siyasal koşulların gözlemlenmesi, yani bilginin toplanması,
2. Olası eylem sonuçlarının bulunması, geliştirilmesi ve doğuracakları sonuçlar açısından değerlendirilmesi, yani planlamanın yapılması,
3. Eylem hareketinin seçimi ve icrası.

1.4.2. Kuralcı ve Tanımlayıcı Karar Verme Teorisi

Kuralcı karar verme teorisinin amacı, ideal bir şekilde muhakemenin nasıl yapılması ve kararların nasıl alınması gerektiğini göstermektir. Olasılık teorisi, mantık teorisi ve karar teorisi ışığında uyulması gereken varsayımlar yardımıyla rasyonel düşünmeyi sağlamaktadır (Koehler ve Harvey, 2004).

Kuralcı karar verme teorisinin birincil adımını rasyonellik oluşturmaktadır. Rasyonelitede faydayı maksimize etmek, mantıklı ve kabul edilebilir olması önemlidir (Aksoy ve Şahin, 2002). Yapılan bir araştırmaya göre; “*eğer bir karar verici yaptığı davranışın analizi ile karşı karşıya kaldığı zaman davranışını değiştirmeyi tercih etmiyorsa karar vericinin davranışının rasyonel olduğu söylenebilir*” ifadesi (Gilboa, 2010) rasyonel davranışını açıklamaktadır. Bu tanımlama ile ilgili temel eleştiri, zaman içerisinde ortaya çıkabilecek yeni durumlar karşısında davranışın tümüyle ya da bir kısmının değiştirilmek zorunluluğunun gözden kaçmış olmasıdır.

Rasyonel karar verme, iki tür tahmin etmeyi içermektedir. Bunlardan ilki, eylemin doğuracağı sonuçların tahmin edilmesi ve ikincisi ise bu eylemin sonuçları ile ilgili gelebilecek tercihlerin tahmin edilmesidir. Bireyin, bilgiyi depolama ve kabul-geriye getir yöntemiyle yeniden işlemlerini içeren faaliyetler sınırsız değildir (Bell vd., 1988). Yani, alınan karar ile ilgili tüm hamle ve alternatiflerin eş zamanlı olarak parçalara ayrılması, geçmişteki tecrübelerle ya da bilgiye göre yönlendirilmesi her zaman mümkün değildir. Bu nedenle, Simon (1955), karar vericiler için *sınırlı rasyonelite (bounded rationality)* kavramını ifade etmiştir. Bu kurama göre; bireyler seçim yaparlarken, en iyi seçimi değil, en iyiye yakın bir seçim yaparlarsa halen rasyoneldirler. Bunun için yapılacak olan seçimin tatmin edici (satisfaction) olması yeterlidir.

Kuralcı karar verme teorisinde, katı rasyonelliğe rağmen tanımlayıcı karar verme teorisinde sınırlı rasyonellik ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle tanımlayıcı karar verme Simon (1955)'nin etrafında toplanmıştır. Simon (1955) özetle, insanların fizyolojik ve psikolojik olarak sınırlılıkları olduğunu, bireylerin bu sınırların ötesine

geçmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu nedenle insanlar, faydayı maksimize edemezler, bunun yerine en iyi seçeneğe yakın bir şekilde karar verirler.

1.4.3. Karar Vermede Çerçeveleme Etkisi

Karar verme, alternatifler arasından seçim yapma işidir. Karar vermede yapılan tercihler, seçeneklerin sunulmuş şekline ve geçmişteki deneyimlere göre farklılık gösterebilir. Tversky ve Kahnemann (1981) tarafından ilk defa ifade edilen çerçeveleme etkisi (framing effect), bireyin karar verirken kendisini kazançlı çıkacağı sonuca götüren tercihi seçeceğini ifade etmektedir. Yaptıkları çalışmada, aynı tarzda karar alma senaryosundan yola çıkarak bir durumun farklı sunulmasının insanların kararlarını nasıl etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Çerçeveleme etkisinde, sunulan seçenekler arasında algının etkilendiği söylenebilir. Bu nedenle, sonucunun olumlu olabileceği algısındaki birey bu kazancı kaybetmemek adına risk almaktan kaçınır ve riski bir tehdit olarak görür. Yani, bir problemle ilgili karar verilmesi istenirken, o problemin durumsal koşulları, olay bağlantıları, olasılıkları, o problemin ifade ediliş biçimini etkilemektedir.

Kahnemann ve Tversky (1981) çalışmasında; çerçeveleme etkisine açıklık getirmiştir. 152 üniversite öğrencisi uygulanan olay bağlantıları vasıtasıyla Asya Hastalığı test edilmiştir.

Problem 1: Asya Hastalığı ile mücadele kapsamında 600 kişinin öleceği öngörülmüş ve bu hastalıkla mücadele edebilmek için iki alternatif program önerilmiştir.

Program A benimsenirse, 200 kişi kurtulacaktır.

Program B benimsenirse, 1/3 olasılıkla 600 kişi kurtulacak, 2/3 olasılıkla kimse kurtarılamayacaktır.

Problem 1'de sorulan soru ve önermeye verilen cevaplar incelendiğinde; %72'si A programını, %28'i B programını benimsemiştir.

Aynı durumda bu sefer program alternatifleri değiştirilerek durum hakkındaki seçimler yeniden sorulmuştur.

Problem 2: Asya Hastalığı ile mücadele kapsamında 600 kişinin öleceği öngörülmüş ve bu hastalıkla mücadele edebilmek için iki alternatif program önerilmiştir.

Program C benimsenirse, 400 kişi ölecektir.

Program D benimsenirse, 1/3 olasılıkla kimse ölmeyecek, 2/3 olasılıkla 600 kişi ölecektir.

Problem 2'yi cevaplayan grubun çoğunluğu risk almış ve %22 ile 400 kişinin ölümü (Program C), 2/3 olasılıkla 600 kişinin ölümünden (Program D) daha az kabul edilebilir bulunmuştur.

Her iki problemdeki alternatifler, sonuçları itibariyle birbirinin aynıdır. Problem 1'deki A ile Problem 2'deki C; Problem 1'deki B ile Problem 2'deki D farklı çerçeve ile aynı şeyi söylemektedir. Netice itibariyle bu deneyde yer alan iki problem arasındaki verilen tercihlerin beklenen fayda değeri eşit olmasına rağmen problemin ve seçeneklerin sunuşu bireylerin tercihlerini değiştirmiştir.

Problem 1 ve 2 arasındaki ortak nokta, kazançların söz konusu olduğu tercihlerde bireyler riskten kaçınmış, kayıpların göz önünde olduğu tercihlerde ise risk alınmıştır.

Zaman içerisinde çerçeveleme etkisi hakkında pek çok çalışma yapılmıştır.

Yazar	Araştırma	Çerçeveleme etkisi	Yorumlar
Bohm & Lind, 1992	İsveçli öğrenciler ile Asya Hastalığı problemi test edilmiştir.	Tercihler değişmektedir.	Kelimeleri yeniden yazmak ve hastalıktan etkilenen kişi sayısını değiştirmek çerçeveleme etkisini azaltmıştır.
Fagley & Miller, 1987	Kanser tedavi senaryosu oluşturulmuştur.	Çerçeveleme etkisi görülmemiştir.	Örneklem grubu, tercihleri için mantıklı bir gerekçe aramıştır.
Frisch, 1993	Asya hastalığı ve finansal risk üzerine bir çalışma yürütülmüştür.	Çerçeveleme etkisi nedeniyle grubun %19'unun tercihini değiştirdiği görülmüştür.	Tüm konular eşdeğer olarak değerlendirilmiştir.
Highhouse & Paese, 1996	İş ve vergiler	Tercih değişmiş ya da herhangi bir çerçeveleme etkisi görülmemiştir.	Durum, tarafsız ya da risk olarak değerlendirilmiştir.
Highhouse & Yüce, 1996	Asya Hastalığı test edilmiştir.	Tercih tersine dönmüştür.	Katılımcılar risk tercihini, kayıp için fırsat, kazanç için tehdit olarak görmüştür.
Kuhberger, 1995	Asya hastalığı, kanser ve iş hayatı	Bazı tercihler değişmiş, çoğu problemde çerçeveleme etkisi görülmemiştir.	Önermelerin oluşturulmasında kullanılan kelimeler sorudaki etkiyi zayıflatmıştır.

Yukarıda yapılan çalışmalardan çıkartılabilecek ortak sonuç, çerçeveleme etkisi bireyler üzerinde çoğunlukla etkilidir. Sınırlı sayıda araştırmada çerçeveleme etkisinin bireylerin tercihlerini ve karar almalarını etkilemediği görülmektedir. Genel itibariyle, çerçeveleme etkisi bireylerin tercihlerini ve karar almalarını değiştirmiş ya da tersine çevirmiştir.

1.4.4. Beklenen Fayda ve Beklenti Teorisi

Davranış, bir organizmanın içerisinde bulunduğu ortama ve koşullarına karşı göstermiş olduğu tepki olarak tanımlanabilir. Gösterilen bu tepkinin ana nedeni, ortam ve ortamı oluşturan tüm unsurlara uyum sağlayabilmektir. Kimi zaman, uyum sağlama zorlukları yaşandığında, ortama uyum sağlama yerine ortamı değiştirmeye çalışma baş gösterir.

Belirsizlik ve buna bağlı olarak ortaya çıkan risk durumu altında karar alma süreci “*Beklenen Fayda Teorisi*” ile açıklanmıştır.

Birey, yaşamını sürdürmek zorunda olan karmaşık bir organizmadır. Yaşamına dair yapacağı işlere ait karar almaktadır ve bu karar akıl yordamıyla elde edilir. Diğer canlılarda olduğu gibi, insan da çevresini tanımaya, çevresine uyum sağlamaya çalışır.

İnsanların, tüketim imkanlarının çoğalması ve modern hayata geçmesi ile tüketilen ürünler arasındaki fark algılanmaya başlamış ve bu eylemden haz alınır hale gelmiştir. Birey, hazzın kendisine fayda getirdiğini fark etmiştir.

Bernoulli tarafından ortaya atılan “*Beklenen Fayda Teorisi*”, kişinin seçim yaparken sonuçların gerçekleşme ihtimalini değerlendirdiğini ve buna göre tercihini kullandığını belirtmektedir (Loewenstein vd., 2008). Teori, iktisadi anlamda ele alındığı için şu şekilde bir örnekle açıklanabilir: birey tercih yaparken sahip olduğu birikimleri de hesaba katmaktadır. 1.000,00 TL parası olan bir kişi, alacağı bir karar sonrasında %50 olasılıkla 20 TL kazanacak ve %50 olasılıkla 10 TL kaybedecektir. Beklenen fayda teorisi varsayımı, bireyin bu piyangoyu %50 olasılıkla 1,020,00 TL fayda ve %50 olasılıkla 990,00 TL fayda sağlayacak olarak görmesidir. Ancak Kahneman ve Tversky (1979) tarafından ileri sürülen “*Beklenti Teorisi*” kapsamında, birey aldığı karar sonrasında servetinin son halini değil, o an 20 TL kazanma ya da 10 TL kaybetme ihtimalini değerlendirmektedir.

Beklenen fayda teorisinin bireyin tercihini açıklamada yetersiz olduğu için eleştiren pek çok çalışma bulunmaktadır (Baird ve Thomas, 1985; Fiegenbaum ve Thomas, 1988; Fiegenbaum, 1990; Kahneman ve Tversky, 1979; List, 2004; Grinblatt ve Han, 2005; Abdellaoui vd., 2007).

Beklenen fayda teorisinde, karar vericiler, riskli durumlardaki seçimlerini beklendikleri fayda ile karşılaştırarak rasyonel karar vermektedirler. Bu bağlamda, karar verici birey, kendisine en yüksek faydayı sağlayan tercihi seçmektedir.

Kahneman ve Tversky (1979)'a göre, beklenti teorisinin iki temeli bulunmaktadır. Bu esaslar, düzeltme ve değerlendirme. Düzeltme sürecinde, seçeneklerin ön analizi yapılarak ele alınan seçeneklerin sonuca ulaşmada kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Düzeltme süreci, dört alt başlıkta işlerlik kazanır. Kodlama safhasında, ele alınan değerler referans noktasında kodlanmaktadır. Çünkü bu teoride, değerlendirilen sonuçlar kazanç ve kayıp olarak neticelenmektedir. Yani, kazanç ve kayıplara ait referanslar belirlenmektedir. Birleştirme safhasında, benzer sonuçları olan alternatifler bütünleştirilmektedir. Ayırma safhasında, bir alternatifin risksiz olan bölümü, riskli alandan ayrıştırılır. Son olarak iptal etme safhasında, seçeneklerin ortak öğeleri değerlendirme sürecinden çıkarılmaktadır.

Alternatifler arasında düzeltme işleminden sonra değerlendirme sürecine geçilmektedir. Beklenti teorisine göre, değerlendirme aşamasının iki bileşeni bulunmaktadır. Bunlar değer fonksiyonu ile ağırlıklı olasılık fonksiyonudur.

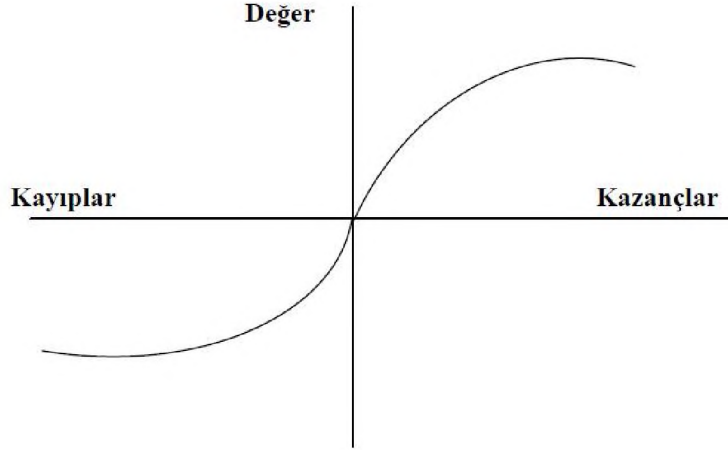
Beklenti teorisinde, kazanç ve kayıpların değer fonksiyonları farklılık arz etmektedir. Buna göre, değer fonksiyonunun üç ana özelliği bulunmaktadır.

1. Değer fonksiyonu kazanç ve kayıp olarak tanımlanır.

2. Değer fonksiyonu kazanç alanında iç bükey ve kayıp alanında dış bükeydir. Goldberg ve Nitzsch (2001) bunu bireyin kazanç alanında riskten kaçınması ve kayıp alanlarında risk alması olarak tanımlamaktadır.

3. Birey kayıplara karşı daha duyarlıdır.

Şekil 1.1: Beklenti Teorisi Değer Fonksiyonu

Kaynak: Daniel Kahneman ve Amos Tversky (1979); “Prospect Theory: An Analysis of Decisions Under Risk.” *Econometrica*,47, s.264.

1.4.5. Düşünölmüş Eylem Kuramı

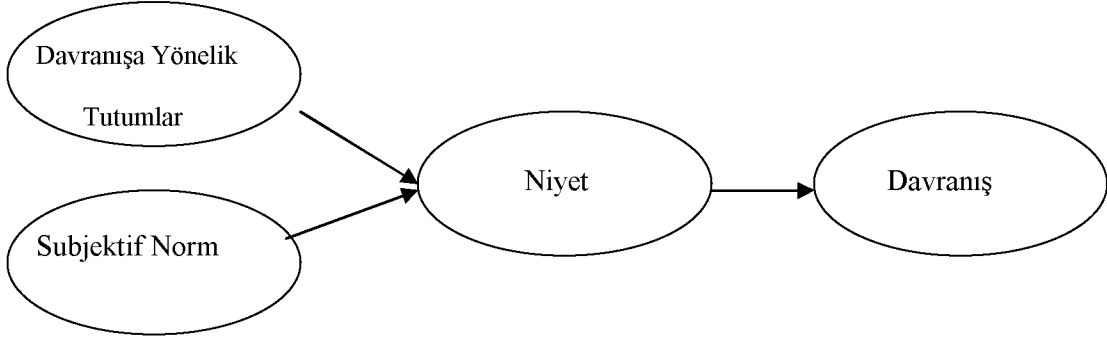
Fishbein ve Ajzen (1975) “Düşünölmüş Eylem Teorisini” (*Theory of Reasoned Action*) ortaya koymuşlardır.

Bireyde bir tutum ya da davranışın oluşabilmesi için ilk olarak amacın oluşması gerekmektedir. Kişinin eyleme ilişkin olumlu bir tutum geliştirmiş olması, o davranışa yönelik olumlu tutum geliştirmesine yol açabilir.

Bu teoriye göre, bireyin tamamen kendi kontrolü altındaki rasyonel davranışlar anlamlandırılarak açıklanabilir. Kişinin kendi kontrolü altında bulunmayan davranışların kontrol edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Düşünölmüş eylem teorisinde, niyet bireylerin bir davranışı gerçekleştirme ya da gerçekleştirilmeme yönündeki eğilimlerini/planlarını ifade etmektedir (Ajzen, 1991).

Şekil 1.2: Düşünölmüş Eylem Teorisi

Kaynak: John Petraitis, Brian R. Flay ve Miller Todd. (1995); “Reviewing Theories of Adolescent Substance Use: Organizing Pieces in the Puzzle” *Psychological Bulletin*, 117; s.68.

Şekil 1.2’den de anlaşılacağı üzere, eğer birey, bir davranışı olumlu olarak değerlendiriyor ise ve önem atfettiği sosyal etkileyicilerin (aile, eş, arkadaş vb.) de kendisini bu konuda desteklediğini düşünüyorsa, bu davranışı gerçekleştirmek niyetine sahip olacaktır. Neticede, niyet ile birlikte davranış gerçekleştirilecektir.

Petraitis vd. (1995), Düşünölmüş Eylem Teorisini üç aşamada özetlemektedir.

- 1-Bir kişinin davranışı, kişinin o davranışla ilgili niyeti tarafından belirlenmektedir.
- 2-Kişiyeye özgü niyetler, tutumlardan etkilenmektedir. Bireyin tutumlarını etkileyen ise, kişisel yarar ve bedel ilişkisidir. Kişi, davranış neticesinde yarar elde edebilecek ise, o davranışla ilgili olumlu tutum geliştirmektedir.
- 3-Alınan kararlar, kişinin inançlarından etkilenmektedir. Sosyal etkileyiciler bir davranışı kendileri yapıyor ya da onaylıyorsa, kişinin de bu tür bir davranışı göstermesi meşruiyet kazanmaktadır.

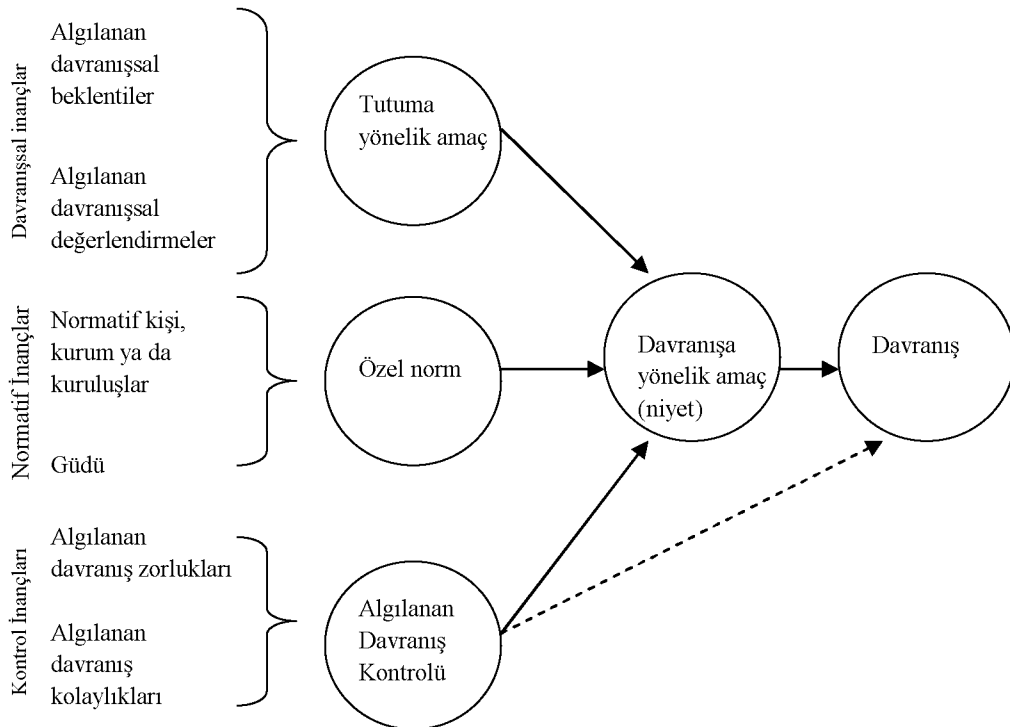
1.4.6 Planlanmış Davranış Kuramı

Düşünölmüş Eylem Teorisinde tutum ve davranış arasında meydana gelen tutarsızlık Ajzen ve Fishbein tarafından tekrardan ele alınmış ve “Bağdaştırma Prensipleri” geliştirilmiştir. Buna göre, davranış ile tutum arasındaki ilişki aynı yönde ise aralarındaki ilişki de o denli güçlüdür.

Düşünölmüş Eylem Teorisi’nde, kişinin kendi kontrolü altındaki rasyonel davranışlar açıklanabilmektedir. Bireylerin davranışlarının oluşma şartları her zaman bu şekilde olmamaktadır. Bu nedenle 1986’da Algılanan Davranış Kontrol değişkeni eklenerek Planlanmış Davranış Kuramını (*Theory of Planned Behavior*) ortaya atılmıştır.

Algılanan davranış kontrol değişkeni, bir kişinin herhangi bir davranış gerçekleştirilmesinin kendi kontrolünde olup olmadığı yönündeki yeteneklerini ve algılamasını ifade etmektedir.

Şekil 1.3: Planlanmış Davranış Teorisi

Kaynak: Sinan Erten (2002); “Planlanmış Davranış Teorisi ile Uygulamalı Ders İşleme Öğretim Metodu”, *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (2), s.218.

Kişilerin davranışları belirli nedenlerden ötürü ortaya çıkmaktadır. Bir davranışın meydana gelebilmesi için ilk önce bu davranışa yönelik niyetin (amacın) oluşması gerekmektedir. Kişinin bu davranışa ilişkin niyetini belirleyen ya da etkileyen faktörler ise davranışa yönelik tutum ve algılanan davranış kontrolüdür (Erten, 2002).

Algılanan davranış kontrolü ile davranış arasında kimi zaman doğrudan niyet aracılığı olmadan davranışı açıklayabilmektedir (Kocagöz ve Dursun, 2010).

Algılanan davranış kontrol değişkeni ile birlikte kişinin davranışına ilişkin önemli sonuçların elde edildiği değişik çalışmalar bulunmaktadır (Armitage ve Conner, 1999; Armitage ve Conner, 2001; East, 2000; Godin ve Kok, 1996; Kalafatis vd., 1999; Terry vd., 1999).

Algılanan davranış kontrolü, kişinin davranışlarını etkilemektedir. Birey, davranış üzerinde yüksek kontrol ya da başarılı olma beklentisi geliştirdiğinde, o davranış için emek sarf etmektedir. Yani birey, kendisi için yarar sağlayan ve istediği davranışa karar vererek onu gerçekleştirmektedir (Petraitis, vd. 1995).

Risk alma davranışı ile ilgili kişinin tutumlarını, inançlarını ve algılanan davranış kontrolünü etkilemek ya da güçlendirmek önemlidir.

1.4.7. Heyecan Arama Kuramı

Heyecan arama kuramı, bireylerin macera istekleri ile risk alma davranışı arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Heyecan arama ile ilgili olarak en geniş kapsamlı araştırmayı yapan Zuckerman (1990), heyecan arama kavramını “*tuhaf, değişiklik ve serüven yaşamak ve bundan haz almak için davranışta bulunmak*” olarak tanımlamıştır.

Zuckerman çalışmasında, heyecan arama davranışının biyolojik unsurlarını araştırmıştır. Heyecan duygusunu oluşturan hormonların (dopamin, serotonin vb.) etkisini incelemiş ve bu hormonların önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir.

Arnett (1994), bireyin heyecan aramasını sadece risk almaya ilişkin bir potansiyel olmadığını, aksine kişinin hayatında yenilik arayışında olduğunu ifade etmiştir. Yoğun bir değişiklik ve yenilik heyecan arama içinde bulunan kişilerde olumlu karşılanırken, diğerlerinde olumsuz olarak algılanacağı belirtilmiştir (Arnett ve Balle-Jensen, 1993).

Yapılan bazı çalışmalarda bireydeki heyecan arama isteğinin artması ile risk alma davranışının arttığı (Rolison ve Scherman, 2002), ebeveynlerin eğitim durumu ile çocuklarının heyecan arama istekleri arasında pozitif bir doğrusallık olduğu (Greene vd., 2000), heyecan arama eğilimi olanların daha sık alkol tükettikleri (Parent ve Newman, 1999), günlük arkadaş edinme ile heyecan arama arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu (Weisskirch ve Murphy, 2004) ve sigara kullanan bireylerin madde kullanımında heyecan arama faktörünün önemli olduğu (Karakaş, 2006) belirtilmektedir.

1.4.8. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisi, Albert Bandura tarafından geliştirilmiştir. Bandura (1977)'ye göre; davranış doğuştan gelen ve içgüdüsel olmayan, edimsel ve gözlemsel öğrenme ile gerçekleşen bir sürecin parçasıdır (İçli, 2013).

Ronald Akers tarafından geliştirilen bu teori, bilişsel, davranışsal ve çevresel faktörler arasındaki karşılıklı etkileşimi ortaya koymuştur (Akers ve Sellers, 2009)

Bandura (1977), sosyal öğrenme teorisinin altı temel prensibinden bahsetmektedir.

1. Karşılıklı Belirleyicilik (Reciprocal Determinism): Sosyal öğrenme teorisinin birinci ilkesidir. Buna göre tercih edilecek davranış ile kişisel faktörler ve çevresel unsurlar bir arada ele alınmalıdır.

2. Sembolleştirme Kapasitesi (Symbolizing Capability): Bireyler, çevrelerinde meydana gelen olayları semboller ile algılamakta ve bu davranışları sembolize etmektedirler.

3. Öngörülük Kapasitesi (Forethougt Capability): Kişiler, sergileyecekleri davranış sonrasında insanların kendilerine nasıl tepki vereceğini planlayabilirler. Yani, düşünme işlevi, eylemden önce geldiğinden bireyler geleceğe ilişkin öngöründe bulunabilirler.
4. Dolaylı Öğrenme Kapasitesi (Vicarious Capability): Bireyler, bir başka kimsenin niyetini, davranışını, davranış sonrası elde edilen kazanımı ve çevrenin reaksiyonunu gözlemleyerek öğrenirler.
5. Öz Düzenleme Kapasitesi (Self-Regulatory Capability): Bireyin, aksi bir durum olmadıkça (hastalık vb.) kendi davranışlarını kontrol edebilme yetkinliğine sahip olabilmesidir.
6. Öz Yargılama Kapasitesi (Self-Reflective Capability): Kişinin geçmişte zihninde yer eden düşünceleri ve davranış sonrası meydana çıkan reaksiyonları tekrardan düşünmesi ve yeni bir davranış düşüncesinde geçmiş sonuçların test edilmesidir. Bu değerlendirme kapasitesine ise öz-yeterlilik (self-efficacy) denilmektedir.

Sosyal öğrenme teorisine göre bireyin çevresi ve davranışı arasında bir belirleyicilik vardır ve çevresindeki faktörlerden etkilenen birey, davranışını buna göre şekillendirir. Özellikle rol veya taklit yoluyla öğrenilen bir davranış, çevredeki davranışların bilişsel süreçlere kazınarak ortaya çıkmasıdır (Bandura, 1977).

Sosyal öğrenme kuramında gözlemsel öğrenme ve modelden öğrenme kavramları ağırlık kazanmıştır.

Doğrudan öğrenme, deneme-yanılma yoluyla tecrübeye dayalı bir öğrenme modelidir.

Modelden öğrenme ise, sosyal yaşamda başkalarının davranışlarını gözlemlemek suretiyle yani rol modeli olarak davranışın öğrenilmesidir.

Model alma yoluyla öğrenme esnasında, birey gözlem sürecinde rol olarak benimsediği kişinin davranışlarına semboller atfetmektedir. Bu açıdan Bandura (2001) model olarak öğrenmeyi dört aşamalı bir süreç olarak tanımlamaktadır:

Dikkat süreci (attention), hatırd tutma süreci (retention), davranışı meydana getirme süreci (motor reproduction), güdülenme süreci (motivation).

Dikkat sürecinde modellenen olaya ilişkin işlevsel değeri olan, uygunluk, çekicilik hatta basitlik kişinin zihninde yer etmektedir. Bir davranışta bu unsurların varlığından sonra kişide kavrama, bu davranışa yatkınlık, tercih etme açısından bir tutum baş gösterir.

Hatırd tutma sürecinde modellenen olaya ilişkin organize süreci başlar. Bu olaya ilişkin atfedilen semboller organize olarak sıralanır ve zihinsel tekrarlar ile kişinin kendisinde bilişsel beceriler ortaya çıkar.

Davranışı meydana getirme sürecinde modellenen olaya ilişkin zihinsel betimlemenin ardından kişi fiziksel yeterliliğini değerlendirir.

Son aşama olan motivasyonda ise olaya ilişkin harekete geçirici dürtüler, ödüller ve cezaları ele alınırken kişi değerler ve eğilimlerine göre bir tercih geliştirir.

Kişinin risk alma davranışı, sosyal öğrenme kuramları açısından, risk alma davranışı gösteren ve kendisinin rol model olarak belirlediği bir kişiyi izleme, taklit edebilme süreci ile açıklanabilir.

1.4.9. Ayrırcı Birleşimler Teorisi

Edwin H. Sutherland ayrırcı birleşimler teorisini ortaya atan kişidir. Bu kuram ile sapma davranışının genel teorisi formüle edilmiştir (Akers ve Sellers, 2009). Bu teoriye göre; davranış, özellikle birincil ve yakın gruplar olmak üzere sembolik etkileşim süreci içinde öğrenilmektedir.

Sutherland, bir davranışın öğrenilen süreç olduğunu vurgulamıştır. Öğrenilmeyen hiçbir şeyin davranışa dönüştürülemeyeceği, bu nedenle istenilen davranışın öğretilerek gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Bunun yanında, olumsuz davranışların da sapma davranış gösteren kişilerden öğrenilerek topluma yayıldığı vurgulanmaktadır.

Ayırıcı Birleşimler Teorisi, bireylerin davranışları üzerinde sosyal grubun etkisini vurgulayan bir kuramdır (Kızmaz, 2005). Bunu referans grup teorisi ile eşleştirmekte fayda bulunmaktadır.

Referans grup teorisine göre, aynı grup içinde yer alan bireyler, birbirleri ile benzer geçmişi paylaştıkları için karşılıklı olarak birbirlerinin tutum, niyet ve davranışlarından etkilenmektedirler. Bu grup içerisinde yer alan bireyler birbirlerinin davranışlarını izlemekte, bu davranışlara bir önem atfetmektedirler. Netice itibariyle, birey, grup içerisindeki bu davranış belirli bir süre sonra sergilemeye başlayacaktır. Bu nedenle, referans grup içerisindeki davranış sosyal bağ ile topluma bağlı ise her bireyin davranışı bir grupsal öz denetime dönüşmektedir (Bock vd. 1987; Baier ve Wright, 2001).

Ayırıcı birleşimler teorisine göre; bir davranışın oluşması için bir araya gelme koşulu yeterli değildir. İlişkinin sıklığı, süreci ve yoğunluğu da önemlidir (Hagan, 1991; Ellis ve Walsh, 2000). Böylelikle, etkileşim şekli bireyler açısından farklılaşmaktadır. Bu nedenle davranış, kültürel etkilenme sürecinde bir öğrenme faaliyeti olarak ortaya çıkmaktadır (Siegel, 1989; Conklin 1989; Ellis ve Walsh, 2000).

1.4.10. Ayırıcı Güçlendirme Teorisi

Ayırıcı Güçlendirme Teorisi, Robert Burgess ve Ronald Akers tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre; davranış, sosyal çevrenin etkileşimi ile öğrenildiğinden insanlar bir olaya karşı geliştirecekleri davranışları taklit yoluyla gerçekleştirmektedirler.

Bir davranış, çevresel etkenlerle öğrenildiğine göre, aynı şekilde pekiştirme yani ödül ile bu davranış güçlendirilebilir ya da ceza vererek zayıflatılabilir (İçli, 2013). Buna, ayırıcı güçlendirme denilmektedir.

Edimsel koşullanma “Öncül – Davranış – Sonuç” formülüne dayanmaktadır. Davranışçı yaklaşımda, bir davranış sonrasında meydana çıkacak olan sonuç değiştirilebilirse, davranış da değişebilir. Yani, olumlu pekiştirme, olumsuz

pekiştirme, pekiştirmeme ve cezalandırma bir davranışın sonucunu değiştirebilecek faktörlerdir (Bacanlı, 2001).

Pekiştiriciler ya da cezalandırıcılar sosyal bireyler olmak zorunda değildir. Örneğin uyuşturucu ve alkolün doğrudan zararlarının olması buna örnektir.

1.4.11. Sosyal Kontrol Kuramı

Sosyal kontrol kuramının kurucusu Travis Hirschi olarak adlandırılmaktadır. Hirschi bu teoride, kişinin toplumun normlarını ve sosyal düzen kurallarını kabullendiği ve bu şekilde davrandığı ölçüde ahlaki bir varlık olduğunu ifade etmektedir. Yani, toplumun beklentilerine ve değerlerine aykırı bir şekilde davranıldığında normlar ihlal edilmiş ve sapma davranışa girilmiştir (Hirschi, 2004).

Sosyal kontrol teorisi, kişinin davranışlarının dışsal unsurlar açısından denetimine atıf yapmaktadır. Bu açıdan davranış, davranışın büyük ölçüde oluşturulduğu düşünülen aile, arkadaş çevresi, okul ve din gibi unsurlar açısından ele alınmaktadır. Yani, bireyin davranışları üzerinde sosyal bir denetim olgusu yaratılmıştır.

Kişinin yetersiz ve eksik sosyalleşmesi onun sapma davranışa yönelebileceğine işaret etmektedir. Nitekim; kişinin aile, okul, arkadaş çevresi, din gibi geleneksel kurumlara bağlılığı ne kadar fazla ise, onun sapma davranış sergilemesi de o denli düşük olacaktır (Miller, 1992; Baier ve Wright, 2001).

Hirschi, risk almanın rasyonel bir davranış olduğunu ima etmiş ve insanı risk almadan alıkoyan en büyük dürtünün ise korku olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca, risk alma ile zaman, enerji ve fırsat arasında bir bağıntı olduğunu vurgulamıştır (Hirschi, 2004).

Buradaki temel sorun, risk alma davranışının bir sapma davranış olup olmadığıdır. Risk alma, olaya göre farklılık göstermektedir. Yani, bireyin sosyal düzen kurallarına göre alacağı risk, toplum tarafından desteklenebilecek iken, sosyal etkileyiciler (aile, arkadaş çevresi vb.) tarafından yadırganan ve hatta kültürel olarak

karşılık getiren (uyuşturucu madde kullanma vb.) risk alma davranışları sapma olarak değerlendirilecektir.

1.4.12.Sosyal Ekolojik Model

Sosyal ekoloji modeli, birey ile onu çevreleyen ve içerisinde yer aldığı çevreyi incelemektedir. Yani birey, sistemler içinde yer alan bir sistemdir (Sallis ve vd., 2006).

Birey kendisini çevreleyen koşullardan büyük oranda etkilenmektedir ve birey içinde yer aldığı mikrosistem (aile, okul, işyeri, arkadaş grubu vb.), mikrosistemlerin birbiri ile ilişkinin olduğu mezosistem, bireyin gelişiminde etkisi bulunan sosyal çevreyi içeren egzosistem, bir kültürü tanımlayan en dıştaki katman ise makrosistemdir (Cohen vd. 2000; Glass ve McAtee, 2006; Stokols vd., 2003).

Sistemler arasında ileri geri hareket ve birbirinden etkilenmesi mümkündür. Bir sistemde meydana gelen gereksinim, diğer sistem ya da sistemlere hareket edebilir ya da durdurulabilir. Bu bağlamda iki tip denge unsurundan bahsedilebilir. Bunlardan ilki bireyin ya da sistemin kendi bünyesindeki dengesi ve ikincisi ise bireylerin ya da sistemlerin birbirleri arasındaki dengedir (Cohen vd.,2000).

1.4.13.Problem Davranış Kuramı

Risk alma eylemi, kişisel ya da neticesi itibari ile sosyal düzen kurallarında (toplumsal yaşantıda) problem oluşturduğunda sapma davranışından bahsedilebilmektedir (Greene vd., 2000).

Sosyal öğrenme şeklinde öğrenilen içki içme, kumar oynama, uyuşturucu madde kullanma, suç işleme, erken yaşta cinsel deneyim yaşama filleri sapma davranışı olarak tanımlanmıştır (İçli, 2013). Diğer çalışmalarda ise; antisosyal ve toplum nazarında kabul görmeyen, saldırganlık, sinirlilik, bireylere düşmanca tepki verme, kural ve kaidelere kulak asmama, kişilere ya da kamuya ait mal ve hizmetlere zarar verme gibi davranışlar da problem davranışı olarak ifade edilmiştir (Tremblay, 2000, Walker ve Cheng, 2007).

Özellikle ergenlik dönemlerinde ortaya çıkmakta olan bu tür sapma davranışlar ile ilgili yapılan çalışmalarda bireylerin, davranışlarının kendi çıkarlarına uygun kısımlarına daha çok ihtimam gösteren davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Araştırmaların en önemli kısmı; herhangi bir problem davranışı sergileyen bireyin, bir başka problem davranışı daha sergilemesidir. Ergenler ve genç yetişkinler bu problem davranışları sergilerken aslında özerkliklerini çevrelerine kanıtlamak istemektedirler (Alexander vd., 1990).

Problem davranışı sergileyen bireylerin çevresi ile uyum sorunu yaşadıkları, iletişimde genellikle şiddet yoluna başvurdukları, çoğu zaman çevreleri tarafından reddedildikleri, akran ya da ait olunan gruptan dışlandıkları ifade edilmiştir (Walker ve Cheng,2007)

1.4.14. Kaynak Bağımlılığı Teorisi

Tüm örgütler amaç ve hedeflerine ulaşabilmek için ihtiyaç duydukları kaynakları çevrelerinden temin etmektedirler. Örgütlerin yaşamlarını devam ettirebilmek adına ihtiyaç duydukları kaynaklar gelişimlerine bağlı olarak artmaktadır. Böylelikle örgütlerin çevrelerine olan bağımlılıkları da artmaktadır. Bu kapsamda, yerine getirilmek istenen faaliyetlerin doğurduğu kaynaklara bağımlılık derecesi kaynak bağımlılığını ifade etmektedir (Pfeffer ve Salancik, 2003).

Kaynak bağımlılığı teorisi güç ve bağımlılık arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışır. Çevreye olan bağımlılık ve istenilen hedefe ulaşmada çevreden elde edilen ihtiyaç unsurlarının tedarik edilmesine odaklanmaktadır. Organizasyonların çevresinden temin etmekte olduğu kaynaklar arttıkça çevreye olan bağımlılığı da artmaktadır. Bu nedenle; örgütler öncelikle öz kaynaklarını belirlemektedir. Sonrasında ise kritik ve kritik olmayan ihtiyaçlara yönelirler. Kritik olmayan ihtiyaçlar kolay bir şekilde karşılanabiliyorken, kritik ihtiyaçların karşılanmasında çevreye olan bağımlılık artmaktadır. Örneğin, emniyet teşkilatının hedeflerine ulaşabilmesi için ihtiyaç duyduğu en önemli kaynaklardan birisi insan kaynağıdır. Polislik hizmetlerini yürütecek personel ihtiyacı karşılanabiliyorken, devlet memuru

maaşıyla çalışmaya gönüllü bilişim teknolojileri uzmanı ihtiyacının karşılanmasında zorluk yaşanabilmektedir.

Kaynak bağımlılığı teorisinin iki ana varsayımı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çevrenin, örgütün ihtiyaç duyduğu kaynakları karşılamada ne denli başarılı olacağı yönündeki belirsizliktir. İkincisi ise, çok az örgütün iç kaynaklarının kendisine yetmesidir (Heide, 1994). Bu açıdan kaynak bağımlılığı teorisinin üç ana bileşeni bulunmaktadır. Bunlar; kaynak yoğunluğu, kaynak bağlantılandırılması (Pfeffer ve Salancik, 2003) ve kaynak bulmada belirsizliktir (Fink vd., 2006).

Kaynağa dayalı ilişkiler sonrasında zamanla bir taraf diğerine göre daha güçlü bir rol elde edebilir (Haris ve Holden, 2001). Böylelikle güçlü hale gelen örgüt, diğerinin özerkliğini bozabilir, onu kendi kararları çerçevesinde yönlendirebilir (Brock, 2003).

Kaynak bulmada belirsizliği azaltmak için örgütler çevrelerini iyi tanımak zorundadır (Sarvan vd., 2003). Kaynak bulmada belirsizlik durumunun ortaya çıkması hem örgütler, hem de ürün/hizmetin alındığı kesim tarafından risk algısına neden olabilmektedir (Zinn vd., 1997). Güvenlik sektörü açısından ele alındığında, yaşanılabilir toplumun temeli olan güvenliğin sağlanmasında kalifiye eleman, teknik ekipman ve araç-gereçlerin yetersizliği ya da temin edilmesinde yaşanan güçlükler, beraberinde kamu düzeninin bozulmasına ve şiddet ortamının doğmasına neden olabilir.

1.5.Risk Alma

Birey, bir olay karşısında çok çeşitli alternatif senaryolar arasından karar vermektedir. Her ne kadar, kararları alırken her zaman en iyi sonucu elde edebilmek hedeflenmekte ise de, bazen doğru bilgilerin toplanamaması ya da risklerin açık bir şekilde tespit edilememesinden ötürü netice istenmeyen şekilde sonuçlanabilmektedir (Chalkidou vd.,2013). Bu nedenle; karar alma süreci, yapılan iş kapsamında, bireyler arasındaki ilişkiye göre özellik arz edecektir (Hitt vd., 2003). Yani, alınacak kararlarda farklı çıkarların dengelenmesi ve paydaşların çıkarlarının en üst düzeyde karşılanması sağlanacaktır. Örneğin, kamu kuruluşları kamuya hizmet ve kamu

çalışanları ise kamunun çıkarlarını en üst düzeyde korumak için vardır. Devlet organları kamuya hizmet sunmak için görevlendirilmiş olsa da, özel kuruluşların ana hedefi kar ile ilgili davranış modelleri sergilemektedir (McIntyre ve Platania, 2009).

Sitkin ve Pablo (1992), risk eğilimini, karar vericinin risk alma ya da riskten kaçınması olarak tanımlamış ve bunu ruhsal eğilim, bilişsel durum ve geçmiş deneyimlerle kavramlaştırmıştır. Bu çalışmaya göre; risk eğilimin iki temel noktası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “beklenti teorisi (*prospect theory*)” (Kahneman ve Tversky, 1979) ile ilgilidir. Beklenti teorisi özetle, bilinen sonuçların olasılıkları arasında risk içeren olası alternatifler arasında seçim yapmaktır. İkinci nokta ise, risk almayı etkileyebilecek farklı bireysel faktörlerin dikkate alınmasıdır. Yani, risk almada kişilik özellikleri gibi faktörlerin bağlantılı olduğu iddia edilmektedir.

Sitkin ve Pablo (1992)’nin risk alma davranışı modeli üç faktörle ilişkilidir. Bunlar; bireyin özellikleri, sorunun yapısı ve soruna yönelik deneyimdir. Bu faktörler, karar alacak kişinin düşük ya da yüksek risk içeren tepkisini içermektedir.

Bireyin özellikleri, risk eğilimi, risk algısı ve risk tercihidir. Risk eğilimi, tek başına risk alma davranışına yardımcı/engel olmayan ancak bireyin kaçınma ya da risk alması ile sonuçlanan eğilimdir (Erdem, 2001). Karar vericilerin, durumun belirsizlik derecesine göre olasılık tahminleri yapması, belirsizliği kontrol etmeye yönelik adımlar atmaya çalışması ve elde edeceği sonuçlara güdülenmesi riskin algılanmasıdır. Risk tercihi ise, kişisel özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Risk almanın verdiği mücadeleden heyecan duyan kişi, daha fazla risk alabilecektir (Sitkin ve Pablo, 1992). Yukarıda tanımlanan modelin eksik kalan tarafı ise kültür bağlamının risk alma davranışı üzerindeki etkisinin değerlendirilmemesidir. Kültürel öğeler ve simgelerin de risk alma davranışını etkilediği ifade edilebilir (Erdem, 2001).

Fagley ve Miller (1987) da risk duruma göre bireylerin tercihlerinin farklılık göstereceğini tespit etmiştir. Çalışmalarında, sürekli risk altında çalışmakta olan bireyin karar verirken riskten kaçınma ve daha güvenli olan seçeneği tercih etme eğilimi gösterdiğini belirtmişlerdir. Larrick (1993), bireylerin farklı risk

motivasyonları olduğunu ifade etmektedir. Bu farklı risk motivasyonları karar verme literatüründe “risk tarzı” olarak belirtilmektedir (Schneider ve Lopes, 1986).

Vlek ve Stallen (1980), farklı durumların farklı risk alma tanımları geliştirebileceğini belirtmiştir. Savaş ve nükleer güç gibi durumları geniş ölçekli toplumsal risk olarak tanımlarken, trafik kazası, fiziksel yaralanmalar ve uç sporlarının yapılmasını ise küçük ölçekli bireysel riskler olarak örneklemiştir. Bu bağlamda subjektif ve objektif risk boyutu toplumsal ya da bireysel seviyede ele alınmaktadır (Vlek ve Stallen, 1981).

Kimi araştırmacılara göre, algılanan kişisel kontrolün derecesi risk alma davranışının önemli bir boyutudur (Marom vd., 1993; Slovic vd., 2002). Bireyin farklı durumlarda risk alma durumu fiziksel, ekonomik ya da psikososyal çıktılar açısından farklı etkiler gösterebilir (Schneider ve Lopes, 1986).

“Subjektif risk”, herkes tarafından tahmin ve tecrübe edilirken, “objektif risk” sadece uzmanlar tarafından tahmin edilebilmektedir. Objektif tahminler kimi zaman politik nedenlerden ötürü yapılabilir. Örneğin uyuşturucudan ölecek olan kişi sayısı ile ilgili yapılan tahminler buna örnek olarak gösterebilir. Ancak, bu tarz tahminlerin kuşku dolu sonuçları bünyesinde barındırdığı göz ardı edilmemelidir (Marom vd., 1993; Slovic vd., 2002).

Objektif ve subjektif risk arasındaki önemli ayrımlardan biri de bireyin risk alma davranışının seviyesidir. Risk alma seviyesi eğitim, açık ya da örtük bilgi ile de ilintilidir. Bir kişi, bir eylemde subjektif olarak risk içeren bir davranışın farkında ise, objektif risklilik o kişinin risk alıp almamasında çok önemli olmamaktadır (Trimpop, 1994).

Diğer çalışmaların aksine riskin yapay bir yapıya sahip olduğu ve doğrudan gözlemlenemeyeceği de belirtilmektedir. Bu nedenle risk, herhangi bir objektif gerçeklikten yoksundur (Jungermann ve Slovic, 1993).

Hedef risk, bireylerin tercih ettikleri öznel olarak en yüksek düzeyde fayda sağladıklarına inandıkları risk seviyesine denmektedir. Risk dengeleme kuramına

göre; ifade edilen hedef riskin 4 faktörü olduğu Wilde (1994) tarafından ifade edilmiştir.

Birincisi, riskli davranıştan beklenen avantajdır. Yüksek süratte araç kullanan kişinin kaza yapma olasılığı yüksektir. Ancak, yüksek sürat yaparak bir kişi gideceği hedefe daha erken ulaşmaktadır. Böylelikle, yüksek süratten elde edilen avantaj zaman kazanmaktır.

İkincisi, riskli davranıştan beklenen maliyettir. Yukarıdaki örnekten devam edecek olursak; yüksek süratle araç kullanan kişi öncelikle aracının daha fazla yakıt tüketeceğini bilmektedir. Bunun yanında, istenmese bile bir kaza anında aracının tamir masrafları olacağına farkındadır ancak riskli davranış sergileyerek süratli araç kullanmanın sağladığı fayda karşısında bunu görmezden gelebilmektedir.

Üçüncüsü güvenli davranıştan beklenen faydadır. Güvenli bir araç kullanımı sonrasında nispeten azalan kaza riski sonrasında hayatta kalma oranı yükselmektedir. Ancak, çevresel faktörler açısından akran gruplarının alay konusu olabilmektedir.

Dördüncüsü güvenli davranıştan beklenen maliyettir. Güvenli bir araç kullanımı sonrasında birey nispeten kaza yapma riskini azaltmaktadır. Bunun yanında yakıt tüketimi, sigorta ve kasko primlerinden indirim kazanma gibi maliyet kazanımı olmaktadır.

Riskin bünyesinde barındırdığı bir diğer ayrım ise “toplumsal” ve ‘bireysel’ risktir. Toplumsal risk; eylemin doğası gereği gönüllü olunmayan, kontrol edilemez ve korku yaratan bir yapıya sahiptir. Buna; terörizm, nükleer amaçlı uranyum zenginleştirme kazaları, kriminal tırmanış gibi etkenler örnek olarak gösterilebilir. Buna karşın bireysel risk, eylemsel olarak gönüllü, kişinin isteğine bağlı, nispeten kontrol edilebilir ve daha az korku içermektedir (Vlek ve Stallen, 1980). Toplumsal risk oluşturabilecek pek çok unsurun hata vermesi sonrasında bu işleve bağlı diğer sistemlerin de uyarı verebileceğini ve diğer risk unsurlarının sinyallerinin takip edilebileceğini belirtilmektedir. Motorsiklet kullanma, paraşütle atlama, dağcılık gibi bireysel risk alma davranışlarında ise bireye özgü ya da toplumun çok küçük bir

kısmını etkileyebilecek bir kazanın yaşanması muhtemeldir. Ayrıca toplumsal riske ait sinyal veren cihazların varlığı ya hiç yoktur ya da çok azdır (Slovic vd. 2002).

Riskli bir durumda karar almanın sonuçları çoklu kazanma ya da kaybetme olarak sonuçlanmaktadır. Risk alma davranışının mali (finansal), performans, fiziksel (sağlık ve güvenlik), psikolojik (self-image) ve sosyal (statü) kayıp ya da kazancı ile sonuçlanabileceğini belirtilmiştir (Trimpop, 1994). Zuckerman (1979, 2000) çalışmalarında ise sosyal ve fiziksel sonuçlara odaklanmıştır.

1.6.Risk Nasıl Algılanır?

Risk alma davranışı eyleme geçmeden önce, ilk olarak risk ortaya çıkar. Bu durum insan zihninde işlenir ve üretilen tepki, davranış biçimi olarak ortaya konulur (Marom vd., 1993).

Yates (1992) riski, bilişsel süreçte tanımlama, depolama ve ara-bul-geri getir sistemi şeklinde modellemiştir. Bu modelin temel bileşeni olan tanımlama, depolama ve ara-bul-geri getir sürecinin altında yatan unsur psikolojik olgudur. Yani, gerçek bir risk olgusuna daha önceden aşına olan kimselerin takındıkları tavır, bu risk ile ilk defa karşılaşanlara göre daha normal tepki olarak çıktı vermektedir.

Bir durum ya da eylemin riskli olduğu yargısı bireysel farklılıklara göre değişmektedir. Yates (1992) çalışmasında, bireylerdeki risk algısını etkileyen önyargıyı ampirik çalışma sonrasında aşağıdaki gibi sıralamıştır.

- *Bilişsel Yargı Eksikliği*: Bazı insanlar astrolojik durum (gezegenlerin şekli ve konumu) ve başarı arasında güçlü bir ilişki olduğuna inanırlar.
- *Değer Önyargısı*: Eğer arzulanan miktarda mali gelişim kaydedilmişse, insanların bu oranı abartmaları mümkündür.
- *Kişisel Rol Önyargısı*: Motorsiklet kullanmak sağlık ve güvenlik açısından risk içermesine karşın motorsiklet kullanıcılarının alt kültüründe bulunan “onları melekler korur” deyimini, bireylerin riskli eylemi küçümsemesine neden olur.

- *Algısal Temelli Önyargı*: Büyük nesnelere göre daha hantal ve yavaş olduğu algısı buna örnek olarak verilebilir.
- *Ruh Hali ve Bireysel Farklılıklar*: Depresif ruh halinde bulunan bireyler riskleri hesap etmede yanlışa düşebilir ve hata yapmaya meyillidirler (Tversky ve Kahneman, 1981).

1.7. Risk Alma ve Kişilik Özellikleri

Son onbeş yıldan bu yana belirli duygular, kişilik özellikleri ve risk arasındaki ilişkiyi ayrıca risk ile belirsizlik altında karar vermeye etki eden faktörleri açıklamaya çalışan çalışmalara rastlamak mümkündür (Cryder vd., 2008; Fessler vd., 2004; Lerner ve Keltner, 2000; Mitte, 2007; Raghunathan ve Pham, 1999).

Risk alma çoğunlukla ekonomi temelli çalışmalarda bir değer elde etmişse de, psikolojik yanı ve örgütsel yapıya etkisi de göz ardı edilemez (Rabin, 1998). Klasik karar kuramında risk alma eğilimi durumsal (Kahneman ve Tversky, 1979) iken, zamanla risk almanın kişiliğin bir parçası olduğu kabul edilmiştir (Mohammed ve Schwall, 2009). Gächter vd. (2007) çalışmasında riskten kaçınma ve risk alma durumlarının kişiler arasında farklı olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada, bireysel heterojenliğe atıf yapılarak örneklemin %88'inin riskten kaçındığını göstermiştir.

İnsanların kendi aralarında riski algılama düzeyleri farklılık göstermektedir. Bunun psikolojik ve sosyal pek çok nedeni bulunmaktadır (Yim ve Vaganov, 2003). İnsanlar arasında risk algısının neden farklılık gösterdiğini araştıran bir çalışmada (Covello ve Vincent, 2001), gönüllülük, kontrol edebilirlik, tercih tiplerine aşına olma, fayda elde edebilme, anlaşılabilirlik ve belirsizliğin riskin kaynağı olduğu ifade edilmektedir.

Sjöberg (1991) çalışmasında, bireyler arasındaki risk alma durumlarının değişmesini eğitim düzeyi, bir konu hakkındaki uzmanlık ve organizasyon içerisinde emir alma ve verme pozisyonunda olma şeklinde yorumlamıştır.

Risk alma davranışının nedenini heyecan arama olarak belirten çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmalara göre (Brady ve Donenberg, 2006; Dahlen vd., 2005; Desrichard ve Denari, 2005; Jonah vd., 2001; Lauriola vd., 2005; Theakston vd., 2004); kişilik özellikleri ve risk alma davranışları arasında organik bağ bulunmaktadır. Beş büyük kişilik özelliği (dışa dönüklülük, açıklık, tedbirlilik, güvenilirlik ve nörotizm), anksiyete, saldırganlık, dürtüsellik, duygusal dengesizlik, güç ve itibar aramaya yönelik duygular, toplumda dikkat çekmeye çalışan tutum ve davranışlar aşırı risk almada öne çıkan kişilik özellikleridir.

Bir başka çalışmada (Nicholson vd. 2005), risk alma ile dışadönüklülük ve açıklığın pozitif, nörotizm, uzlaşmacılık ve insafli olma arasında negatif bir ilişki sağladığı belirtilmiştir. Kowert ve Hermann (1997)'nin sonuçları da benzer şekilde, risk almanın açıklıkla pozitif, insafli olma ve uzlaşmacılıkla negatif yönde olduğunu ifade etmektedir.

Soane ve Chmiel (2005), risk ve kişilik arasındaki ilişkiyi iki önemli kısma ayırmıştır. Bunlardan birincisi, bireyler kendi karakterleri ile uyumlu olan riskleri almaktadır. İkincisi ise, kişiliğin yetişkinlik boyunca istikrarlı olduğu (McCrea ve Costa, 1997), risk alma ya da kaçınmanın sağlam bir düşünsel karar olduğudur. Yani, risk alma ya da riskten kaçınma istikrarlı bir kişiliğin özellikleri ile pozitif yönde ilişkilidir.

Riskli durumlarda riskten kaçınmanın altında korkunun yattığı belirtilmektedir (Camerer, 2005). Nörolojik hastalığı bulunan kişiler üzerinde yapılan çalışmalarda pek çok durumda rasyonel karar veren kişilerin riskten kaçındıkları ancak nörolojik sorunları olan örneklerin risk aldıkları görülmüştür (Loewenstein, 2001).

Birey aldığı kararlarda sosyal ortamının görünmez ve kimi zaman duvarları çok kalın bir baskısı altındadır. Kişinin daha önceden yaşadığı tecrübeler, katı hiyerarşi, iş ve sosyal hayatında anlatılan efsaneleşmiş öyküler, tecrübeli kişilerin telkinleri, özellikle iş ortamındaki huzursuz ortam ve küçük görülme gibi unsurlar kişinin risk almasındaki sosyal baskıyı oluşturabilir. Johnson ve Sheets (2004) tarafından üniversite öğrencileri arasında yapılan araştırmada yarışma ve eğlencenin ortak

yönünün alkol olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada gruplar içindeki uyumlu tiplerin uyumsuzlara göre eğlence ortamında daha az alkol tükettikleri ortaya konulmuştur. Yine benzer şekilde kaygı duyan ve sosyal ortamlardan kaçınan öğrencilerin daha az alkol tükettikleri, bunun yanında arkadaş grupları arasında dışlandıkları görülmüştür (Eggleston vd. 2004; Park, 2004). Böylelikle toplumsal baskı, bireysel normlar ve beklenen sonuçlar arasında kişinin risk almasını etkilemektedir.

Toplumsal baskı altında alınan kararların daha az doğru, daha az destek aldığı ve daha uzun karar verme süresine sahip olduğu belirtilmektedir (Prentice ve Miller, 1993). Buna ek olarak, sosyal izolasyon ve yabancılaşma gibi olumsuz yaptırımlar görme ihtimali, bireyin risk almasındaki becerisini ve kapasitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Price vd., 2006; Henningsen vd., 2003).

Belirsizliğin hareket noktası olarak alındığı riskli durumlarda, kişilerin bu duruma karşı karar vermesi risk alma davranışı olarak tanımlanabilir (Sitkin ve Pablo, 1992). Risk alma kararları da risk tutumları ile ilişkilidir. Risk tutumları, risk alma davranışını yönlendirmektedir. Yani, risk tutumları neticesinde, risk alma ya da riskten kaçınma yönünde karar verilebilecektir (Rohrmann, 2002)

Rohrmann (2002)'a göre; sosyal, kültürel ve kişisel farklılıklar bireylerin risk alma davranışlarını etkilemektedir. Bu özelliklere göre bireyin risk eğilimi ya da riskten kaçınma davranışları üzerinde belirleyici farklılıklar tespit edilmiştir.

Skeel vd (2008) tarafından yürütülen çalışmada, kişilik ve risk alma eğilimi arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. DOSPERT ölçeği kullanılarak, risk algısı ve risk davranışının boyutlara ve kişilere göre farklılık gösterdiği yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır (Blais ve Weber, 2006; Johnson vd., 2004; Cheung vd., 2012; Hirahara ve Yamagishi, 2009; Hirahara ve Yamagishi, 2011; Hu ve Xie, 2012; Szrek vd., 2012). Bu çalışmaların tamamında, uluslara özgü risk davranışı ve algısı farklılık göstermektedir. Risk alma eylemine yakınlık çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar; bilişsel çerçeveleme (Tversky ve Kahneman, 1981), yaş (Bayar ve Sayıl, 2005; Crone vd., 2008) ve etnisite (Weden ve Zabin, 2005; Ho vd., 2007) gibi demografik değerlerdir.

Risk alma davranışının üç önemli sacayağı olduğu ifade edilebilir. Bunlar: temel yarar, olasılıklı ağırlık ve kayıptan kaçınmadır (Kobberling ve Wakker, 2005). Kayıptan kaçınma, riskten kaçınmanın en büyük parçası olarak kabul edilmektedir. Kayıptan kaçınma, sahip olunan herhangi bir şeyi kaybetmenin getirebileceği mutsuzluğun ve kaybolan hazzın o şeye sahip olmanın getireceği mutluluktan fazla olması nedeniyle kayıp vermektan kaçınma olarak ifade edilebilir.

Risk alma davranışına farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, riskli olan davranışların ne olduğuna yönelik bazı çalışmalarda (Gonzalez vd.1994; Tonkin, 1987) ortak noktalar belirlenmiştir. Potansiyel olarak bünyesinde tehlikeyi barındıran, yaşamı tehdit eden ve sağlığa zararlı olabilecek trafik, cinsellik, madde kullanımı ve uç sporların risk alma davranışının dört alt boyutu olduğu ifade edilmiştir (Alexander vd., 1990, Arnett, 1992, Gonzalez vd. 1994, Moore ve Rosenthal, 1993). Bu dört grubun haricinde, bıçak taşıma, kavgaya karışma, saldırganlık, intihar düşüncesi ve girişimi (Bayar, 1999), hırsızlık yapmak, gençlik çetelerine katılmak (Perry, 2000) gibi risk alma davranışlarının da varlığından söz edilmektedir.

Risk değerlendirmesi açıklayıcı/normatif boşluğu yorumlarken bireysel farklılıklar genellikle göz ardı edilmektedir (Stanovic ve West, 1998; Li ve Liu, 2008).

Risk alma davranışının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Byrnes vd., 1999; Croson ve Gneezy, 2009; Harris vd.,2006; Kohler, 1996; Kuntsche vd., 2006; Morrongiello ve Rennie, 1998; Stoltenberg vd., 2008). Bu çalışmalarda özetle erkekler kadınlara göre çeşitli alanlardaki görevlerde büyük bir iştahla risk almayı tercih etmektedirler. Özellikle yaş ve cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde, ergenlik dönemindeki kızların akran grubundaki erkeklere oranla riskten çok büyük oranda kaçındıklarını söylemek mümkündür (Steinberg, 2005). Arıkan vd. (2011) çalışmasında da kültürler arası risk alma durumları incelenmiş, incelenen üç farklı ülkeye ait verilerde erkeklerin, kadınlara göre daha yüksek oranda risk aldıkları gözlemlenmiştir.

Araç kullanma ve trafik kazaları incelendiğinde, kadınlara nazaran erkeklerin araç kullanırken fazla risk aldıkları ve buna bağlı olarak kaza yaptıkları (Waylen ve McKenna, 2008), trafikteyken çok basit olaylara bile büyük reaksiyon gösterdikleri (Card vd., 2008), alkollü araç kullandıkları (Isralowitz ve Rawson, 2006), tütün ve uyarıcı madde altında araç kullandıkları (Stoltenberg vd., 2008) tespit edilmiştir.

Ergenlik çağında bulunan gençler üzerinde yapılan bir çalışmaya göre; suç işleme, alkol ve madde kullanımı, hızlı araç kullanma, erken cinsel etkinlik, sağlıksız yaşama, başkaldırma gibi riskli davranışlar gözlemlenmiştir (İçli, 2013). Erkeklerde madde kullanımı, kavga gibi şiddet içeren eylemler ve erken cinsel deneyimler risk alma davranışı olarak dikkat çekerken, kadınlarda, intihar girişimi en sık tespit edilen riskli davranış tipidir (He, 2004). Madde kullanımının risk alma davranışı ile ilişkisini ortaya koymak için yapılan bir çalışmaya göre (Bornovalova, 2005) farklı tipte narkotik madde kullanımının risk alma davranışını etkilediği ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, kokain kullananların, eroin kullananlara göre daha fazla risk alma davranışı sergiledikleri tespit edilmiştir.

Cinsiyetin risk alma davranışında farklı sonuçları olduğunu belirten çalışmalara karşın, kadın ve erkek arasında risk eğilimi ve riskten kaçınma açısından fark olmadığını ifade eden çalışmalar (De Baets ve Buelens, 2012) da bulunmaktadır.

Kadınlar ve erkekler arasındaki risk algılama farklılığı dört temel düzlemde yer bulmuştur (Anbar ve Eker, 2009). Bunlardan birincisi psikolojik ve biyolojik etkenlere atıf yapmaktadır. Olsen ve Cox (2001), toplumda annelik gibi komüniteyi bir arada tutan bir kadının daha fazla sorumluluk sahibi olduğunu ve bu nedenle daha düşük seviyede risk aldığını belirtmiştir. İkinci görüş; kültürel ve sosyal duruma eğilmiştir. Patriyarkinin (ataerkil) egemen olduğu toplumlarda kadının ikincil planda kaldığı vurgusundan hareket ile kadınların daha ihtiyatlı oldukları ifade edilmiştir (Olsen ve Cox, 2001; Grable ve Lytton, 1998). Üçüncü olarak, Van de Venter vd. (2012), erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde risk almasını erkeklerin kadınlara göre daha büyük birikime sahip olmaları ya da daha yüksek maaş elde etmelerine yordamıştır. Dördüncü ve son görüş ise, kadınların iş hayatına tarihsel

süreçte geç adapte olmalarından ötürü erkeklere göre finansal ve iktisadi bilgi düzeylerinin daha düşük seviyede olmalarına bağlamıştır (Dwyer vd., 2002).

Eğitim durumuna göre kişiler farklı düzeylerde risk almaktadırlar. Eğitim düzeyi ile bireyin davranış ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Ceyhan, 2008). Örneğin, orta öğretim mezunu kişilerle karşılaştırıldığında, üniversite ya da yüksek lisans seviyesinde mezun kişilerin daha fazla risk aldıkları görülmüştür (De Baets ve Buelens, 2012). Erdem (2001) çalışmasında ise, lise ve ortaokul mezunlarının risk alma eğilimlerinin diğer eğitim durumundakilere göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Risk alma ve yaş durumu arasındaki ilişki de önemlidir. Çünkü özellikle ergen gençlerin risk alma davranışını ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır (Arnett, 1999; Barkley-Levenson vd. 2013; Dahl, 2004; Steinberg, 2008). Ergenlerin yaşlarının ilerledikçe risk almada düşük bir tercih gösterdiğini belirtenlerin (Gardner ve Steinberg, 2005) yanında ergenlerle gençler arasında risk alma davranışları arasında fark olmadığını ifade eden çalışmaların (Barkley-Levenson vd. 2013; Harbaugh vd., 2001, 2002) varlığı da dikkat çekicidir.

Yaş ile risk alma arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için çalışmadaki (De Baets ve Buelens, 2012) yaşın medyanı alınmıştır. Medyanın altı ve üstü olmak üzere örneklem ikiye ayrılmıştır. Bu çalışmada 36 çıkan yaş ortalamasının altında kalan grup, üstünde kalan gruba göre daha fazla riskten kaçınmıştır.

Küçükler (11-18 yaş arası) ile ilgili yapılan bir çalışmada, yaşı küçük olanlar ve kız çocuklarının, yaşı büyük olanlar ve erkek çocuklarına göre daha az risk aldıkları görülmüştür. Yaşın arttıkça risk alma eğiliminin arttığı ancak erkeklerin kadınlara göre yaşın her döneminde daha fazla risk aldıkları belirtilmiştir (Gullone ve Moore, 2000).

Greene ve arkadaşları (2000) yüksek okul öğrencileri arasında yapmış olduğu çalışmada, yaş ile birlikte hızlı araç kullanma, alkol ve madde kullanımı ile korunmasız cinsellik deneyimi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Dağcılık sporu ile uğraşanlara yönelik yapılan bir başka çalışmada (Llewellyn ve Sanchez, 2008), yaşın arttıkça risk alma eğiliminin ve heyecan aramanın artış gösterdiği vurgulanmıştır.

Risk alma ve risk tercihleri üzerine yayımlanan bir çalışmada (Gardner ve Steinberg, 2005), akran gruplarının etkileri incelenmiştir. Buna göre, ergenlerin yetişkin bireylere nazaran daha fazla risk alma eğilimi içinde oldukları, örneklemin bireysel hareket ederken daha az, akran grubu içindeyken daha fazla risk aldıkları ancak akran gruplarının risk almada ergenler ve genç yetişkinlerde daha büyük bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Hayatın hemen her alanında yeni girilen bir iş, dahil olunan grubun sahip olduğu alt kültür ya da bu grupta örnek alınan rol modeller kişinin risk alma davranışını etkileyebilir.

Riskli davranışın öğrenilen bir süreç olduğu ileri sürülmektedir (İçli, 2013). Arkadaşlık, akran gruplarının baskısı, anne ve babanın riskli davranış açısından rol model olması bu süreci tetiklemektedir. Özellikle yapılan pek çok araştırma risk alma davranışı ile akran baskısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Pearl vd., 1990; Santor vd., 2000; İçli, 2013).

Risk alma bir kimsenin organizasyon içerisindeki konumuna ve yetkisine göre farklılık gösterebilir. Bir durumu çok boyutlu değerlendirerek karar vermek zorunda olan yöneticiler kimi zaman riskli davranışlardan kaçınmakta, kimi zaman ise risk alma eğilimi sergilemektedir.

Yöneticiler; riski, karar alma teorisinden 3 açıdan farklı görmektedir. Birincisi, yöneticilerin çoğu, riskin önemli bir yönü olan olumlu çıktılar olsa bile riskin yarattığı belirsizlikle doğrudan hareket edemezler. İkincisi, yöneticiler belirsizliği bir risk faktörü olarak görmektedir ancak bu riskin olası kötü sonuçlarının büyüklüğü onlarda daha belirgin görülmektedir. Üçüncüsü ise, yöneticilerin tahmin edilen riskin hassasiyetini azaltmak için çok az bir istek gösterdikleridir (Rohrmann, 2002).

Adler ve Simon (1986), yöneticileri risk alan ve riskten kaçınan şeklinde iki kısma ayırmış ve risk alanların aslında riski yönetmek ve değiştirmek istediğine vurgu yapmıştır.

Kazanç ve risk aynı düzlemde ele alındığında yöneticilerin kazancı tercih ederken riskten kaçınmayı seçtikleri görülmüştür (Shapira, 1995). Çalışmadakilerin %74'ünün kendilerini risk alan kişiler olarak tanımlaması ancak yeni bakış açıları ile bu riskleri bertaraf etmeye çalıştıkları görülmüştür.

Yöneticilerin risk alma eğilimi bireylere ve şartlara göre farklılık göstermektedir. Shapira (1995) çalışmasında, yöneticilerin risk alma eğilimindeki farklılığı güdü ve tecrübe olarak tarif etmiştir. Tecrübe ile elde edilen bilgi birikimi sayesinde yöneticilerin daha fazla risk alabilmesi mümkün iken, güdülerine göre hareket eden yöneticilerin kaybetme olasılığı nedeniyle risk almada daha çekimser davrandıkları söylenebilir.

Kamu ya da özel kuruluşa bakılmaksızın, risk alma çağdaş yönetimlerin doğasında var olmaktadır. Kamu sektörü, özel sektördeki gibi, gelişmekte olan sorunları çözmek için yenilikçi yaklaşımlar benimseyerek risk ile başa çıkılabilecek profesyonel yönetim anlayışına sahip olmalıdır. Bu nedenle kamudaki çalışanlar en iyi sonuca göre hareket ederek gerektiğinde o kararı iyileştirmeli ve alternatifleri takip edebilmelidir. Ancak kamu sektöründe bürokrasinin dışına çıkılarak alınabilecek bir karar büyük krizler yaratabilir ve paydaşlarını (örneğin toplumu) çok büyük oranda etkileyebilir. Örneğin, çevik kuvvet polislerinin üst amirlerinden talimat almaksızın, memurların risk alarak eylemcilere müdahalede bulunması paydaşların tamamını olumsuz etkiler.

1.8. Risk Alma Davranışlarının Alt Boyutları

Risk alma davranışının alt boyutlarının tespit edilmesine yönelik pek çok çalışma bulunmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek gibi pek çok değişkene bağlı kalınarak yapılan çalışmalarda risk alma davranışlarının çeşitli alt boyutları tespit edilmiştir.

Bir davranışının bünyesinde barındırdığı kişinin sağlığına ya da güvenliğine ilişkin risklerin varlığı önemlidir. Tam bu noktada güvenlik ve sağlık boyutu açısından risk alma davranışının farklılık gösterebileceği belirtilmelidir.

Yıllarca yapılan uyarılar, reklamlar, kamu spotları sayesinde sağlığı tehdit eden risk faktörlerine yönelik toplumda bir farkındalık oluşmuş olsa bile, bu farkındalık eğimi ile sağlığı tehdit eden şeylerden kaçınma eğimi arasında fark bulunmaktadır. Örneğin, bir doktor sigara kullanımının zararlı olduğunu bilimsel olarak ifade ederken kendisi sigara kullanımına devam edebilmektedir. Bunun yanında, alkol, narkotik madde kullanımı, yağlı ve kolesterolü beslenme, ehliyetsiz ya da çok hızlı araç kullanma, korunmasız cinsellik, tehlikeli sporlar (rafting, dağcılık vb.) gibi insan sağlığını tehdit eden konularda bireyler heyecan arama, haz duyma gibi nedenlerden ötürü risk alabilmektedir. Dahası yapılan çalışmalarda kişilerin bu eylemlerin neticesinde görebilecekleri zararı bilmesine ya da öngörmesine karşı risk almaya devam etmeleri dikkate değer bir konudur (McKenna ve Horswill, 2006).

Zuckerman ve Kuhlman (2000) heyecan aramayı, bir kimsenin değişik yoğun duygu ve yeni deneyimler arama adına fiziksel, sosyal ve finansal risk alması olarak tanımlamıştır. Çalışmasının devamında elde ettiği bulgularda ise, tehlikeli sporlar, bazı meslekler (yaralanma ve ölüm riskinin yüksek olduğu ya da doğası gereği tehlikeli meslekler), cinsel münasebet, sigara ve madde kullanımı, suç işleme, dengesiz ve süratli vasıta kullanımı ile kumarın heyecan arama araçları olduğu yönündedir.

Tehlikeyi kanıksama durumu, risk seviyesine maruz kalma ile bu eylemin süresi arasındaki bağıntıdır. Weber ve Milliman (1997) çalışmasında, bireyin ilk defa maruz kaldığı riskli eylem karşısında bu duruma karşı geliştirdiği refleksin yüksek olduğu görölmüştür. Ancak riskli durumun bir süreç halini alması durumunda önem seviyesinde ciddi düşüşler görölmüştür. Yaşanan olağan dışı bir durum karşısında risk algılama seviyesi aniden yükselmekte ve krize cevap verme eğilimine geçilmektedir.

Uzun süre risk altında kalan bireylerin fiziksel ve psikolojik durumlarında değişiklikler meydana geldiği yapılan çalışmalarda ortaya konuşmuştur (Gizir, 2007; Güçlü, 2001; Holt ve Laury, 2002; Isen ve Geva, 1987;). Böylesi bir durumdaki bireyde; mental yorgunluk, olaylara karşılık vermede güçlük çekme, uykusuzluk hali,

muhakeme gücünde eksiklik, sabırsızlık, bireysel hareket etme eğilimi gibi durumlar görülmeye başlar (Bell, 1982; Epstein ve Miao, 2003; Rabin, 2000).

Sürekli risk altında görev yapan bireylerin risk algısı ve riske karşı gösterecekleri tutum ve davranışlarda farklılık gözlemlenmektedir (Barnett, 2004). Risk algılama eşiği gittikçe yükselen birey, kendisine ya da bir başkasının hayatına ciddi anlamda tehlike doğuran olayları bile davranışları ile basitleştirebilir. İşte bu durumdaki bireyin artık tehlikeyi kanıksamış hale geldiği değerlendirilmelidir (Sevgili, 2007).

Toplumların kültürel farklılıkları ya da daha özelden, mesleklerde oluşan alt kültürler sonrasında birey verilen bir işi yapamama endişesi, meslekten ya da pozisyondan olma korkusu, genç ya da akran grubundaki meslektaşları arasında alay konusu olma gibi durumlardan ötürü zaten kanıksanmış olan tehlikeyi göremeyebilir (Van Brabant, 2001).

Aşağıda risk alma davranışının alt boyutlarına ilişkin yapılan çalışmalar ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Yazar	Araştırma	Sonuç
Gonzales vd. (1994)	Trafik, madde kullanımı, cinsellik ve tehlikeli sporlarla risk alma davranışı arasındaki ilişki	Yaş ve cinsiyete göre trafik, madde kullanımı, cinsellik ve tehlikeli sporlarda risk alma davranışı farklılık göstermiştir.
Jonah, (1997)	Heyecan arama ve kural dışı araç kullanma arasındaki ilişki	Heyecan arama ile riskli araç kullanma arasında pozitif ilişki vardır.
Bayar (1999)	Bıçak taşıma, kavgaya karışma, saldırganlık, intihar düşüncesi ile risk alma davranışı arasındaki ilişki	Bıçak taşıma, kavgaya karışma, saldırganlık, intihar düşüncesi ile risk alma arasında anlamlı bir ilişki vardır. Özellikle ergenlerde bu alt boyutlar açısından risk alma davranışı yüksektir.
Parsons vd. (1997)	Davranışa yönelik niyetler ve davranışlardaki değişimler ile risk alma arasındaki ilişki	Algılanan kazanç ve riskler davranışa yönelik niyetlerde önemli bir etkidir

Powell vd. (1999)	Risk alma ve kumar ilişkisi	Kazanma ve kayıptan kaçınma ile kumar arasında pozitif yönde ilişki olduğu, kumar sonucu sorunlarla karşı karşıya kalan kadınların, kumar oynamayan erkeklere göre daha fazla risk aldıkları tespit edilmiştir.
Perry (2000)	Yaş ve cinsiyet ile hırsızlık yapmak ve gençlik çetelerine katılmak arasındaki ilişki	Ergenlerde yaş ilerledikçe hırsızlık ve gençlik çetelerine katılma eğilimi artmaktadır.
Rolison ve Scherman (2002)	Risk alma ile heyecan arama ve kontrol odağı ilişkisi	Heyecan arama eğilimi ile risk alma düzeyi doğrusal olarak artmıştır. Kontrol odağı ile risk alma arasında ilişki bulunmamıştır.
Yasak (2002)	Şehir içi ve şehirlerarası araç kullananların risk alma davranışları incelenmiştir.	Şehir içi araç kullanan şoförlerin şehirlerarası araç kullananlara göre daha fazla risk aldıkları görülmüştür.
Pizam vd. (2004)	Kültürler arası risk alma ile heyecan arama arasındaki ilişki	Farklı milletlere ait risk alma ve heyecan arama düzeylerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.
Bornovalova (2005)	Madde kullanımı ile risk alma davranışı arasındaki ilişki	Farklı tipte narkotik madde kullanımı ile risk alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Örneğin, kokain kullananlar eroin kullananlara göre daha fazla risk almaktadır.
Gupta vd. (2006)	Kumarbazların kişilik özellikleri ve risk alma arasındaki ilişki	Kişisel özelliklerin bireyin kumar davranışı geliştirmesi ve buna bağlı risk alma davranışını da etkilediği ifade edilmektedir.
Yücebilgiç (2007)	Heyecan arama ile emniyet/güvenlik arasındaki ilişki	Heyecan arama ile güvenlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Heyecan arama eğilimi yüksek olan çalışanlar koruyucu teçhizatlarını daha az kullanmaktadır. Kazaya karışmış olan çalışanlar, kazaya karışmayanlara göre daha fazla risk almaktadırlar.

Holmes vd. (2009)	Psikiyatrik hastalığı olanların risk alma eğiliminin incelenmesi	Psikiyatrik hastalığı olanların daha fazla risk aldıkları tespit edilmiştir.
İçli (2013)	Akran gruplarının baskısı ve risk alma arasındaki ilişki	Akran gruplarının baskısı ergenlerde ve genç yetişkinlerde risk alma eğilimini arttırmaktadır.

Risk alma davranışının açıklanmasına dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır (Gonzales vd., 1994, Tonkin, 1987). Trafik, cinsellik, madde kullanımı ve spor ile ilgili risk alma davranışlarının varlığına işaret eden pek çok araştırma dikkati çekmektedir. Bu davranış modelleri içerisinde fiziksel cesaret, kuralları ihlal eden, doğası gereği tehlike içeren ve sağlığa zararlı faaliyetleri içeren davranışlar yer almaktadır. (Alexander vd., 1990, Arnett, 1992, Gonzalez vd. 1994, Moore ve Rosenthal, 1993). Risk alma davranışı, sağlığı tehlikeye atan ve kişinin karşılaşacağı olaylar sonrasında yaşam tehlikesi ile karşılaşabileceği davranışlar olarak tanımlanabilir (Kıran Esen, 2003).

Yapılan kimi çalışmalarda risk alma davranışı dört ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar, trafikte seyir halinde olma durumuna dair risk alma davranışları, keyif ya da bağımlılık yaratan madde kullanımı kapsamındaki risk alma davranışları, cinsel deneyim ve davranışlara ilişkin risk alma davranışları ve tehlikeli sporların icrasına yönelik risk alma davranışdır (Gonzalez vd. 1994). Bu dört grubun haricinde, bıçak taşıma, kavgaya karışma, saldırganlık, intihar düşüncesi ve girişimi (Bayar, 1999), hırsızlık yapmak, gençlik çetelerine katılmak (Perry, 2000) gibi risk alma davranışlarının da varlığından söz edilmektedir.

Bir başka çalışmada risk alma ya da risk davranışını tanımlayabilmek için DOSPERT ölçeği (Domain Specific Risk Taking Scale) geliştirilmiştir. Bireyin etik risk, mali risk, sağlık/güvenlik, heyecan arama ve sosyal risk açısından davranış niyetleri 1 ile 7 arasında değerlendirilmektedir (Weber vd.,2002; Blais ve Weber, 2006; Blais ve Weber, 2009).

DOSPERT ölçeğinin kullanıldığı bir çalışmada (Momen vd, 2010), askere alınan personelin risk alma seviyeleri değerlendirilmiş ve risk almaya yatkınlıklarının

aldıkları görevlere zarar verip vermediği ölçülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, hangi askerin hangi safhada değerlendirilmesi gerektiği, karar alma görevlerinin hangi personele verilebileceği vurgulanmıştır.

Soane vd. (2010) çalışmasında DOSPERT ölçeğini kullanarak risk almanın farklı etki alanına göre bireyin yarar elde etme algısı ve kişilik tarafından etkilenip etkilenmediğini değerlendirmiştir. Kişilik ve yarar elde etme algısı, DOSPERT ölçeğinin alt boyutları olan sosyal, etik, eğlence ve finans alt kategorilerini doğrudan etkilemiştir.

Chatham vd. (1995)'a göre, risk alma seviyesi arttıkça, intihar etme teşebbüsleri de artmaktadır. Knight vd. (2004) çalışmasında ise, gençler arasında yüksek risk alma ile depresyon, anksiyete, çocukluk problemleri ve düşmanlık arasında pozitif yönde bir ilişki ve kendine saygı ile sosyal uyumluluk arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirtilmektedir.

Hanoch vd. (2006), bireylerin bir alanda (örn. eğlence) yüksek risk alma davranışı sergilerken, isteksiz oldukları diğer alt kategorilerde (örn. finans) risk almaktan kaçındıkları gözlemlenmiştir.

Yürütülen bir çalışmada (Chalkidou vd., 2013), kamuda çalışmakta olan 542 kişi projeye dahil edilmiştir. Her iki kişiden biri erkek, çoğunluğu (%24,4) 41 yaşından büyük ve örneklemin tümünün yaş ortalaması 44'tür. Kamu içerisindeki çalışma yılı ortalaması 21'dir ve %31'i ise kendisinin yönetici pozisyonunda olduğunu ifade etmiştir. Yapılan analizler sonrasında kamu çalışanlarının sosyal ve etik konulara yüksek bir değer atfettiği, finansal konulara çekingen davrandıkları riskten kaçındıkları görülmüştür. Yaş, cinsiyet ve işteki pozisyonun risk almada fark yaratmadığı görülmüştür. En önemli sonucun ise risk alma davranışının riskli eylemden kazanılacak yarar ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olmasıdır. Öte yandan meslekteki tecrübe arttıkça çalışanların risk alma eğilimlerinde düşüş yaşandığı görülmüştür.

Yapılan tüm çalışmalar ışığında, risk alma davranışı sergileyen tüm işgörenler, organizasyonun yapısına uygun olmalıdır. Aksi takdirde örgütün ve toplumun yaşamsal alanını olumsuz etkileyecek sonuçlarla karşılaşılacaktır.

2.POLİS TEŞKİLATI VE RİSK ALMA

2.1.Türk Polis Teşkilatının Kuruluşu

Polis teşkilatı 10 Nisan 1845 tarihinde kurulmuştur. Yeniçeri ocağının 1826 senesinde kaldırılmasından sonra tüm Osmanlı mülkü ve toprakları üzerinde iç güvenlik ihtiyacında artış yaşanmıştır. Ülke içindeki güvenliğin farklı kişi ya da kurumlara bağlı olarak yürütülmesi sonrasında ortaya çıkan karmaşık yönetim düzenini ortadan kaldırabilmek için 10 Nisan 1845'te İstanbul'da "polis" adıyla iç güvenlik teşkilatı kurulmuştur. Aynı tarihte bu kuruluşa dair 17 maddelik "Polis Nizamnamesi" yayımlanmıştır.1845 ile 1879 arasındaki döneme "Zaptiye Devri" denilmiştir.

Osmanlı devletinin son zamanlarında giriştiği Islahat ve Tanzimat dönemleri ile birlikte 1845'te kurulan Polis teşkilatı da yenilikçilik hareketiyle karşılaşmıştır. 1878-1909 yılları arasında "Zaptiye Nezareti" olarak adlandırılan bu dönemde Avrupa'daki polis teşkilatlarının yapısı değerlendirilmiş ve bugünkü adıyla Emniyet Genel Müdürlüğü olan "Emniyet Umumiye Müdürlüğü" kurulmuştur. 19 Nisan 1907 senesinde ise 167 maddeden oluşan yeni bir Polis Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir.

1909-1920 yılları arası Polis teşkilatı için II. Meşrutiyet dönemi olarak ifade edilebilir. 22 Temmuz 1909 tarihinde çıkartılan "İstanbul Vilayeti ve Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kanun" ile Zaptiye nezareti kaldırılmış ve yerine Dahiliye Nezaretine (İçişleri Bakanlığı) bağlı, memleketin iç güvenliğini sağlayacak "Emniyet Umumiye Müdürlüğü" ve İstanbul Polis Müdüriyeti kurulmuştur.

1920 sonrasında Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılabilir. 24 Haziran 1920'de Milli Hükümetin Emniyeti Umumiye Müdürlüğü kurulmuştur. Bir genel müdür, yardımcısı, emniyet ve seyrüsefer şubeleri ile teftiş birimi kurularak bugünkü Emniyet Genel Müdürlüğü'nün merkez teşkilatlanması şekillendirilmiştir. Bugün halen yürürlükte olan 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyat Kanunu 1934 senesinde, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu ise 1937 senesinde kabul edilmiştir.

1982 sonrasında Polis Teşkilatı planlı gelişim ve değişim programına geçmiştir. Bu dönemden sonra polislik mesleği içerisinde branşlaşma ve spesifik alanlarda uzmanlaşma faaliyetleri hayata geçirilmiştir.

2000'lerden sonra tüm dünyada olduğu gibi Türk Polis Teşkilatı da ileri düzey modernizasyon sürecine girmiştir. Personel seçimi, görevlendirmeler, teçhizat alımları, vakalara bilimsel yaklaşımlar ve insan kaynakları yönetimi ile polis teşkilatı günümüzdeki halini almıştır.

2.2. Polis Teşkilatına Personel Seçimi

Yapılan işin doğası gereği risk içeren, kriz anında en kısa sürede karşılık verilmesi gereken ve inisiyatif alabilme özelliği açısından polislik mesleğinde personel görevlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Personel görevlendirilmesinde amaç, adaylar arasından en iyilerini, uygun pozisyonlara göre belirlemektir.

ABD'de yapılan bir çalışmaya (White ve Escobar, 2008) göre; bir pozisyona uygun polis memuru bulunmasında başarılı olunamadığı bildirilmiştir. ABD'deki polis departmanları nitelikli işgücü ihtiyacı karşılayabilmek için panel ve eğitimler düzenlenmekte, gazete, radyo ve televizyonlardan ilana çıkabilmektedir. Ayrıca, websitesine konulan ilan ile başvuru formları vasıtasıyla uygun personel seçimine verdikleri önemi göstermektedirler. Bu sistem içerisinde çeşitli görevlere başvuru yapmış olan personelin bilgileri bir havuz içerisinde bulundurulmakta ve gelecekte bir başka görev için nitelikli personel ihtiyacı doğduğu zaman havuzda toplanmış olan bilgilerden yararlanılmaktadır. Polislerin seçiminde yapılacak iş ile ilgili bilgi, eğitim, risk ve tehlikelere ait bilgilendirici materyal sağlanmaktadır çünkü adayların işin doğası ve gerçekliğine ilişkin bakış açılarının doğru yansıtılması gerekmektedir. Gerçek dışı beklentiler içinde bulunan personelin zaman içerisinde bu görevleri bıraktıkları ya da istifa ettikleri görülmüştür (White ve Escobar, 2008).

Türk Polis Teşkilatına personel alımı işlemleri ise aşağıdaki kısımlarda anlatılmıştır.

2.2.1. Eğitim Kurumlarına Öğrenci Alımı

Türk Polis Teşkilatının ihtiyacı olan personelin karşılanabilmesi üç şekilde gerçekleşmekte idi. Bunlardan birincisi polis teşkilatına amir yetiştiren Polis Koleji (lise) ve Polis Akademisi (üniversite)'dir. 27.03.2015 tarihinde TBMM'de kabul edilen ve "iç güvenlik paketi" olarak tabir edilen "Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 6638 sayılı Kanun" kapsamında Polis Koleji ve Polis Akademisi kapatılmıştır.

Polis teşkilatının ana gövdesini oluşturan polis memurlarının seçilmesi ise iki farklı yöntem ile olmaktadır. Bunlardan birincisi Polis Meslek Yüksek Okulları (PMYO) ve diğeri ise Polis Meslek Eğitim Merkezleridir (POMEM). PMYO için lise mezunu gönüllülerin aranan fiziksel ve sınav türü puanına göre eleme usulü seçimi yapılmaktadır. POMEM'de ise üniversiteden mezun olmuş ve belirlenen Kamu Personeli Seçme Sınavı puanına sahip gönüllülerden seçme usulü ile aday belirlenmektedir.

2.2.2. Mezuniyet Sonrası Atama ve Personel Alım İşlemleri

Emniyet Hizmetleri Sınıfı personelin atama işlemleri hizmetin gereklerine uygun, dengeli ve objektif olarak belirli kurallara bağlanması amacıyla 11.10.1992 tarih ve 21342 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Emniyet Hizmetleri Sınıfı Mensupları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği" halen geçerliliğini korumaktadır.

İlk atama (mezuniyet sonrası atama), devlet memurluğuna aday memur olarak alınacak personelin ihtiyaç bulunan bir göreve başlamak üzere ataması yapılmaktadır.

Polis teşkilatına personel yetiştiren eğitim kurumlarından mezun olan ve ilk ataması yapılan yeni personel asayiş gerekleri ve hizmet branşındaki ihtiyaç, bireyin teknik bilgisi ve uzmanlığından yararlanma mecburiyeti olmadıkça, öncelikle polis

merkezi amirlikleri, çevik kuvvet ve koruma hizmet birimlerinde istihdam edilmektedir.

İstisnaları olmak ile birlikte, eğitim kurumlarından mezun olan yeni personelin ilk ataması birinci bölge illere (şark hizmeti sayılmayan) yapılmaktadır.

2.2.3. Branş Alma ve Tayin İşlemleri

Bilgi toplumunda bireylerin becerileri ve bilimsel yönelimleri hangi yönde ise o branşlarda çalıştırılması üretimi ve hizmet kalitesini arttırabilir. Bu nedenle, Emniyet Teşkilatında görev yapmakta olan personel görev alanına giren konular ile ilgili olarak uzmanlaşmaya yönelebilmektedir.

Asli hizmetlerin verimli bir şekilde yürütülmesi, insan kaynağının en etkili şekilde kullanılması ile mümkündür. Fikri, bedeni, psiko-teknik özellikler açısından özel olarak seçilenler branş sahibi olabilmektedir.

Eğitim kurumlarından mezun olan bütün polisler genel hizmet branşına sahiptirler. Zaman içerisinde açılan sınavlara katılanlar arasında başarılı olanlar bir branş sahibi olmaktadır. Bir personel en fazla üç farklı branşa sahip olabilmektedir. Kursu başarı ile bitirenlere sertifika ile ödüllendirilmesi yapılarak mevcut norm kadro kriterlerine göre istihdamları sağlanmaktadır.

Branşa aktarımda;

- Son üç yıl içerisinde; kademe ilerlemesinin durdurulması veya ikiden fazla aylık kesimi cezası almamış olmak,
- Personelin kendisinin belirleyeceği en az iki amirinin, liyakat, mesleki ehliyet, başarı ve işe uygunluğu ile ilgili olumlu referans mektubu almış olmak,
- Branş sınavlarında başarılı olmak,
- Branş kursunu başarı ile bitirmek şartları yerine getirildiğinde uzmanlığa haiz olunmaktadır.

Hali hazırda emniyet teşkilatında toplam 14 adet branş bulunmaktadır.

Tablo 2.1: Emniyet Teşkilatı'ndaki Branşlar

1	Kurbağa adam	Koruma Dairesi Başkanlığı
2	Bando	Polis Akademisi Başkanlığı
3	Bilgi işlem	Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı
4	Bomba	Kriminal Daire Başkanlığı
5	Havacılık	Havacılık Daire Başkanlığı
6	İstihbarat	İstihbarat Daire Başkanlığı
7	Kaçakçılık	Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
8	Kriminal	Kriminal Daire Başkanlığı
9	Muhabere	Haberleşme Daire Başkanlığı
10	Olay yeri inceleme ve kimlik tespit	Kriminal Daire Başkanlığı
11	Özel Harekat	Özel Harekat Dairesi Başkanlığı
12	Terör	Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı
13	Trafik	Trafik Planlama ve Destek Dairesi Başkanlığı
14	Asayiş Suçu Sorgulama	Asayiş Daire Başkanlığı

Tablo 2.1'de gösterilen branşlardan da anlaşılacağı üzere yapılan iş itibarıyla en riskli görevi icra eden birimler bomba, kaçakçılık ve terördür. Oysaki, en az bunlar kadar risk içeren asayiş, koruma ve çevik kuvvet birimlerinde branşlaşma olmaması dikkat çekicidir.

Kaçakçılık, Kriminal, Özel Harekat ve İstihbarat Daireleri kendi personelinin ataması yapmaktadır. Geri kalan personelin atamasında dikkat çeken hususlar ise yapılacak işin ifası ve görev yerinin sosyo ekonomik ve güvenlik gerekçeleridir.

Bunlar;

1. Nüfus
2. Polis bölgesi nüfusu
3. Konaklayan turist sayısı
4. Son üç yıllık terör olayları sayısı
5. Son üç yıllık toplumsal olay sayısı
6. İlde yakalanan ruhsatsız silah sayısı
7. Ceza infaz kanununa giren sabıkalı sayısı
8. Son üç yıllık asayiş olayları
9. Son üç yıllık kaçakçılık olayları
10. Son üç yıllık trafik olayları ortalaması
11. İlde çalışan özel güvenlik personeli sayısı
12. İlde ikamet edenler içinde il nüfusuna kayıtlı olmayanların oranı
13. Süper lig ve 1.Lig'de yer alan toplam takım sayısı
14. 15 yaş üzeri işsizlik oranı tahminleri
15. Hava, Kara, Deniz yolundan giriş çıkış yapan kişi sayısı
16. Hudut kapılarından giriş çıkış yapan kişi sayısı
17. Faaliyet gösteren ilçe sayısı
18. Serbest ve organize sanayi bölgesi
19. Havalimanı sayısı

20. Hudut kapısı sayısı

21. 50.000'den büyük nüfusa sahip ilçe sayısı

22. Polis Merkezi sayısı

23. Ruhsatlı silah sayısı

Herhangi bir mazeret durumu (sağlık, eş durumu vb.) iletilmediğinde norm kadro uygulamasında personelin kabiliyet ve niteliğinden bahsetmek yerine tayin olunacak yerin sosyo ekonomik durumu, iş yükü ve güvenlik boyutunun ele alınması düşündürücüdür. Yani personel seçme ve değerlendirme kriterlerinin tam olarak oluşturulmadığı görülmektedir.

2.2.3. Terfi ve Ödül İşlemleri

Terfi işlemi, bağlı bulunan kurumda önemli bir ödüllendirme şeklidir. Emniyet Teşkilatında rütbe terfileri kurulan komisyonda değerlendirilerek karara bağlanmaktadır. Komisyonda her personel için ayrı ayrı ele alınan terfi durumunda liyakat hususları da göz önünde bulundurulmaktadır. Liyakat, performans değerlendirmesi, mesleki bilgi ve beceri, yöneticilik özellikleri, geçmiş hizmetler, ödül ve ceza durumu, adli ve idari soruşturma durumu, mesleki ve bilimsel çalışmaları ile psikolojik ve fiziksel durumu gibi niteliklerin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Rütbe terfi işlemleri, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 55. maddesini değiştiren 4638 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (R.G. 21.04.2001 gün ve 24380 sayılı) ve Emniyet Hizmetleri Sınıfı Personeli Rütbe Terfi ve Değerlendirme Kurullarının Çalışmalarına İlişkin Yönetmelik (R.G. 10.08.2001 gün ve 24489 sayılı) hükümlerine göre yapılmakta idi. 27.03.2015 tarihinde TBMM'de kabul edilen ve "iç güvenlik paketi" olarak tabir edilen "Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 6638 sayılı Kanun" ile meslekte bekleme süreleri ve şartları Tablo 3.2'deki gibi değiştirilmiştir.

Tablo 2.2: Emniyet Teşkilatı'ndaki Rütbeler ve Bekleme Süreleri

Rütbeler	Meslek derecesi	En az bekleme süresi	
		A GRUBU	B GRUBU
Komiser Yardımcısı	9	4	6
Komiser	8	4	6
Başkomiser	7	3	Yaş haddi
Emniyet Amiri	6	3	
4.Sınıf Emniyet Müdürü	5	2	
3.Sınıf Emniyet Müdürü	4	2	
2.Sınıf Emniyet Müdürü	3	1	
1.Sınıf Emniyet Müdürü	2	2	
1.Sınıf Emniyet Müdürü	1	Yaş haddi	
Sınıflarüstü Emniyet Müdürü	Derece üstü	Yaş haddi	

Rütbeli personelin bir üst rütbeye terfi edebilmesi için,

- Terfi edeceği bir üst rütbede boş kadronun bulunuyor olması,
- Bulunduğu rütbede yukarıdaki tabloda gösterilen yıl kadar beklemiş olma şartının yerine getirilmiş olması,
- İyi ve çok iyi düzeyde performans puanına sahip olmak
- 4.Sınıf Emniyet Müdürlüğünden 3. Sınıf Emniyet Müdürlüğü rütbesine terfi edebilmek için ikinci bölge hizmetini (şark) yapmış ya da halen yapıyor olmak şartları yerine getirilmelidir.
- Rütbeler arasında yapılacak olan yazılı ve sözlü sınavlarda başarılı olmak.

Polis memurlarının yükselme şartlarında ise önlerinde iki yol bulunmaktadır. Bunlardan ilki, en az 10 yıl polis memuru olarak hizmet eden bir kişi Emniyet Genel

Müdürlüğünün yayımladığı şartları taşıması ve yapılacak sınavda başarılı olması halinde Başpolis Memuru rütbesine terfi edebilmektedir. Diğer yandan polis memurları Emniyet Genel Müdürlüğünün yayımladığı diğer şartları da taşıdıkları takdirde Komiser Yardımcılığı sınavına girebilmektedir. Bu sınavda başarılı olanların temel eğitimi tamamlaması halinde Komiser Yardımcısı (B Grubu) ünvanını almaya hak kazanmaktadırlar.

Ödüllendirme, bir organizasyon sistemi içerisinde işgörenlerin motivasyonunu etkileyebilecek en önemli araçlardan biridir. Özellikle toplumda huzur ve güvenin sağlanmasında kimi zaman canlarını hiçe sayarak görev yapmakta olan kurumlarda çalışan personelin izin, para ödülü, madalya, takdirname veya benzer şekilde taltif edilmesi hizmet kalitesinin artırılmasında da önemli bir etkidir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre ödüllendirme işlemlerinde 6111 sayılı kanun (R.G. 25.02.2011) ile değişiklik yapılmış ve güncellenmiştir. Buna göre; devlet memuru, görevli oldukları kurumlarda olağanüstü gayret ve çalışmaları ile emsallerine göre başarılı görev yapmak suretiyle,

1- Yüksek miktarda kamu kaynağında tasarruf sağlanmasında,

2- Kamu zararının oluşmasının önlenmesinde,

3-Kamusal fayda ve gelirlerin beklenenin üzerinde artırılmasında veya sunulan hizmetlerin etkinlik ve kalitesinin yükseltilmesinde somut olaylara ve verilere dayalı olarak katkı sağladıkları tespit edilen memurlara, merkezde bağlı ve ilgili bakan ve illerde valiler tarafından başarı belgesi verilebilir. Üç defa başarı belgesi alanlara üstün başarı belgesi verilir.

Üstün başarı belgesi verilenlere, merkezde bağlı veya ilgili bakan ve illerde valiler tarafından uygun görülmesi halinde en yüksek devlet memuru aylığının (ek gösterge dahil) %200'üne kadar ödül verilebilir.

Emniyet Teşkilatı Kanununun (3201 Sayılı kanun) 86. maddesine göre kurum içi ödüllendirme yapılmaktadır. Buna göre; emniyet örgütü mensuplarının;

- 1- Ülkenin güvenlik ve esenliğini korumada yüksek hizmeti geçtiği görülenler,
- 2- Devletin çıkarlarını korumada yüksek hizmeti geçtiği görülenler,
- 3- Kişilerin can, ırz ve mallarını korumada yüksek hizmeti görülenler

Fiilen almakta oldukları aylık tutarların iki katından beş katına kadar para verilerek ödüllendirilir.

Olağanüstü durumlarda (içinden çıkılması güç, ani, beklenmedik, şaşırtıcı durumlar), yaşamını ortaya koyarak (çatışma, silahlı-bombalı eylemler vs.) büyük yararlıklar gösterenlere fiilen almakta oldukları aylık tutarlarının altı katından yirmi dört katına kadar para verilerek ödüllendirilirler.

Emniyet teşkilatında ödüllendirme ile ilgili olarak bağlı bulunan illerde taltif komisyonu oluşturulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilecek dosyalar öncelikle bu komisyonda görüşülmektedir. Uygun görülen dosyalar merkez teşkilatında kurulan ikinci komisyona gönderilmektedir.

2.3. Polis Teşkilatındaki Birimler

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde belediye teşkilatlanmasını tamamlamış olan il, ilçe ve beldelerde yaşayan vatandaşların güvenlik, trafik ve bazı belgelendirme hizmetleri Emniyet Genel Müdürlüğü'nün taşra uzantıları tarafından sağlanmaktadır.

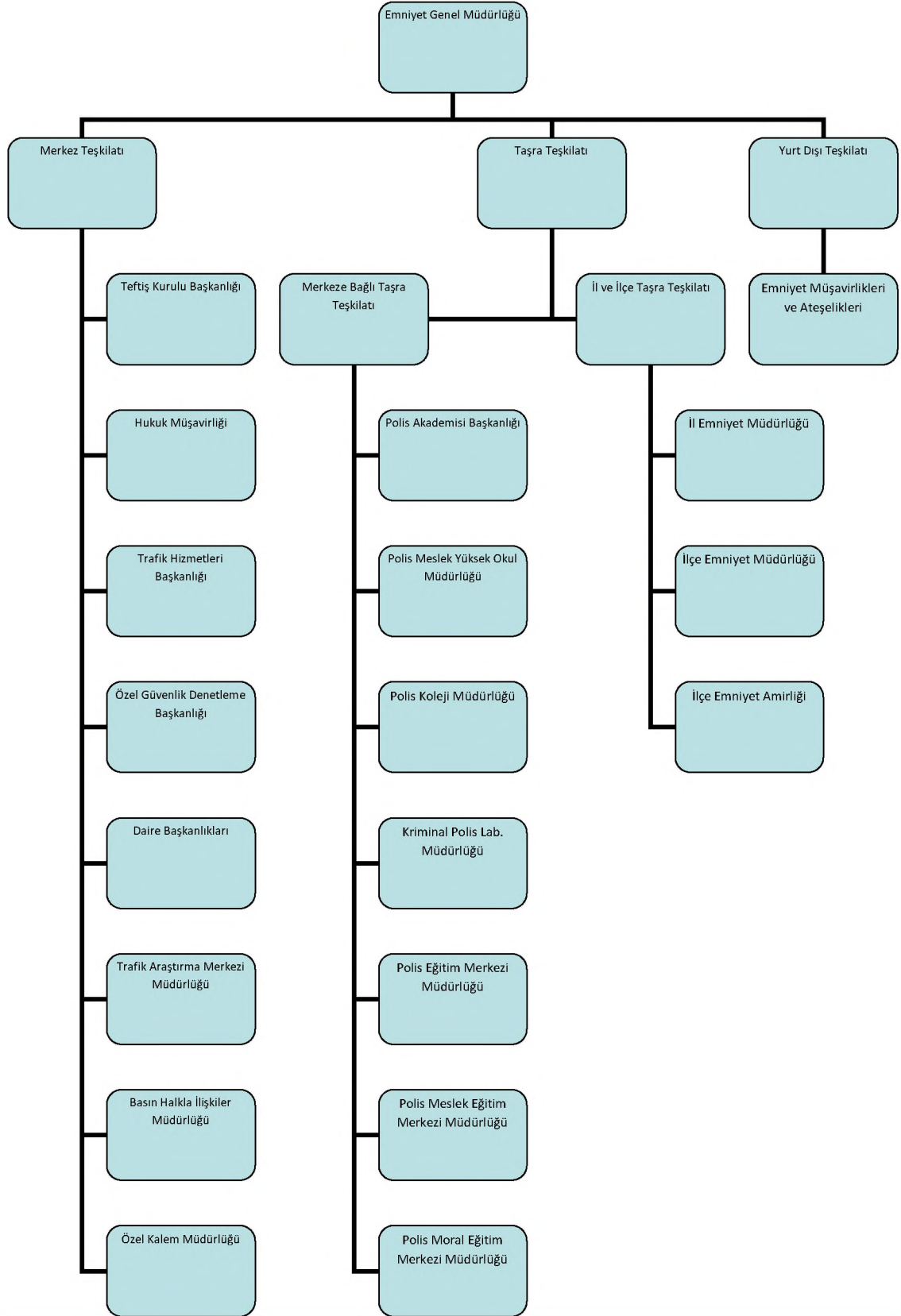
Türk Polis Teşkilatı, merkez, taşra ve yurt dışı olmak üzere üç kısımda teşkilatlanmıştır.

Aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere, merkez teşkilatı altında bulunan daire başkanlıkları sırasıyla; Arşiv ve dokümantasyon daire başkanlığı, Asayiş Daire Başkanlığı, Başbakanlık Koruma Daire Başkanlığı, Bilgi Teknolojileri Daire Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Koruma Daire Başkanlığı, Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, Eğitim Daire Başkanlığı, Güvenlik Daire Başkanlığı, Haberleşme Daire Başkanlığı, Havacılık Daire Başkanlığı, Hudut Kapıları Daire Başkanlığı, İç Denetim

Birimi Daire Başkanlığı, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, İkmal ve Bakım Daire Başkanlığı, İnşaat-Emlak Daire Başkanlığı, İnterpol-Europol Daire Başkanlığı, İstihbarat Daire Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Koordinasyon ve Harekat Daire Başkanlığı, Koruma Daire Başkanlığı, Kriminal Daire Başkanlığı, Özel Güvenlik Daire Başkanlığı, Özel Harekat Daire Başkanlığı, Pasaport ve Güvenli Belge Daire Başkanlığı, Personel Daire Başkanlığı, Sağlık İşleri Daire Başkanlığı, Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Tanık Koruma Daire Başkanlığı, Terörle Mücadele Daire Başkanlığı, Trafik Eğitim ve Araştırma Daire Başkanlığı, Trafik Planlama ve Destek Daire Başkanlığı, Trafik Uygulama ve Denetleme Daire Başkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Koruma Daire Başkanlığı'dır.

Taşra teşkilatlanmasında bulunan İl Emniyet Müdürlüğü birimlerinde de bu daire başkanlıklarının görev ve işleyişine dair hizmetleri yürütmekle görevli Şube Müdürlükleri yer almaktadır.

Şekil 2.1: Emniyet Örgütünün Teşkilat Yapısı

2.4. Polislerin Kişilik Özellikleri ve Risk Alma Davranışını İnceleyen Çalışmalar

Polislik mesleğini doğası gereği riskli bir iş olarak tanımlamak mümkündür. İşin temelinde silahlı görev yapılması, suç ve suçluluğa karşı mücadele edilmesi, yaşanan adli vakalar neticesinde yakalanmamak için her yolu deneyen kriminal geçmişe sahip kimseler ile iletişime geçilmesi gibi hususlar polisliğin doğasındaki riski tanımlamak için sayılabilecek bazı özelliklerdir.

Yapılan çalışmalara göre; polislerin karakterleri cesur, otoriter, eleştirel, sınırlı (Lefkowitz, 1975), şüpheli, gelenekçi ve izoledir (Evans vd. 1992, Rokeach vd., 1971, Vastola, 1978). Bu özelliklerin arasında otoriterliğin, polis memurlarının en önemli kişilik özelliği olduğu belirtilmektedir (Balch, 1972). Polislik mesleğinin doğasında var olan şüpheliğin otorite ile kesişmesinin en tehlikeli elementi doğurduğunu belirten Skolnick (1994)'e nazaran Twersky-Glasner (2005)'in polislerin yaptıkları işte duygularını gizlemeye çalıştıkları ve daha çok faydacı olduklarını belirtmesi önemlidir.

Polislerin kişilik özelliklerinin benzer olduğunu belirten çoğu araştırmanın aksine bazı çalışmalarda polislerin kişilik özelliklerinin farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Bu kişilik özelliklerinin farklılığı ise polislerin işlerinde başarılı olma ile ilgili kısımlarda ayrıcalık göstermiştir (Bartol, 1991, Mufson ve Mufson, 1998, Shusman vd., 1984).

Muir (1977) çalışmasında; polislerin kişilik özelliklerini dört ana kısımda toplamıştır. *Profesyoneller*, güç kullanımının bazı durumlarda gerekli olduğunu ancak konuşurken mümkün olduğunca güç kullanımından uzak duran ve yeni fikirlere açık olanlardır. *Karşılık verenler*, yardım etmeye isteklidirler ancak bir sorunla karşılaştıklarında güç kullanmaya meyillidirler. *Zorlayıcılar*, hedeflerine ulaşabilmek için hukukun son aşamasına kadar yetkilerini kullanarak mücadele ederler ve güç kullanmaktan asla çekinmezler. *Sakmanlar* ise, güç kullanmakta tereddüt ederler ancak bu tereddüt empatiden kaynaklı değil, mizaçları gereği müdahaleye yatkın olmamalarından kaynaklanır (Hochstedler, 1981).

Hollanda Polis Akademisinde yürütülen bir çalışma sonrasında; kadın ve erkek polislerin risk alma davranışları arasında fark olmadığı ancak riski algılama ve bir durumu risk olarak görme durumlarının farklı olduğu belirtilmiştir. Kadın ve erkekler arasındaki strese yol açan hormonların riskli davranışa karar verme aşamasında etkili olduğu belirtilmiştir (Van den Bos vd., 2013).

Norveç Polis Departmanında 322 polisin dahil edildiği ancak 179 polis memurunun soruları yanıtlamayı kabul ettiği araştırmada (Abrahamsen ve Strype, 2010) büyük beş kişilik özellikleri açısından polislerle, kontrol grubundaki siviller arasında fark olmadığını ifade etmiştir.

İşleri dolayısıyla istenmeyen tecrübe edinen, bunun sonrasında psikiyatrik tedavi alan ve post travmatik stres bozukluğu tanısı konulan polisler arasında yapılan çalışmada, yaşanan kötü tecrübeler sonrasında risk alma davranışında riskten kaçınma yönünde eğilim olduğu belirtilmektedir (Hodgins vd., 2001).

Levin ve Brown (1975) çalışmasında polislerin heyecan arama durumlarını incelemiştir. Bu çalışmada hapisanedeki mahkumlar kontrol grubu olarak tercih edilmiştir. Yapılan çalışma sonrasında polislerin daha yüksek düzeyde heyecan aradıkları belirtilmiştir.

Carlson ve Lester (1980), kırsalda ve şehir merkezinde çalışmakta olan polis memurlarının risk alma davranışlarını incelemiştir. Buna göre, kırsalda çalışan polis memurlarının şehir merkezindeki mevkidaşlarına göre heyecan arama oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Homant vd. (1993) çalışmasında, polisler arasında yüksek süratle araç kovalamaya katılanların heyecan aramaya eğilimli oldukları ifade edilmiştir. Goma-i-Freixanet ve Wismeijer (2002), İspanyol koruma polisleri ile kontrol grubunu karşılaştırmıştır. Heyecan arama duygusu, İspanyol koruma polislerinde daha yüksek düzeydedir. Can sıkıntısına yatkınlık (boredom susceptibility) açısından koruma polisleri riskli davranıştan kaçınan kontrol grubundan daha aşağıda bir performans göstermişlerdir. Kişilik özellikleri açısından ise Eysenck'in kişilik ölçeği (EPQ)

kullanılmış, buna göre İspanyol polislerinin kontrol grubuna göre daha düşük düzeyde nörotik ve psikopatik özelliklere sahip olduğunu vurgulamıştır.

Risk alma davranışını sadece heyecan arama olarak değil, aynı zamanda kişilik özellikleri açısından ele alan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Klasik kişilik testi teknikleri araştırması (California Personality Inventory/CPI), 16 kişilik özelliği anketi (16PF), Eysenck'in kişilik ölçeği (EPQ), Minesotta kişilik envanteri (MMPI) polis araştırmalarında başvurulan bazı ölçeklerdir (Twersky-Glasner, 2005).

Cattell'in 16 kişilik özelliği ölçeğinin kullanıldığı ve İngiliz polislerinin dahil edildiği bir çalışmada (Cooper vd., 1986) 4 temel parametrede değişkenlik dikkati çekmiştir. Bunlar; içine kapanık ve sıcak kanlı olmak, somut ve soyut düşünme, çıkarıcı ve vicdani kuralcı ile faydacı ve duyarlı olmaktır.

Minesotta kişilik envanterinin kullanıldığı 1981 ile 1985 yılları arasında yürütülen bir başka çalışmada (Carpenter ve Raza, 1987), polis adaylarının toplumsal normlar açısından kıyaslaması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, polis adayları düşük anksiyete (kaygı) ve yüksek düzeyde kendine güven içerisindedir.

Eysenck'in kişilik ölçeğinin (EPQ) kullanıldığı bir çalışmada (Burbeck ve Furnham, 1984), polis adaylarının seçim süreçleri incelenmiştir. Polis okuluna kabul edilen adayların başvurusu reddedilenlerle yapılan karşılaştırılmasında, başarılı adayların daha yüksek düzeyde dışa dönük ve düşük düzeyde kaygı, endişe, sıkıntı sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Eber (1991), kendi hazırlamış olduğu "Klinik Analiz Ölçeği"ni kullanarak Amerika Birleşik Devletlerinde 15,000 polis adayı ile çalışmıştır. Bu çalışmanın en önemli sonucu, diğer çalışmalar ile benzer şekilde polis adaylığı kabul edilenlerin irade sahibi, güçlü karakter ve özgürlüklerine düşkün olduklarını ortaya koyması olmuştur.

Polonya Polislerinin kişilik özellikleri ve risk alma davranışları üzerine yapılan bir çalışmada (Prochniak, 2009) oldukça önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Kosova ülkesine misyon görevine giden polisler ile Polonya'da dedektif, anti terör ve

patlayıcı madde uzmanlarının yer aldığı Merkez Araştırma Birimde (CBI) görevli polis memurlarının risk alma davranışları ile kişilik özellikleri karşılaştırmıştır. Yeterli sayıda gönüllü kadın polis bulunamadığı için çalışmaya 86 erkek polis memuru dahil edilmiştir. Polislerin yaş ortalaması 32 ± 4.5 ve ortalama görev süresi 9 yıldır. Kontrol grubu olarak belirlenen ikinci grupta ise; 58 erkek polis memuru seçilmiştir. Bunların yaş ortalaması 29 ± 5.3 'tür ve ortalama görev süresi 8 yıldır. Bu çalışmaya göre; Kosova Barış Misyonu görevine giden polis memurlarının heyecan arama durumu diğerlerine göre daha fazladır.

Lorr ve Strack (1994), yaptıkları çalışmada polis memurlarının davranış şekillerinin benzer olduğu ve kişilik özellikleri açısından büyük farklılığın bulunmadığını bildirmiştir. Yapılan bu çalışmada, polis memurları üç kısma ayrılmıştır. Birinci kısımdaki polis memurları sert-fikirlere (katı kurallara) sahiptir ve kontrolsüzdür. Yüksek düzeyde anksiyete durumu gözlenmiştir. Pek çoğunda paranoya, şizofreni, obsesyon ya da diğer psikopatolojik semptomlar tespit edilmiştir. İkinci grupta yer alan polis memurlarının kendilerini kontrolleri yüksek, duygu durumları doğal ve dışa dönük oldukları belirtilmiştir. Üçüncü gruptaki polis memurları katı kurallara sahiptir ancak yüksek düzeyde bireysel kontrolleri vardır. Kaygı durumları diğer gruplara göre daha yüksektir.

Garbarino vd. (2012) İtalya'da yürütmekte oldukları çalışmada toplumsal olaylar, gösteri yürüyüşleri ve spor müsabakası gibi kitlesel eylemlerde görev alıp gerektiğinde müdahale eden ülkemizdeki çevik kuvvet polisine denk gelen 289 İtalyan Polisini incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, polisler dışa dönük, vicdan sahibi ve duygu durumları düzenlidir.

Suç oranlarının çok yüksek olduğu Meksika'nın Nezahualcoyotl yerleşkesinde asayiş polislerinin davranışlarını inceleyen bir çalışmada (Mercadillo vd., 2012) 215 polis memuru ile görüşülmüştür. Çalışmanın ilginç sonuçlarından bir tanesi kriminal tırmanışın yaşandığı Nezahualcoyotl yerleşkesinde polislerin tek başlarına olduklarına ya da yanlarında yeteri kadar ekip arkadaşı olmadığında sokaklarda kendilerine küfür eden ya da sataşmaya yeltenenlere karşı cevap vermedikleri, cevap vermenin ise yalnızca aptallık olduğunun ifade edilmesidir. Çalışmanın bir diğer

sonucu, suç oranlarına bağlı olarak yaşanan olaylar sonrasında polislerin bu görevi yapmalarındaki ideal ve amaçlarını nispeten kaybettikleri, ailelerinin de polislik yapmalarına karşı çıktıklarını ifade etmeleri olmuştur. Toplumdaki suç ve şiddet olaylarının geldiği noktanın onların çalışmasını motive etmediği aksine polislik mesleğine ilgilerini azalttığını, aileleri ve çocuklarını düşündüklerinde ise bu işi yapmak için kendilerinde bir neden görmediklerini belirtmiş olmaları önemlidir. Polislerin Meksika’da almış oldukları eğitimin onların bu işi yapması ve risk alması için yetersiz olduğunun ifade edilmesi yine bu çalışmanın önemli bir diğer sonucudur. İşe yeni başlayan polis memurlarının diğerlerinden yardım alacak şekilde çalışmak istemeleri bu sonuca götüren en önemli çıktı olmuştur. Bu çalışmadaki polislerin ölüm içerebilen silahlı saldırı ya da diğer riskli davranışları kanıksadıkları, bundan kolaylıkla bahsettikleri belirtilmiştir. Ayrıca, ekip arkadaşları, kullandıkları silah ve teçhizatlardan ziyade inanç değerlerinin onları koruduğuna inanmaları da dikkat çekicidir. Polislerin bağlı buldukları departmanda çok katı bir hiyerarşinin bulunduğu, sadakatin çok önemli olduğu, bu durumun ise görev yapan polislerin üzerinde ciddi bir stres unsuru olduğu vurgulanmıştır. Amirlerin seçimindeki kriterlerin net olmaması, amirlerin tutum ve davranışlarının adil olmaması ve yaptıkları işin üstleri tarafından yeteri kadar değerli görülmemesi polislerin bir işe başlarken ya da o işi yaparken motivasyonlarını bozan önemli faktörler olarak sıralanmıştır.

Polonya Polis Departmanında yürütülmüş olan bir başka çalışmada; (Prochniak, 2014), rutin asayiş görevi ifa etmekte olan polisler ile terörle mücadele biriminde çalışmakta olan polis memurlarının risk alma durumları ve kişilik özelliklerinin karşılaştırması yapılmıştır. Terörle mücadele biriminde görevli 44 polis memuru (yaş ortalaması=32.5±5.8) ve asayiş biriminde görevli 40 polis memuru (yaş ortalaması=33.3±5.1) çalışmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmaya göre, terörle mücadele birimlerinde çalışmakta olan polis memurlarının asayiş polislerine göre daha yüksek düzeyde heyecan aradıkları ve nörotizm açısından daha düşük seviyede buldukları bildirilmiştir.

Bir başka çalışmada, merkezi ya da taşra polis birimlerinde görev alan güvenlik personeli, risk durumlarında aynı şekilde harekete geçemedikleri belirtilmiştir (Van Brabant, 2001). Çünkü konudan uzak, sığ bilgiye sahip, saha tecrübesine sahip olmayan merkez teşkilatı çalışanlarının alacağı kararlar uygulamada değer kazanmayabilecektir. Bunun yanında, taşra teşkilatlarında çalışanların alacağı insiyatif ve eylemler de, resmin tamamının gözden kaçmasına, tehlikeyi kanıksamaya, sadece kendi çıkarları doğrultusunda hareket edilmesine neden olabilecektir (Van Brabant, 2001).

Erdoğan ve Ergün (2011), risk alma davranışı ve denetim odağı yapısının ilişkisini incelemiştir. Bu kapsamda denetim odağı yapısı, bireylerin yaşadıkları tecrübelerin ortaya çıkış nedenlerinde sorumluluğu kime ve neye yüklendiğini belirlemesi olarak ifade edilmiştir. Bireyin içsel ve dışsal denetim odağına sahip olduğunu; içsel denetim odağına sahip kişilerin yaşanan olayların ortaya çıkmasında ve gelişmesinde kendilerinin belirleyici rol oynadıklarına, dışsal denetim odaklı olanların ise kader, şans ya da başka insanların müdahalesi sonucu bir olayı yaşadıklarını ve yaşanan olaylarda kendilerinin hiçbir rollerinin olmadığına inanmaktadırlar. Bu çalışma sonuçlarına göre, polislerin dörtte biri içsel denetim odağına sahip iken, geri kalanı dışsal kontrol odağına sahiptir. İçsel kontrol odaklıların en düşük düzeyde risk aldıkları görülmüştür. Polislerin %83.3'ünün orta düzeyde risk aldıkları ifade edilmektedir. Çalışmada, polislik mesleğinde personelin bireysel hareket etme imkanının zayıf olması, takım halinde çalışma ve hiyerarşik yapının bulunmasının polislerin risk alma düzeyini düşürdüğünü belirtmişlerdir. Ayrıca, polislerin doğası gereği tehlikeli bir meslek sahibi olmalarından ötürü alacakları kararlarda temkinli davrandıkları, emir komuta zinciri altında hareket ederken takım çalışmasına dahil oldukları vurgulanmıştır.

3.YÖNTEM VE ANALİZ SONUÇLARI

3.1. Araştırma Yöntemi/ Deseni/ Modeli

Bu araştırmaya Zonguldak il merkezi ve il merkezi ile bitişik konumda bulunan Kozlu ve Kilimli ilçelerinde bulunan asayiş hizmetlerinde çalışan tüm polis memurları dahil edilmiştir.

Polis memurlarına risk alma, heyecan arama, tehlikeyi kanıksama ve demografik unsurları içeren üç ölçek ve bir anket uygulanmıştır.

Risk Alma Ölçeği

Katılımcıların risk alma ve risk davranışını tanımlayabilmek için DOSPERT (Domain Specific Risk Taking Scale) ölçeği uygulanmıştır. DOSPERT ölçeği; etik risk, mali risk, sağlık/güvenlik, heyecan arama ve sosyal risk açısından davranış niyetlerini 1 ile 7 arasında değerlendirilerek kullanılmaktadır (Weber vd.,2002). Bu ölçek ile risk davranışı, risk algısı ve risk sonucu beklenen yarar ölçülmektedir (Blais ve Weber, 2006; Blais ve Weber, 2009; Weber vd. 2002).

DOSPERT ile ilgili yapılan çalışmalarda en az 200 katılımın olması tavsiye edilmektedir (MacCallum, vd., 1999).

DOSPERT ölçeği, Weber, Blais ve Betz tarafından 2002 senesinde geliştirilmiştir. Bu ölçek, bireylerin riskli durumlarda nasıl karar verdiklerini belirleyen ve risk alma seviyelerini ölçen bir şablondur. Ölçek, 2006 senesinde Weber ve Blais tarafından kısaltılmıştır. Kendi araştırmalarındaki güvenilirlik değeri (Cronbach's Alpha) .83'tür.

Bu çalışmada; Weber ve Blais tarafından 2006'da güncellenen DOSPERT ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekteki bazı soruların kültürel uyumsuzluğu ayrıca polislik mesleğine dair uygun ölçümün sağlanabilmesi adına, alt boyutlara sadık kalınarak sorularda değişiklikler yapılmıştır. Orijinal DOSPERT'te "Bungee-Jumping yapmak, uçak kullanmak" gibi zor ve polislik mesleğini tanımlayamayacak

sorular ile kültürel olarak Amerikan yaşantısına dair soru tiplerinde değişikliğe gidilmiştir. Yapılan değişiklik sonrasında hazırlanan yeni ölçeğin güvenilirlik (Cronbach's Alpha) değeri .776 olarak ölçülmüştür.

Heyecan Arama Ölçeği

Zuckerman tarafından 1964 yılında hazırlanan heyecan arama ölçeği 2000 yılında güncellenmiştir. Bu ölçek ile bireylerin heyecan arama davranışları incelenmektedir. Ölçeğin güvenilirlik değeri (Cronbach's Alpha) .85'tir.

Ölçekte beş temel alt boyut bulunmaktadır. Bunlar; heyecan ve macera arayışı, deneyim arayışı, sıkıntıya hassasiyet, disinhibisyon ve şartlı refleksin yitirilmesidir.

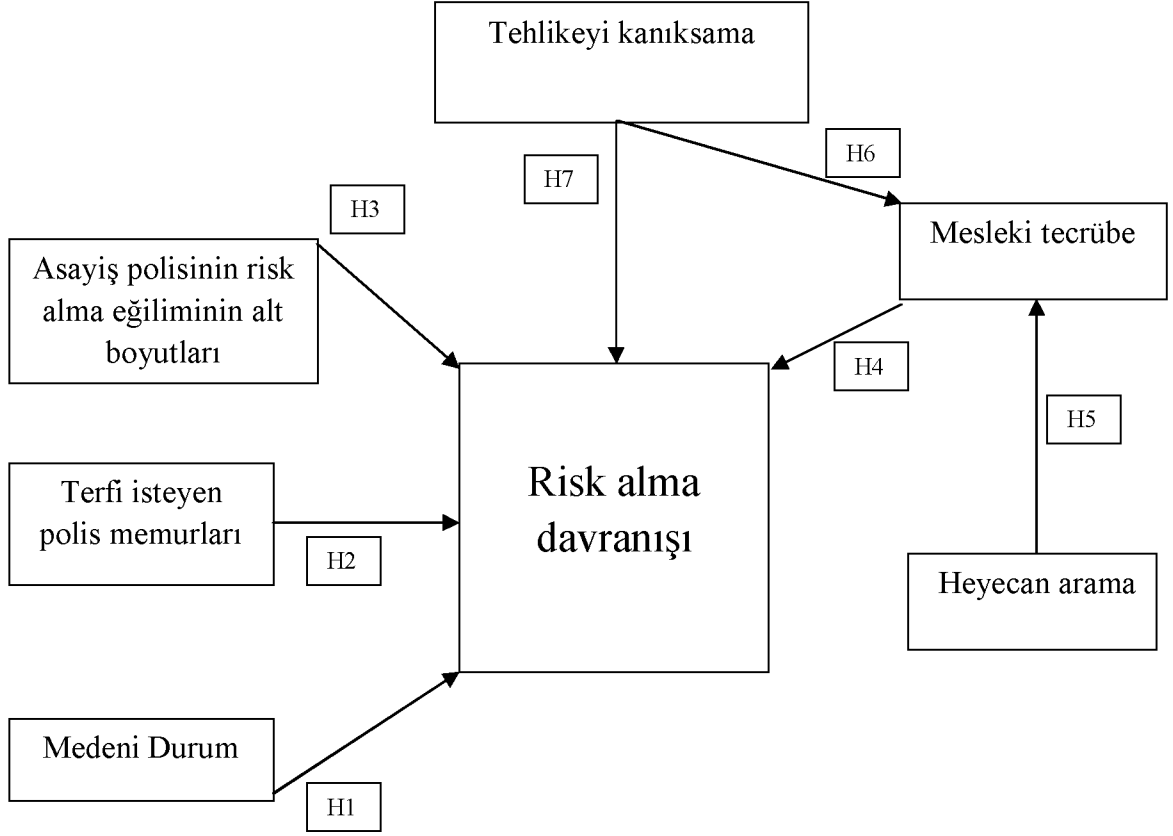
Heyecan ve macera arayışı içerisinde bulunan bireyin yaşamını tehlikeye atan ancak eğlenceli davranışları yapmak istemesi birinci alt boyutu oluşturmaktadır. Seyahat, yeni yer ve insanları tanıma arayışı ikinci alt boyutu, can sıkıcı rutinden kurtulma isteği üçüncü; alkol kullanımı, parti hayatı (eğlence) ve cinsel deneyimlerde bulunma dördüncü alt boyutu, ve bir duruma karşı verilen alışılmış davranışların dışına çıkma isteği ise beşinci boyutu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada; Zuckerman tarafından 2000'de güncellenen Heyecan Arama ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada heyecan arama ölçeğindeki bazı soruların kültürel uyumsuzluğu, ayrıca polislik mesleğine dair uygun ölçümün sağlanabilmesi adına, alt boyutlara sadık kalınarak bazı sorularda değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklik sonrasında hazırlanan yeni ölçeğin güvenilirlik (Cronbach'a Alpha) değeri .909 olarak ölçülmüştür.

Tehlikeyi Kanıksama Ölçeği

Tehlikeyi kanıksama ölçeği Sevgili tarafından 2007 yılında geliştirilmiştir. Jandarma personeline uygulanan, güvenlik bilimleri için önemli bir ölçme aracı olduğu değerlendirilen bu ölçeğin güvenilirlik değeri (Cronbach's Alpha) .79'tür. Soruların polislik mesleğine uyumlaştırılması sonrasında bu değer .777 olarak ölçülmüştür.

Şekil 3.1: Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli şekil 3.1’de gösterilmiştir. Buna göre; risk alma davranışının medeni durum, terfi beklentisi, risk almanın alt boyutları, tehlikeyi kanıksama ve mesleki tecrübe ile arasındaki ilişki test edilmiştir. Ayrıca mesleki tecrübenin tehlikeyi kanıksama ve heyecan arama ile arasındaki ilişki de incelenmiştir.

3.2. Varsayımlar ve Hipotezler

Temel Önerme: Asayiş Hizmetlerinde görevlendirilen Polis Memurları genel güvenlik hizmeti sunarken büyük bir gerilim ve risk altında görev yaparlar.

H1: Evli olan asayiş polislerinin güvenlik hizmeti sunarken risk alma davranışları bekarlara göre farklılık göstermektedir.

Yaşamsal riskleri bünyesinde barındıran asayiş polisliğinin yapılabilmesi için ardında eş ve çocuğu olan polis memurlarının risk alma davranışları bekar olan emsallerine göre farklılık gösterebilmektedir.

H2: Meslekte yükselmek (terfi) isteyen polis memurları, emsallerine göre hayatlarını riske atan davranışları sergilemektedir.

Asayiş polisleri meslek içi yükselme esaslarına göre terfi edebilmek için iş yaşantılarında daha fazla risk almaktadır. Bu nedenle kendilerini geliştirme, amirlerinden olumlu sicil alabilme, mesleki referansının güçlü olması gibi unsurlar nedeniyle riskli davranışları daha sıklıkla sergilemektedirler.

H3: Asayiş polisinin risk alma eğilimi boyutlara göre birbiri ile güçlü bir ilişki göstermektedir.

Risk alma davranışının ölçülmesi için kabul gören Risk Alma ölçeğinin (Dospert) 5 farklı alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar açısından asayiş polisinin risk alma tutumunun birbiri ile güçlü bir bağıntısı bulunmaktadır.

H4: Mesleki tecrübe (çalışma süresi), asayiş hizmeti sunan polis memurlarının risk alma eğilimlerini pozitif yönde artırmaktadır.

Polislik mesleği içerisinde hizmet süresi arttıkça personelin tecrübesinde yani açık ve örtük bilgisinde artış yaşanmaktadır. Her ne kadar yeni mezun genç ve dinamik polis memurlarının asayiş hizmetlerinde aktif olması beklenirken, kıdemli polis memurlarının işi daha iyi bilmelerinden ötürü daha fazla risk aldığı değerlendirilmektedir.

H5: Polislerde mesleki tecrübe (çalışma süresi) arttıkça, yaptıkları işte heyecan aramaları azalmaktadır.

Mesleki tecrübesi (çalışma süresi) artan polis memurlarının meslekte heyecanlarını zaman içerisinde kaybetmektedirler. Motivasyon azalmakta ve monotonlaşan iş süreçleri nedeniyle yaşanan heyecan eski gücünü kaybetmektedir.

H6: Tehlikenin olumlu kanıksanması ile polislik mesleğinin icra edilmesindeki süre arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Mesleki tecrübesi (çalışma süresi) artan polis memurları iş yaşantılarına dair tehlikeleri olumlu yönde kanıksamaktadır.

H7: Polislerin yaşamlarına kast eden tehlikelerin kanıksanması ile risk alma davranışları arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır

Tehlikenin olumsuz yönleri yaşamsal riskleri barındırdığı için asayiş polisleri bu tarz davranışlardan kaçınma refleksi göstermektedir.

3.3. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu

Zonguldak ili ve il merkezine sınır konumda bulunan Kozlu ve Kilimli ilçesinde asayiş birimlerinde görev yapan polislere DOSPERT ve heyecan arama ölçeğinin güncellenmiş hali ve tehlikeyi kanıksama ölçekleri uygulanmıştır.

Zonguldak ilinde, Kozlu ve Kilimli ilçelerinde asayiş hizmeti sunan polis memuru sayısı 512'dir. Bu sayıya çalışma süresince tayin olan, yer değiştirilen tüm polisler dahildir.

Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen tüm asayiş polisleri dahil edilmiştir. Örneklem ulaşabilmek için, Zonguldak Valiliği'nden 21.10.2014 tarihli Olur'a istinaden izin alınmıştır. Veri toplanabilmesi amacıyla daha evvelden hazırlanmış ve güncellenmiş olan Risk alma ölçeği (DoSpeRT), demografik özelliklere ait anket, tehlikeyi kanıksama ölçeği, heyecan arama ölçeği katılımcılara dağıtılmıştır. Ölçeklerde değişiklik ve güncelleme yapabilmek için polislik mesleğinde en az 15 yıl

hizmet yapmış ve meslek hayatının en az 10 senesini asayiş birimlerinde geçirmiş olan 3 uzmandan görüş alınmıştır.

Mesleki hiyerarşinin bulunduğu polislikte, polis memurlarının düşüncelerini daha rahat ve samimiyetle ifade edebilmeleri adına örnekleme dağıtılacak anket ve ölçeklerde isim ve kişinin kendisini belirleyici unsurlara yer verilmemesi istenmiştir. Ayrıca, ölçeklere verilecek yanıtlarda endişe ve çekince yaratmaması adına ölçek üzerinde herhangi bir kurum ya da kişisel amblem vb. kullanılmamıştır.

3.4. Veri Analizi

Verilerin analiz edilebilmesi amacıyla SPSS. 20.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle ölçeklerin iç tutarlılıklarının belirlenebilmesi için Cronbach's Alpha değerleri test edilmiştir. Demografik unsurlara ait frekans dağılımı analiz edildikten sonra ölçeklere ait uygulamaya geçilmiştir. Ölçek sonuçları sonrasında; iki grup arasındaki farkın rastlantısal mı yoksa istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için *t* testi kullanılmıştır. Grupların bağımsızlık, homojenlik ve ilişkilerini tespit edebilmek için Ki kare analizi, iki değişken arasındaki ilişkiyi göstermek için ise korelasyon analizi kullanılmıştır. Levene testi ile varyansların eşit olup olmadığı kontrol edilmiştir. Grupların birbirinden farklı olup olmadığını test etmek için One way-ANOVA ve bu farklılığın hangi unsurdan kaynaklandığını tespit edebilmek için Tukey testi kullanılmıştır. Analizlerin tamamında %95 güven aralığı kabul edilmiştir.

3.5. Pilot Uygulama

Hazırlanan ölçek ve anketin doğru bir şekilde anlaşılıp anlaşılmadığının değerlendirilebilmesi amacıyla daha önceden asayiş birimlerinde çalışmış olan ancak hali hazırda başka bir birimde istihdam edilmiş personelden yararlanılmıştır. Bu kritere uyan personelden pilot çalışmaya katılmayı kabul eden 22 kişiye hazırlanmış olan ölçekler uygulanmıştır. Sorularda ve ölçek içeriğinde anlaşılmayan hususlar ile ilgili pilot çalışma ölçeklerini dolduranlarla yüz yüze görüşülüp geri dönüş alınmıştır. Bu kapsamda değişiklik yapılması tavsiye edilen herhangi bir husus geri bildirilmemiştir.

3.6. Bulgular

Çalışmaya katılan asayiş polislerinin demografik unsurları ölçmeyi hedefleyen anket sonuçları analiz edilmiş ve elde edilen frekans dağılımı tablosuna aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3.1: Çalışmaya Katılanlara Ait Demografik Bulgular

Cinsiyet	n	%
Erkek	302	93,5
Kadın	21	6,5
Çalışılan Birim	n	%
Asayiş Şube Müdürlüğü	143	44,3
Polis Merkezi Amirliği	180	55,7
Medeni Durum	n	%
Evli	228	70,6
Bekar	95	29,4
Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi Varlığı	n	%
Var	182	56,3
Yok	141	43,7
Öğrenim Durumu	n	%
Lise	26	8
Yüksek Okul	171	52,9
Üniversite	125	38,7
Lisans üstü	1	0,3
Ek Gelire Sahip Olma	n	%
Ek gelirim var	98	30,3
Ek gelirim yok	225	69,7
Maddi Durumun Nasıl Değerlendirildiği	n	%
Çok kötü	65	20,1
Kötü	80	24,8
Orta	67	20,7
İyi	79	24,5
Çok iyi	32	9,9
Toplam	323	100,0

Tablo 3.1'den görüleceği üzere; çalışmaya dahil edilen polis memurlarının %93,5'i erkektir. Emniyet Genel Müdürlüğü'nde çalışmakta olan kadın polis oranının tüm teşkilatın yaklaşık %3,7'sini oluşturmaktadır. Zonguldak Emniyet Müdürlüğünde, asayiş birimlerinde görev yapmakta olanların sayısı %6,5 olarak ölçülmüştür.

Çalışmaya dahil edilen polis memurlarının %44,3'ü Asayiş Şube Müdürlüğünde, % 55,7'si ise Polis Merkezi Amirliğinde görev yapmaktadır. En yüksek kıdemlisi 24, en düşük kıdemlisi ise 1 yıldır polislik yapmaktadır. Örneklemen polislik kıdem ortalaması $7,2 \pm 5,2$ yıldır.

Örneklem yaş itibariyle incelendiğinde araştırmaya katılan en genç polisin 21, en yaşlı polisin ise 48 yaşında olduğu belirlenmiştir. Yaş ortalaması $29,3 \pm 5,5$ 'tir. %70,6'sı evlidir ve %56,3'ünün bakmakla yükümlü oldukları bir yakını bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan asayiş polislerinin yaklaşık yarısı (%52,9) yüksek okul, %38,7'si ise üniversite mezunudur. Bu kapsamda, asayiş polislerinin %92'sinin öğrenim durumlarının yüksekokul ve üzeri olduğu ifade edilebilir.

Asayiş polislerinin %69,7'sinin maaşı haricinde aile bütçesine katkı sağlayan, eşlerinin maaşı, ailelerinden aldıkları yardım gibi ek bir geliri bulunmamaktadır. Örneklemen yaklaşık yarısı (% 45,5) maddi durumunu kötü ya da çok kötü olarak ifade etmektedir.

Tablo 3.2: Çalışmaya Katılanların Mesleki Durumları

Daha önce adli ya da idari soruşturma geçmişi	n	%
Soruşturma geçirdim	117	36,2
Soruşturma geçirmediğim	206	63,8
Ateşli silahlara olan ilgi	n	%
İlgiliyim	126	39
İş harici ilgim yok	171	53
Kararsızım	26	8
Spor yapma durumu	n	%
Hergün	40	12,4
Haftada bir	78	24,1
Ayda bir	19	5,9
Nadiren	87	26,9
Yapmam	99	30,7
Çalışmayı arzuladığı birim	n	%
Kendi biriminde memnun	142	44,0
Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele	58	18,0
Terörle Mücadele ya da İstihbarat	72	22,3
Trafik Tescil ve Denetleme	11	3,4
Eğitim, Pasaport gibi masabaşı birimler	40	12,4
Daha önce mukavemete uğrama durumu	n	%
Saldırıya uğradım	158	48,9
Saldırıya uğramadım	165	51,1
Rütbe terfi sınavlarına girmek arzusu bulunup bulunmadığı	n	%
Terfi etmek istiyorum	113	35,0
Terfi etmek istemiyorum	156	48,3
Kararsızım	54	16,7
Toplam	323	100,0

Tablo 3.2'den anlaşılacağı üzere; çalışmaya katılan her yaklaşık üç kişiden biri (%36,2) yaptıkları iş dolayısı ile adli ya da idari yönden bir soruşturma geçirdiğini ifade etmiştir.

Asayiş polislerinin hemen hemen yarısı (%53) ateşli silahlara ilgi duymadığını belirtmiştir. %39'u ise işi gereği ateşli silahlara ilgi duyduğunu, atıcılık ya da silah sanayini yakından takip ettiğini belirtmiştir.

Asayiş polislerinin sadece %12,4'ü düzenli olarak her gün spor yapmaktadır. Geri kalanı ise düzenli olmamakla birlikte imkan buldukça spor yapmakta ya da hiç yapmamaktadır.

Polislerin %44'ü hali hazırda çalışmakta oldukları birimden memnun olduğunu, %40,3'ü ise KOM, TEM gibi operasyonel ya da İstihbarat gibi "karizmatik" olarak tanımlanan birimlerde çalışmak istemektedir. En istenmeyen birim ise %3,4 ile trafik birimleridir.

Örneklemdaki her iki kişiden bir tanesi (%48,9) meslek yaşantısı boyunca en az bir kere fiziksel ya da silahlı saldırıya maruz kalmıştır. Özellikle kavga, maç ya da miting görevlerinde bu tarz saldırıya maruz kalındığı ifade edilmiştir.

Asayiş polislerinin hemen hemen yarısı (%48,3) başpolislik, komiser yardımcılığı gibi rütbe terfi sınavlarına girmek istemediğini ya da girmeyi hiç düşünmediğini ifade etmiştir.

Tablo 3.3: Mesleki Zorluk Sıralamasına Ait Frekans Dağılımı

	Çalışma saatleri		İş ilişkileri		Maaş		Özlük hakları		Disiplin		Tehlike	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1 (en zor)	55	17	39	12,1	8	2,5	55	17	108	33,4	91	28,2
2	52	16,1	119	36,8	20	6,2	59	18,3	48	14,9	23	7,1
3	71	22	60	18,6	34	10,5	27	8,4	57	17,6	66	20,4
4	101	31,3	59	18,3	28	8,7	62	19,2	34	10,5	29	9
5	10	3,1	26	8	91	28,2	83	25,7	43	13,3	61	18,9
6	32	9,9	17	5,3	140	43,3	37	11,5	33	10,2	53	16,4
7 (en kolay)	2	0,6	3	0,9	2	0,6	*	*	*	*	*	*

Asayiş polisinin mesleki sorunları ele alındığında örneklemden 1 için ‘en zor’, 7 için ise ‘en kolay’ olarak sıralama yapmaları istenmiştir. Buna göre disiplin ve iş ilişkileri ilk iki sırada yer almaktadır (Tablo 3.3). Polislikte disiplinin katı uygulandığı ve iş ilişkilerinin de sorun olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir.

Asayiş polisliğinde en zor unsurun mesleki disiplin (%33,4) ve yapılan işin tehlikeli olduğu (%28,2) görüşü ifade edilmiştir. İş ilişkilerindeki zorluk %36,8 ile ciddi bir seviyededir. Çalışma saatlerindeki düzensizliğin zorluk derecesi %31,3 ile orta (4. seviye) düzeydedir. Alınan maaş ise, %71,5 ile çok düşük (5 ve 6. seviye) bir zorluk derecesine sahiptir. Diğer zorluk kriterleri arasında maaşın bu denli geride kalması, polislik mesleğinde maddi unsurlardan çok, sosyal imkanlar ve iş ortamının sorun olarak görüldüğünü göstermektedir.

Tablo 3.4: Asayiş Polisinde Bulunması Gereken Özellikler Sıralamasının Frekans Dağılımı

	Fiziksel Kuvvet		Pratik Düşünme		Kanunları Bilme		Halkla İlişkiler	
	n	%	n	%	n	%	n	%
1	176	54,5	51	15,8	45	13,9	53	16,4
2	36	11,1	152	47,1	91	28,2	42	13
3	29	9	95	29,4	153	47,4	44	13,6
4	81	25,1	23	7,1	33	10,2	183	56,7
5	1	0,3	2	0,6	1	0,3	1	0,3

Asayiş polisinin mesleki sorunları ele alındığında örneklemden 1 için ‘en önemli, 5 için ise ‘en önemsiz’ olarak sıralama yapmaları istenmiştir.

Asayiş polislerinin sahip olması gereken özellikler sorulduğunda fiziksel kuvvet ilk sırada yer almıştır. Pratik düşünme ve kanunları bilme birbirine yakın bir orandadır. En son ise halkla ilişkiler gelmektedir (Tablo 3.4).

Asayiş polisinin müdahale ettiği genel asayiş suçları, bıçaklı kavgalar, aile içi şiddet olguları vb. ele alındığında asayiş polislerinin ilk sırada fiziksel kuvvete sahip olmanın en önemli özellik olduğunu belirtmesi önemlidir.

Tablo 3.5: Çalışmaya Katılanların Çalıştıkları Birimler ile İdeallerinde Çalışmak İstedikleri Birimler Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken (sütun yüzdeleri alınmıştır)	Asayiş Şube Müdürlüğü		Polis Merkezi Amirliği		p	X^2
	n	%	n	%		
Kendi birimi	42	29,4	100	55,6	0,000	23,195
Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele	32	22,4	26	14,4		
Terörle Mücadele ya da İstihbarat	42	29,4	30	16,7		
Trafik	7	4,9	4	2,2		
Eğitim, Pasaport gibi masabaşı işler	20	14	20	11,1		
Toplam	143	100,0	180	100,0		

Ki kare analizi değişkenler arasındaki ilişkinin uygunluğu, bağımsızlığı veya homojenliğinin tespiti için kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Asayiş Şube Müdürlüğü ve Polis Merkezi Amirliğinde çalışmakta olan polis memurlarının ideallerinde çalışmak istedikleri birim arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Tablo 3.5).

Asayiş Şube Müdürlüğü ve Polis Merkezi Amirliğinde çalışan polis memurlarının ideallerinde olan birimleri ikili olarak karşılaştırıldığında Polis Merkezi Amirliğinde çalışanların hemen hemen yarısı (%55,6) kendi biriminden memnun olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışan personelin daha operasyonel ve teknik birimlerde (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele, Terörle Mücadele ve İstihbarat) çalışmak istediği (%51,8) görülmektedir.

Tablo 3.6: Çalışmaya Katılanların Medeni Durumlar ile İdeallerinde Çalışmak İstedikleri Birimler Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken (sütun yüzdeleri alınmıştır)	Evli		Bekar		p	X ²
	n	%	n	%		
Kendi birimi	123	53,9	19	20	0,000	50,096
Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele	24	10,5	34	35,8		
Terörle Mücadele ya da İstihbarat	46	20,2	26	27,4		
Trafik	4	1,8	7	7,4		
Eğitim, Pasaport gibi masabaşı işler	31	13,6	9	9,5		
Toplam	228	100,0	95	100,0		

Asayiş hizmeti yürüten polislerin ideallerinde çalışmak istedikleri birim ile medeni durumlarının karşılaştırmasında, her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0,000$). Evli polis memurlarından her iki personelden birinin (%53,9) kendi biriminden memnun olmasına karşın, bekar polis memurlarından yarısından fazlasının (%63,2) Kaçakçılık, Terörle Mücadele ya da istihbarat birimlerinde çalışmak istedikleri görülmektedir. Medeni duruma göre en istenmeyen birimin trafik birimi olduğu görülmüştür (Tablo 3.6).

Tablo 3.7: Çalışmaya Katılanların Soruşturma Geçmişleri ile Çalıştıkları Birimler Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken (sütun yüzdeleri alınmıştır)	Soruşturma Geçmişi Var		Soruşturma Geçmişi Yok		p	χ^2
	n	%	n	%		
Asayiş Şube Müdürlüğü	37	31,6	106	51,5	0,001	11,896
Polis Merkezi Amirliği	80	68,4	100	48,5		
Toplam	117	100,0	206	100,0		

Asayiş Şube Müdürlüğünde ve Polis Merkezi Amirliğinde çalışan Polis Memurları arasında soruşturma geçmişleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0,001$). Buna göre; Polis Merkezlerinde çalışmakta olan polis memurlarının soruşturma öyküleri diğer emsallerine göre yaklaşık iki kat daha fazladır (Tablo 3.7).

Polis memurlarının çalıştıkları birime göre soruşturma öyküleri karşılaştırıldığında; soruşturma öyküsü olanların %68,4'ünün polis merkezi Amirliğinde çalıştıkları görülmektedir.

Tablo 3.8: Çalışmaya Katılanların Soruşturma Geçmişleri ile Terfi Beklentisi Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken (sütun yüzdeleri alınmıştır)	Soruşturma Geçmişi Var		Soruşturma Geçmişi Yok		p	X^2
	n	%	n	%		
Terfi isteği var	22	18,8	91	44,2	0,000	53,895
Terfi isteği yok	88	75,2	68	33		
Kararsız	7	6	47	22,8		
Toplam	117	100,0	156	100,0		

Yapılan ki kare analizi sonrasında, soruşturma geçmişi bulunmayanların hemen hemen yarısının (%44,2) mesleki kariyerlerinde yükselme (terfi) isteği olduğu görülmektedir. Buna karşın, soruşturma geçiren kişilerin sadece %18,8'i terfi etme düşüncesi içerisinde. Her iki grup arasında özellikle kararsızların durumu dikkat çekicidir. Soruşturma geçirenlerin sadece %6'sı kararsız iken, soruşturma öyküsü olmayanların %22,8'inin kararsız olması önemlidir. Bu nedenle, soruşturma geçirmeyenlerin terfi isteğine yönelik isteğinde zaman içerisinde bir artış göstereceği düşünülebilir (Tablo 3.8).

Tablo 3.9: Çalışmaya Katılanların Soruşturma Geçmişleri ile Hizmet Süreleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken (sütun yüzdeleri alınmıştır)	Soruşturma Geçmişi Var		Soruşturma Geçmişi Yok		p	X^2
	n	%	n	%		
1-5 yıl	12	10,3	149	72,3	0,000	129,277
6-10 yıl	39	33,3	36	17,5		
11-15 yıl	42	35,9	19	9,2		
+16 yıl	24	20,5	2	1		
Toplam	117	100,0	206	100,0		

Asayiş polislerinin meslekte geçirdikleri hizmet süresine göre soruşturma geçmişleri karşılaştırıldığında, her iki grup arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre, polis memurlarının mesleklerinin ilk 5 yılında soruşturma geçirme oranı %10,3'tür. 6-10 yıl ve 11-15 yıl çalışma süresinde soruşturma öyküsü artış göstermektedir (Tablo 3.9).

Tablo 3.10: Çalışmaya Katılanların Çalıştıkları Birimler ile Terfi Beklentisi Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken (sütun yüzdeleri alınmıştır)	Asayiş Şube Müdürlüğü		Polis Merkezi Amirliği		p	X^2
	n	%	n	%		
Terfi isteği var	58	40,6	55	30,6	0,026	7,319
Terfi isteği yok	57	39,9	99	55		
Kararsız	28	19,6	26	14,4		
Toplam	143	100,0	180	100,0		

Yapılan ki kare analizi sonrasında; asayiş polislerinin çalıştıkları yer ile terfi istekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ($p < 0.05$) ifade edilebilir. Buna göre; Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışan polis memurlarının %40,6'sı terfi etmek isterken, polis merkezi amirliğinde çalışanların hemen hemen yarısının (%55) terfi isteği ya da beklentisi bulunmamaktadır. Kararsızların oranı her iki grupta da benzerlik göstermektedir (Tablo 3.10).

Tablo 3.11 Çalışmaya Katılanların Daha Önce Saldırıya Uğrama Durumu ile Çalıştıkları Birim Arasındaki Ki Kare Analizi

Değişken	Saldırıya Uğrama Geçmişi Var		Saldırıya Uğrama Geçmişi Yok		p	X^2
	n	%	n	%		
Asayiş Şube Müdürlüğü	57	36,1	86	52,1	0,003	8,422
Polis Merkezi Amirliği	101	63,9	79	47,9		
Toplam	158	100,0	165	100,0		

Polis memurlarının çalıştıkları birimlere göre daha önceden saldırıya uğrama durumları karşılaştırıldığında her iki grup arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu söylenebilir. Daha önceden saldırıya uğrayan polis memurlarının %63,9'unun Polis Merkezi Amirliği'nde çalıştıkları görülmüştür (Tablo 3.11).

3.6.1. Risk Alma Davranışına Ait Bulgular

Polislere uyarlanan Risk Alma Ölçeği'nin (DOSPERT) güvenilirliği (Cronbach's Alpha) 0,776'dır. 30 soruluk ölçekte yer alan sorularla ilgili güvenilirlik analizinde herhangi bir sorunun analiz kapsamından çıkarılması sonrasında Cronbach's Alpha değerinde bir artış olmadığı görülmüştür.

Tablo 3.12: DOSPERT Ölçeğinin Cronbach's Alpha Değerleri

DOSPERT α	,776

Örnekleme uygulanan Risk Alma Ölçeği'nde risk alma ve riskten kaçınma yönünün tespit edilebilmesi amacıyla -3'ten +3'e doğru likert ölçeği oluşturulmuştur. Örneklemin işaretlediği seçeneklerin SPSS programına aktarımı esnasında veriler aşağıdaki gibi dönüştürülmüştür.

Ölçek verisi	-3	-2	-1	0	1	2	3
Dönüştürülen değer	1	2	3	4	5	6	7

Tablo 3.13: Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre DOSPERT Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Değerleri

	Ortalama	Medyan	St. Sapma	St. Hata	Varyans
Genel Risk Alma Davranışı	4,02	3,96	,061	,034	,378
Heyecan Arama	3,76	3,50	,751	,041	,564
Sosyallik	3,38	3,33	1,09	,060	1,201
Mali Risk	4,67	4,83	,948	,052	,900
Sağlık/güvenlik	3,68	4,00	1,38	,076	1,912
Etik	3,58	3,66	,893	,049	,799

Asayiş polislerinin risk alma yönü incelendiğinde; bütün boyutlar açısından alınan yanıtların genel ortalamaları alındığında polis memrularının risk almadan kaçındıkları görülmektedir (Tablo 3.13).

Tablo 3.14: DOSPERT Ölçeğinin Alt Boyutlarının Kendi Aralarındaki Korelasyonu

Değişken	Korelasyon Katsayıları				
	1	2	3	4	5
1 Sosyallik	-				
2 Heyecan Arama	,503(**)	-			
3 Finans	-,248(**)	-,058	-		
4 Sağlık ve Güvenlik	,716(**)	,527(**)	-,209(**)	-	
5 Etik	,148(**)	,178(**)	,520(**)	,146(**)	-

* p<0.05

** p<0.01

Risk alma davranışının alt boyutlarının kendi aralarındaki ilişkisi incelendiğinde,

1- Heyecan arama ile sosyallik ($r=,503$, $p=0,000$);

2- Sağlık/güvenlik boyutu ile sosyallik ($r=,716$, $p=0,000$) ve heyecan arama ($r=,527$, $p=0,000$);

3- Etik ile sosyallik ($r=,148$, $p=0,008$); heyecan arama ($r=,178$, $p=0,001$); mali risk ($r=,520$, $p=0,000$) ve sağlık/güvenlik ($r=,146$, $p=0,009$),

arasında pozitif yönde güçlü bir korelasyon vardır (Tablo 4.17).

Diğer yandan mali risk ile sosyallik ($r=-,248$, $p=0,000$), ve sağlık/güvenlik ($r=-,209$, $p=0,009$), arasında negatif yönde güçlü bir korelasyon vardır.

Bu bağlamda “**H3: Asayiş polisinin risk alma eğilimi boyutlara göre birbiri ile güçlü bir ilişki göstermektedir**” hipotezinin doğrulandığı ifade edilebilir.

Tablo 3.15: Risk Alma Davranışının Varyans Analizi (*F testi* Sonuçları)

	n	Ortalama	F	p
Asayiş Şube Müdürlüğü	143	4,25	37,618	,000
Polis Merkezi Amirliği	180	3,85		
Evli	228	3,98	4,182	,042
Bekar	95	4,13		
Soruşturma geçmişi var	117	3,93	4,516	,034
Soruşturma geçmişi yok	206	4,08		
Saldırıya uğrama var	158	3,98	1,399	,238
Saldırıya uğrama yok	165	4,06		
Terfi isteği var	113	4,16	4,083	,018
Terfi isteği yok	156	3,95		
Kararsız	54	3,97		

Risk alma davranışının genel ortalaması ile ilgili Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır (Tablo 3.15). *F testi* sonuçlarına göre; polis memurlarının saldırıya uğrama durumları hariç diğer değişkenler açısından $p < 0,05$ değeri sağlandığı için gruplar içinde aralarında anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 3.16: Örneklem Verdiği Yanıtlara Göre DOSPERT Ölçeğinin Alt Boyutları ile Bazı Özelliklerin Karşılaştırması (*t testi* Sonuçları)

		Risk Alma	Heyecan Arama	Sosyallik	Mali Risk	Sağlık /güvenlik	Etik
Birim	F	5,475	9,788	8,788	,354	86,540	15,320
	t	6,133	7,076	5,400	-4,436	10,035	,925
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,373
Medeni durum	F	4,717	7,979	2,906	,995	19,122	7,832
	t	-2,045	-4,171	-3,551	3,576	-5,587	1,948
	p	,042	,000	,000	,000	,000	,053
Soruşturma geçmiş	F	12,948	,028	1,166	,076	7,451	,558
	t	-2,125	-3,222	-,378	2,846	-5,374	1,777
	p	,034	,001	,706	,005	,000	,077
Saldırıya uğrama	F	4,954	,079	,511	,075	20,325	,190
	t	-1,183	-2,205	,818	3,259	-4,271	2,604
	p	,238	,028	,414	,001	,000	,010
Terfi isteği	F	17,261	,035	,042	1,136	,221	,001
	t	2,635	1,511	,825	,060	3,866	-1,005
	p	,009	,132	,410	,952	,000	,316

Tablo 3.16’da görüleceği üzere; Polis Merkezi Amirliği ve Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışmakta olan polis memurlarının, risk almanın alt boyutları açısından yapılan karşılaştırmasında, heyecan arama ($p=,000$), sosyallik ($p=,000$), mali risk ($p=,000$) ve sağlık/güvenlik ($p=,000$) alanında aralarında anlamlı bir fark vardır. Buna göre Asayiş Şube Müdürlüğü’nde çalışmakta olan polis memurları heyecan arama, sosyallik, mali risk ve sağlık/güvenlik boyutları açısından polis merkezinde çalışan emsallerine göre fazla risk aldıkları görülmektedir. Etik boyutu açısından her iki grup arasında fark bulunmamaktadır.

Polis memurlarının medeni durumları ile risk almanın alt boyutları karşılaştırıldığında; heyecan arama ($p=,000$), sosyallik ($p=,000$), mali risk ($p=,000$) ve sağlık/güvenlik ($p=,000$) alanında evli ve bekarlar arasında anlamlı bir fark vardır. Buna göre bekar polis memurları daha fazla risk almaktadır. Etik boyut açısından evli ve bekar polis memurları arasında fark bulunmamaktadır.

Bu bağlamda; **“H1:Evli olan asayiş polislerinin güvenlik hizmeti sunarken risk alma davranışları bekarlara göre farklılık göstermektedir”** hipotezinin doğrulandığı ifade edilebilir.

Daha önceden adli ya da idari yönden ciddi bir soruşturma geçirmiş olan polis memurlarının heyecan arama ($p=,001$), mali risk ($p=,005$) ve sağlık/güvenlik ($p=,000$) boyutu açısından istatistiksel olarak aralarında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Soruşturma geçmişi sosyallik ve etik boyutları etkilememektedir. Ciddi bir soruşturma öyküsüne sahip polis memurlarının heyecan arama, sağlık/güvenlik ve mali yönden daha fazla risk aldıkları görülmektedir.

Daha önceden fiziksel ya da silahlı saldırıya uğramış olan polis memurları ile uğramamış olanlar arasında heyecan arama ($p=,028$), mali risk ($p=,001$) ve sağlık/güvenlik ($p=,000$) boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Buna göre; daha önceden yaptığı iş dolayısıyla saldırıya maruz kalmış olan polis memurlarının heyecan arama, mali risk ve sağlık/güvenlik boyutlarında diğer emsallerine göre daha fazla risk aldıkları tespit edilmiştir. Polisin canına kast eden bu tarz olaylar sonrasında mukavemeti tecrübe edinen polislerin sağlık/güvenlik alanında daha fazla risk alması duruma aşına olduklarını kanaatini oluşturmaktadır.

Terfi isteği ile risk alma davranışının alt boyutları arasında karşılaştırmada, yalnızca sağlık/güvenlik ($p=,000$) boyutu açısından terfi etmek isteyen ve istemeyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Polis memurluğundan terfi ederek başpolis memuru ya da komiser yardımcısı olmak isteyen polislerin canlarını tehlikeye atan sağlık/güvenlik boyutuna ilişkin davranışlarını emsallerine göre daha fazla tercih ettikleri gözlemlenmektedir.

Bu bağlamda; “**H2: Meslekte yükselmek isteyen (terfi) polis memurları, emsallerine göre hayatlarını riske atan davranışları sergilemektedir**” hipotezinin doğrulandığı görülmüştür.

Tablo 3.17: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Dospert Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (One Way-Anova testi)

Değişken	Polislik mesleğindeki çalışma süresi				F	p
	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	+ 15 yıl		
Heyecan Arama	3,79±,728	3,89±,860	3,62±,709	3,46±,567	12,898	,126
Sosyallik	3,61±,996	3,57±1,16	2,74±,986	2,89±1,03	2,180	,000
Mali risk	4,54±,927	4,57±,950	5,04±,873	4,87±1,03	4,867	,007
Sağlık/güvenlik	4,21±1,17	3,65±1,32	2,80±1,33	2,55±1,13	27,584	,000
Etik	3,57±,903	3,45±1,01	3,64±	3,57±,780	,102	,923

Tablo 3.17'deki Varyans analizi (One Way-Anova), farklı grupların birbirlerinden farklı olup olmadığını göstermektedir. Polislerin meslekte çalıştıkları yıllara göre risk alma davranışının alt boyutlarında değişiklik olup olmadığı incelendiğinde; %5 önem düzeyinde çalışılan etik ve heyecan arama boyutları haricinde diğer boyutlarda istatistiksel olarak birbirlerinden farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Etik ($p = 0,923$) ve heyecan arama ($p = 0,126$) boyutlarında ise çalışma süresi ile risk alma davranışı arasında değişim görülmemektedir, istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır.

Gruplar arasındaki farklılığın nedenini tespit edebilmek amacıyla Sosyal Risk, Mali Risk ve Sağlık/Güvenlik boyutları açısından Post Hoc Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 3.18: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle DOSPERT Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (Post Hoc Tukey testi)

	Yıl Değişkeni	Sosyal risk		Mali Risk		Sağlık/Güvenlik	
		Ort.Farkı	p	Ort.Farkı	p	Ort.Farkı	p
1-5 yıl	6-10 yıl	0,028928	,997	,00459	,958	,55458*	,008
	11-15 yıl	0,903132	,000	-,57855*	,001	1,52300*	,000
	+15 yıl	0,692348	,002	-,23297	,526	1,45056*	,000
6-10 yıl	1-5 yıl	-0,028928	,997	-,00459	,897	-,55458*	,008
	11-15 yıl	0,874204	,000	-,58314*	,003	,96842*	,000
	+15 yıl	0,663420	,009	-,23755	,585	,89598*	,002
11-15 yıl	1-5 yıl	-0,903132	,000	,57855*	,001	-1,52300*	,000
	6-10 yıl	-0,874204	,000	,58314*	,003	-,96842*	,000
	+15 yıl	-0,210784	,788	,34559	,320	-,07244	,993
+15 yıl	1-5 yıl	-0,692348	,002	,23297	,526	-1,45056*	,000
	6-10 yıl	-0,663420	,009	,23755	,585	-,89598*	,002
	11-15 yıl	0,210784	,787	-,34559	,320	,07244	,993

* p<0,05

Tukey testi sonuçlarına göre (Tablo 3.18); sosyal risk açısından 11 yıl ve üzeri çalışan polis memurlarının kendilerinden düşük kıdemli olanlara nazaran risk alma durumları temel farklılığı oluşturmaktadır. Sağlık/Güvenlik boyutu açısından; 5 yıldan fazla hizmet kıdemine sahip polis memurlarının işe yeni başlamış olan (1-5 yıllık) polis memurlarına nazaran risk alma davranışında farklılık olduğu görülmektedir. Mali risk açısından ise; sosyal riskteki durumun tam tersi görülmektedir. 10 yıldan daha kıdemsiz polis memurlarının 11 yıl ve üzeri polis memurlarına nazaran takındıkları risk alma davranışı bu boyuttaki farklılığı ortaya koymaktadır.

Tablo 3.19: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle DOSPERT Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Değişken	Polislik mesleğindeki çalışma süresi		
	n	r	p
Heyecan Arama	323	-,109*	,050
Sosyallik	323	-,249**	,000
Mali Risk	323	,134*	,016
Sağlık/güvenlik	323	-,421**	,000
Etik	323	,005	,926

* $p < 0,05$

Polislik mesleğinde çalışma süresi ile risk alma davranışının alt boyutları arasındaki korelasyon incelendiğinde, ANOVA analizi sonuçları doğrulanmıştır. Çalışma süresi ile heyecan arama, sosyallik ve sağlık/güvenlik arasında negatif, mali risk ile pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Etik boyutu ile çalışma süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Tablo 3.19).

Bu bağlamda, “**H4: Mesleki tecrübe (çalışma süresi), asayiş hizmeti sunan polis memurlarının risk alma eğilimlerini pozitif yönde artırmaktadır**” hipotezi reddedilmiştir.

3.6.2. Heyecan Arama Davranışına Ait Bulgular

Polislere uygulanan Heyecan Arama Ölçeğinin güvenilirliği (Cronbach's Alpha) 0,909'dur. 19 soruluk ölçekte yer alan sorularla ilgili güvenilirlik analizinde herhangi bir sorunun analiz kapsamından çıkartılması sonrasında Cronbach's Alpha değerinde bir artış olmadığı görülmüştür.

Tablo 3.20: Heyecan Arama Ölçeğinin Cronbach's Alpha Değeri

HEYECAN ARAMA α	,909

Tablo 3.21: Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Heyecan Arama Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Değerleri

	Ortalama	Medyan	St. Sapma	St. Hata	Varyans
Heyecan Arama Davranışı	2,96	3,26	,770	,042	,593
Macera Arama	3,25	3,42	1,06	,059	1,131
Tecrübe edinme	3,32	3,33	,999	,055	,999
Şartlı Refleksin Yitirilmesi	2,38	2,6	,700	,039	,491
Sıkıntıya Hassasiyet	2,56	2,5	,909	,050	,828
Dürtüsellik	3,29	3	,727	,040	,530

Heyecan arama ölçeği, 1 ile 5 arasında değer alan standart beşli likert ölçeğidir. Asayiş polislerinin heyecan arama durumu incelendiğinde, şartlı refleksin yitirilmesi ve sıkıntıya hassasiyet boyutlarında kaçınma, macera arama, tecrübe edinme ve dürtüsellik boyutlarında yoğun olmamakla birlikte kısmi bir heyecan arama durumu gözlemlenmektedir (Tablo 3.21).

Tablo 3.22: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Heyecan Arama Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (One Way-Anova testi)

Değişken	Polislik mesleğindeki çalışma süresi				F	p
	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	+ 15 yıl		
Macera Arama	3,71±,899	3,28±1,08	2,42±,732	2,28±,763	40,598	,000
Tecrübe edinme	3,73±,874	3,31±,938	2,57±,866	3,32±,999	33,676	,000
Şartlı Refleksin Yitilmesi	2,59±,678	2,41±,675	1,98±,541	1,92±,657	17,520	,000
Sıkıntıya Hassasiyet	2,87±,894	2,61±,816	1,96±,757	1,92±,503	23,684	,000
Dürtüsellik	3,40±,722	3,24±,827	3,13±,618	3,11±,588	3,022	,030

Tablo 3.22'deki varyans analizi (One Way-Anova), farklı grupların birbirlerinden farklı olup olmadığını göstermektedir. Polislik mesleğindeki çalışma süresi ile polis memurlarının heyecan aramanın alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; bütün boyutlarda kıdem ile heyecan arama davranışlarının alt boyutları arasında fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılığın nedenini tespit edebilmek için Post Hoc Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 3.23: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle DOSPERT Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (Post Hoc Tukey testi)

		Macera Arama		Tecrübe Edinme		Sıkıntıya hassasiyet		Şartlı refleksin yitirilmesi		Dürtüsellik	
		Ort.Farkı	p	Ort.Farkı	p	Ort.Farkı	p	Ort.Farkı	p	Ort.Farkı	p
1-5 yıl	6-10 yıl	,48671*	,001	,42832*	,002	,31094*	,033	,21597	,079	,20942	,140
	11-15 yıl	1,2792*	,000	1,13716*	,000	,90944*	,000	,58928*	,000	,2710*	,045
	+15 yıl	1,3849*	,000	1,25896*	,000	,87267*	,002	,63249*	,005	,5793*	,027
6-10 yıl	1-5 yıl	-,48671*	,001	-,42832*	,002	-,31094*	,033	-,21597	,079	-,2094	,140
	11-15 yıl	,79256*	,000	,70885*	,000	,59849*	,000	,37331*	,004	,06164	,953
	+15 yıl	,89825*	,007	,83064*	,010	,56173	,112	,41652	,152	,36990	,310
11-15 yıl	1-5 yıl	-1,2792*	,000	-1,1371*	,000	-,90944*	,000	-,58928*	,000	-,2710*	,045
	6-10 yıl	-,79256*	,000	-,70885*	,000	-,59849*	,000	-,37331*	,004	-,0616	,953
	+15 yıl	,10569	,982	,12179	,969	-,03676	,999	,04321	,996	,30826	,486
+15 yıl	1-5 yıl	-1,3849*	,000	-1,2589*	,000	-,87267*	,002	-,63249*	,005	-,5793*	,027
	6-10 yıl	-,89825*	,007	-,83064*	,010	-,56173	,112	-,41652	,152	-,3699	,310
	11-15 yıl	-,10569	,982	-,12179	,969	,03676	,999	-,04321	,996	-,3082	,486

* $p < 0,05$

Tukey testi sonuçlarına göre (Tablo 3.23); macera arama, tecrübe edinme ve sıkıntıya hassasiyet boyutu açısından 6 yıl ve daha kıdemli polis memurlarının işe yeni başlamış olan (1-5 yıl) polis memurlarına nazaran farklı olduğu görülmektedir. Dürtüsellik ve şartlı refleksin yitirilmesi boyutunda 11 yıl ve daha kıdemli polis memurları, kendilerinden kıdemsiz polis memurlarına nazaran farklı davranış sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 3.24: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Heyecan Arama Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Değişken	Polislik mesleğindeki çalışma süresi		
	n	r	p
Macera Arama	323	-,512**	,000
Tecrübe edinme	323	-,453**	,000
Şartlı Refleksin Yitirilmesi	323	-,377*	,000
Sıkıntıya Hassasiyet	323	-,399**	,000
Dürtüsellik	323	-,184**	,001

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Korelasyon analizi, iki rassal değişken arasında var olan doğrusal ilişkinin mevcut gücünü ve yönünü belirlemek için kullanılmaktadır.

Polislik mesleğinde geçirilen süre ile heyecan arama davranışının alt boyutları arasında yapılan korelasyon analizinde, bütün boyutlar ile polislikteki hizmet süresi arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Tablo 3.23).

Bu bağlamda; “**H5: Polislerde mesleki tecrübe (çalışma süresi) arttıkça, yaptıkları işte heyecan aramaları azalmaktadır**” hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 3.25: Heyecan Arama Davranışının Varyans Analizi (*F testi* Sonuçları)

	n	Ortalama	F	p
Asayiş Şube Müdürlüğü	143	3,37	28,263	,000
Polis Merkezi Amirliği	180	2,64		
Evli	228	2,85	14,273	,000
Bekar	95	3,26		
Soruşturma geçmişi var	117	2,62	,332	,565
Soruşturma geçmişi yok	206	3,16		
Saldırıya uğrama var	158	2,69	,652	,420
Saldırıya uğrama yok	165	3,23		
Terfi isteği var	113	3,04	2,436	,120
Terfi isteği yok	156	2,76		

Heyecan arama davranışının genel ortalaması ile ilgili Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır (Tablo 3.25). *F testi* sonuçlarına göre; polis memurlarının soruşturma geçirme, saldırıya uğrama ve terfi isteği hariç diğer değişkenler açısından $p < 0,05$ değeri sağlandığı için gruplar içinde aralarında anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 3.26: Örneklem Verdiği Yanıtlara Göre Heyecan Arama Ölçeğinin Alt Boyutları ile Bazı Özelliklerin Karşılaştırması (*t testi* Sonuçları)

		Heyecan arama davranışı	Macera arama	Sıkıntıya Hassasiyet	Tecrübe Edinme	Şartlı Refleksin Yitirilmesi	Dürtüsellik
Birim	F	28,263	27,365	8,691	6,544	6,443	11,447
	t	9,561	9,304	8,600	8,374	7,131	2,752
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,006
Medeni durum	F	14,273	11,135	2,629	35,811	1,045	1,817
	t	-4,238	-4,499	-5,014	-2,606	-4,415	,888
	p	,000	,000	,000	,010	,000	,375
Soruşturma geçmişi	F	332	,165	,041	,451	,169	,463
	t	-6,320	-6,566	-5,152	-6,682	-3,246	-1,631
	p	,565	,000	,000	,000	,001	,104
Saldırıya uğrama	F	652	2,306	,011	3,052	2,256	,379
	t	-6,770	-6,507	-5,461	-6,335	-4,419	-3,295
	p	,420	,000	,000	,000	,000	,001
Terfi isteği	F	2,436	2,377	,780	1,144	4,294	1,811
	t	2,983	3,169	2,198	3,843	1,890	-,988
	p	,120	,002	,029	,000	,060	,324

Tablo 3.26’da gösterilen bulgulara göre; Polis Merkezi Amirliği ve Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışmakta olan polis memurlarının, heyecan araması açısından yapılan karşılaştırmasında tüm alt boyutlar açısından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre Asayiş Şube Müdürlüğü’nde çalışmakta olan polis memurları, macera arama, dürtüsellik, sıkıntıya hassasiyet, tecrübe edinme ve şartlı refleksin yitirilmesi boyutlarında polis merkezinde çalışan emsallerine göre daha başarılıdır.

Polis memurlarının medeni durumları heyecan macera aramanın alt boyutları karşılaştırıldığında dürtüsellik haricindeki diğer boyutlarda evli ve bekar polis memurları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Buna göre, bekar polis memurları macera arama, bıkkınlığa yatkın olma, tecrübe edinme ve şartlı refleksin yitirilmesi boyutlarında evli polis memurlarına göre daha başarılıdır.

Soruşturma geçmişi ile polis memurlarının heyecan aramanın alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, dürtüsellik haricindeki diğer boyutlarda polis memurları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Buna göre, daha önceden soruşturma geçirmiş bulunan polis memurları, macera arama, sıkıntıya hassasiyet, tecrübe edinme ve şartlı refleksin yitirilmesi boyutlarında diğer polis memurlarına göre daha başarılıdır.

Polis memurlarının heyecan aramanın alt boyutları açısından fiziksel ya da silahlı bir saldırıya maruz kalmış olanlar ile saldırıya uğramamış emsalları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Buna göre, daha önce yaşamını tehlikeye sokacak bir saldırıya maruz kalan polis memurlarının, hiç saldırıya maruz kalmayanlara göre daha fazla macera aradıkları görülmektedir.

Terfi isteği olan polis memurlarının heyecan arama arasındaki ilişki incelendiğinde, macera arama ($p=,002$), sıkıntıya hassasiyet ($p=,029$) ve tecrübe edinme ($p=,000$) açısından terfi etmek istemeyen polis memurları ile aralarında fark bulunmaktadır. Buna göre, terfi etmek isteyenler macera, tecrübe ve sıkıntıya hassasiyet boyutlarında daha başarılıdır.

3.6.3. Tehlikeyi Kanıksama Davranışına Ait Bulgular

Polislere uygulanan Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin güvenilirliği (Cronbach's Alpha) 0,777'dir. 22 soruluk ölçekte yer alan sorularla ilgili güvenilirlik analizinde herhangi bir sorunun analiz kapsamından çıkartılması sonrasında Cronbach's Alpha değerinde bir artış olmadığı görülmüştür.

Tablo 3.27: Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin Cronbach's Alpha Değerleri

Tehlikeyi Kanıksama α	,777

Tablo 3.28: Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin Alt Boyutlarının Değerleri

	Ortalama	Medyan	St. Sapma	St. Hata	Varyans
Tehlikeyi Kanıksama Davranışı	3,73	3,86	,446	,024	,199
Tehlikeyi olumsuz kanıksama	3,30	3,36	,479	,026	,230
Tehlikeyi olumlu kanıksama	4,16	4,36	,636	,029	,288

Tehlikeyi kanıksama ölçeği, 1 ile 5 arasında değer alan standart beşli likert ölçeğidir. Asayiş polislerinin tehlikeyi kanıksama yönü incelendiğinde; her iki boyutun da tehlikenin kanıksanması yönünde olduğu görülmektedir (Tablo 3.28).

Tablo 3.29: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Tehlikeyi Kanıksama Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Karşılaştırılması (One Way-Anova testi)

Değişken	Polislik mesleğindeki çalışma süresi				F	p
	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	+ 15 yıl		
Tehlikenin Olumsuz Kanıksanması	3,26±,490	3,28±,501	3,39±,370	3,40±,555	1,617	,185
Tehlikenin Olumlu Kanıksanması	4,16±,508	4,10±,612	4,29±,363	4,01±,742	2,179	,090

Varyans analizi (One Way-Anova), farklı grupların birbirlerinden farklı olup olmadığını göstermektedir. Polislik mesleğindeki çalışma süresi ile polis memurlarının tehlikeyi kanıksamanın alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; gruplar arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı görülmektedir (Tablo 3.29).

Tablo 3.30: Polislik Mesleğindeki Çalışma Süresi İle Tehlikeyi Kanıksama Ölçeği'nin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Değişken	Polislik mesleğindeki çalışma süresi		
	n	r	p
Tehlikenin Olumsuz Kanıksanması	323	,073	,188
Tehlikenin Olumlu Kanıksanması	323	-,017	,766

Polislik mesleğinde geçirilen süre ile tehlikeyi kanıksama davranışının alt boyutları arasında yapılan korelasyon analizinde, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Tablo 3.30).

Bu nedenle; “**H6: Tehlikenin olumlu kanıksanması ile polislik mesleğinin icra edilmesindeki süre arasında anlamlı bir ilişki vardır**” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 3.31: Örneklemin Verdiği Yanıtlara Göre Tehlikeyi Kanıksama Ölçeğinin Alt Boyutları ile Bazı Özelliklerin Karşılaştırması (*t testi* Sonuçları)

		Tehlikeyi Kanıksama Davranışı	Tehlikeyi Olumsuz Kanıksama	Tehlikeyi Olumlu Kanıksama
Birim	F	9,832	8,392	3,460
	t	-2,286	-3,311	-,774
	p	,002	,001	,440
Medeni durum	F	15,288	5,525	10,333
	t	2,117	1,466	1,907
	p	,000	,145	,059
Soruşturma geçmişi	F	2,169	1,198	3,958
	t	1,994	1,788	1,693
	p	,142	,061	,092
Saldırıya uğrama	F	2,194	4,177	1,167
	t	1,973	2,725	,861
	p	,140	,007	,390
Terfi isteği	F	3,967	15,555	,741
	t	-1,016	-,774	-,991
	p	,047	,440	,323

Tablo 3.31’de görüleceği üzere; Polis Merkezi Amirliği ve Asayiş Şube Müdürlüğü’nde çalışmakta olan polis memurlarının, tehlikenin kanıksanması açısından yapılan karşılaştırmasında, tehlikenin olumsuz kanıksanması ($p=,000$) açısından aralarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır. Buna göre Asayiş Şube Müdürlüğü’nde çalışmakta olan polis memurları tehlikenin olumsuz kanıksanması boyutunda polis merkezinde çalışan emsallerine göre daha başarılıdır.

Tehlikenin olumlu kanıksanması açısından her iki grup arasında fark bulunmamaktadır.

Polis memurlarının medeni durumları ile tehlikenin kanıksanmasının alt boyutları karşılaştırıldığında; evli ve bekar polis memurları arasında fark bulunmamaktadır.

Polis memurlarının soruşturma geçmişi ile tehlikenin kanıksanması arasındaki ilişki incelendiğinde, soruşturma geçiren ve soruşturma geçirmeyen polis memurları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Daha önceden fiziksel ya da silahlı bir saldırıya uğrayan polis memurları ile tehlikenin olumsuz kanıksanması ($p=0,007$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, yaptığı iş dolayısıyla daha önceden yaşamını tehlikeye sokan bir saldırıya maruz kalan polis memurlarının tehlikenin olumsuz kanıksanmasında daha başarılı oldukları ifade edilebilir.

Terfi isteği ile tehlikenin kanıksanmasının alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 3.32: Çalışmaya Dahil Edilen Ölçeklerin Alt Boyutlarının Birbiriyle İlişkisi

		Korelasyon Katsayıları																						
Dürtüsellik	Şartlı refleksin yitirilmesi	Teçrübe edinme	Bıkmılığa yatkın olma	Macera Arama	Tehlikeyi Olumlu Kandırsama	Tehlikeyi olumsuz kandırsama	Etik	Sağlık ve güvenlik	Mali risk	Heyecan arama	Sosyal ilişkiler													
												1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
,126*	,433**	,523**	,511**	,553**	-,122*	-,085	,148**	,716**	-,248**	,503**	-													
,177**	,255**	,255**	,308**	,333**	-,056	-,069	,178**	,527**	-,058	-														
,142*	-,187**	-,214**	-,265**	-,240**	,632**	,566**	,520**	-,209**	-															
,210	,565**	,639**	,601**	,714**	-,103	-,223**	,146**	-																
,379**	,173**	,186**	,130*	,225**	,585**	,456**	-																	
,218**	-,022	-,181**	-,060	-,143*	,542**	-																		
,237**	-,054	,023	-,082	,018	-																			
,412**	,682**	,795**	,709**	-																				
,299	,678**	,554**	-																					
,395**	,468**	-																						
,329**	-																							

* p<0,05

** p<0,01

Risk alma, tehlikeyi kanıksama ve heyecan arama ölçeklerinin alt boyutlarının birbiri ile ilişkileri değerlendirildiğinde;

Tehlikenin kanıksanması ile risk alma davranışının mali risk ve etik boyutu arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda, polis memurlarının yaşamlarına kast eden sağlık/güvenlik boyutuna ilişkin risk faktörleri arttıkça ($r=-,232$ $p=,000$) tehlikenin kanıksanması azalmaktadır. Bu kapsamda; **“H7: Polislerin yaşamlarına kast eden tehlikelerin kanıksanması ile risk alma davranışları arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır”** hipotezi doğrulanmaktadır.

Heyecan arama ile risk alma davranışının alt boyutları ile sadece mali risk açısından negatif; heyecan arama, sosyal ilişkiler, sağlık/güvenlik ve etik boyutları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda; polis memurlarının heyecan arama davranışı arayışı içinde olduklarında, mali durum hariç diğer boyutlarda da bir artış görülmektedir.

Heyecan arama ile tehlikenin olumsuz kanıksanması arasında negatif ilişki varken olumlu kanıksanması arasında ise ilişki bulunmamaktadır (Tablo 3.32).

3.7. Tartışma

Asayiş polisi sunmuş olduğu güvenlik hizmeti çerçevesinde masa başı bir iş değil, tüm toplumun ortak olarak kullanmakta olduğu fiziksel dünyada görev yapmaktadır. Yani, bir asayiş polisinin iş yeri, diğer tüm insanların sosyal yaşam alanları kadardır.

Asayiş polisi üç türlü görev yapmaktadır: Arabalı timler, motosikletli timler ve yaya timler. Temel asayiş olayları olarak sayılabilecek; bireyler arası ve gençlik çeteleri arasındaki kavga, aile içi şiddet vb. adli görevlere ilişkin vakalar ile terör ve kaçakçılık suçları fiziksel risk faktörlerinin mesleki kısmını oluşturmaktadır.

Bir kişi sadece karışmış olduğu adli bir olay ile ilgili olarak sağlık ve güvenlik açısından zarar görebilmekte iken, asayiş polisi müdahale ettiği her olay ya da devriye görevi ifa ettiği her an yaralanabilme riskine sahiptir. Dahası, terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı yerlerde önleyici polislik hizmeti sürdüren asayiş polisi, teröristlerin de birincil hedefi haline gelebilmektedir. Bu nedenle bu çalışmaya katılan polis memurlarının hemen hemen yarısının daha önce yaptığı iş dolayısıyla fiziksel ya da silahlı saldırıya uğramış olması önemlidir. Burada dikkati çeken önemli bir husus, örneklemin yarısının daha önce fiziksel ya da silahlı saldırıya maruz kalması ve polislik mesleğinin zorlukları sıralamasında “yapılan işin tehlikeli olması”nın ilk sıralarda yer bulmasıdır. Bu açıdan, saldırıya uğrama durumu asayiş polisleri tarafından kanıksanmamış ve önem sıralamasında geride kalmamıştır. Yapılan analiz sonrasında daha önceden iş dolayısıyla saldırıya uğrayan polis memurları tehlikenin olumsuz kanıksanması açısından daha başarılıdır ($p=,007$). Tehlikenin olumlu kanıksanması açısından aralarında fark olmadığı görülmüştür ($p=,390$). Bu nedenle fiziksel ya da silahla saldırıya uğrayan polis memurları yaşamlarını tehdit eden tehlikeleri kanıksayarak rehavete düşmemektedir. Diğer taraftan mesleğin zorlukları sıralamasında yapılan işin tehlikeli olmasının önemli bir faktör olduğunun belirtilmesi ile “tehlike” ve “saldırıya”ya aşına olunduğu, yani kabullenmiş bir durumun varlığından söz edilebilir.

Bazı çalışmalara göre; polislerin karakterleri cesur, otoriter, eleştirel, sınırlı (Lefkowitz, 1975), şüpheli, gelenekçi ve izoledir (Evans vd. 1992, Rokeach vd., 1971, Skolnick, 1994, Vastola, 1978). Bu özelliklerin arasında otoriterliğin, polis memurlarının en önemli kişilik özelliği olduğu belirtilmektedir (Balch, 1972). Polislik mesleğinin doğasında var olan şüphencilik ile otoritenin kesişmesi en tehlikeli elementi doğurmaktadır (Skolnick, 1994). Bu bağlamda; polisliğin doğasında var olan şüphencilik ve otorite, kurum içerisinde çoğunluğun sorun olarak gördüğü bir durumdur ve diğer çalışmalarda da (Evans vd. 1992, Rokeach vd., 1971, Skolnick, 1994, Vastola, 1978) benzer sonuçlara atıf yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, polislerin mesleklerindeki zorlukları sıralarken disiplin ve iş ilişkilerini ilk iki sırada belirtmiş olmaları diğer çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Çalışma saatleri, polislik mesleğinin en büyük sorunlarından biridir (Aydın, 2003; Alaç, 2013). Standart olmayan çalışma saatleri, ikinci bir emre kadar bitmeyen görev süresi, özellikle diğer devlet memurlarından ayrı olarak günün her saati görev alabilme zorunluluğu, tatil günlerinde ek göreve gitme, başkalarının eğlendiği konser, maç, miting hatta piknik festivallerinde dahi resmi güvenlik görevi sağlamak zorunda olmak polislerin karşılaştığı bazı olumsuz durumlardır. Asayiş polisleri, gündüz ve gece vardiyası olmak üzere hafta sonu, bayram, yılbaşı gibi çoğu meslek grubunun tatil yaptığı zaman diliminde kesintisiz olarak görev yapmaktadır. Polisler, fiziksel ve psikolojik olarak bu vardiya değişikliklerine uyum sağlamak zorundadır.

Düzensiz çalışma saatleri, polislerin aile ve sosyal çevreleri ile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. İçli ve Tatlıdil (2009)'un çalışmasına göre, polislerin hemen hemen yarısı (%49,6) iş yerindeki en büyük sorun olarak çalışma saatlerini bildirmişlerdir. Tüm örneklemin %30,9'u (1. sırada yer almaktadır) ise imkanı olsa meslekle ilgili değiştireceği ilk hususun çalışma saatleri olduğunu belirtmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre bir kimsenin günlük çalışma süresinin 8 saat olmalıdır. Ancak polisler 12-12, 12-24 ya da 12-36 gibi sistemler sonrasında günde en az 12 saat çalışmaktadırlar. Özellikle ikinci bir emre kadar çıkışın olmaması, izinli günlerde ek görev yazılması, göreve çağırılması, yıllık izin deyken izinlerin iptal edilerek personelin göreve davet edilmesi gibi güncel sorunlar emniyet teşkilatı

içerisinde halen devam etmektedir. Bu çalışmada, polis memurları, çalışma saatlerini sorun olarak üçüncü sırada bildirmişlerdir. Diğer çalışmaların aksine polisler öncelikli olarak disiplin ve iş ilişkilerinin mesleki olarak en büyük sorunu teşkil ettiğini belirtmiştir. Bu durum polislerin soruşturma geçmişi ve “*Sosyal Kontrol Kuramı*” ile açıklanabilir. *Sosyal kontrol teorisi*, kişinin davranışlarının dışsal unsurlar açısından denetimine atıf yapmaktadır. Bu nedenle davranış, davranışın büyük ölçüde oluşturulduğu düşünülen aile, arkadaş çevresi, okul ve iş çevresi gibi unsurlar açısından ele alınmaktadır. Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü ve Polis-alt kültürü vasıtasıyla görünmez bir sosyal kontrol ağı bulunmaktadır. Kimi zaman birtakım münferit olumsuz olaylar tüm teşkilata bile mal edilebilmektedir. Bu nedenle soruşturma açma ve disiplini elden bırakmama tutumu emniyet teşkilatı içerisindeki görünmez bir çepher gibidir. Çalışmaya katılan yaklaşık her üç polis memurundan bir tanesinin daha evvelden adli ya da idari soruşturma geçirmiş olması da bunun bir göstergesidir. Sosyal ve hiyerarşik kontrole bağlı disiplin ve iş ilişkileri, polislik mesleğindeki en büyük zorluk olarak örneklem tarafından ifade edilmektedir. Meksika’nın Nezahualcoyotl yerleşkesinde bulunan polis departmanında yapılan çalışmanın sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir. Meksika örneğinde polis departmanında çok katı bir hiyerarşinin bulunmasının görev yapan polislerin üzerinde ciddi bir stres unsuru yarattığı vurgulanmıştır (Mercadillo vd., 2012).

Polis memurlarının %69,7’sinin kendi maaşı haricinde ek bir gelirinin olmaması, hemen hemen yarısının (%44,9) maddi durumunu kötü ve çok kötü olarak nitelendirmesine rağmen polislik mesleğine ilişkin zorluklar arasında “maaş” son sırada yer bulmuştur. Bu açıdan çalışılan yerdeki sorunlar, iş ilişkileri, çalışma saatleri, yapılan işin tehlikeli olması ve özlük haklarının yetersizliği maaştan daha büyük sorunlar olarak dile getirilmiştir. Polislerin maddi yetersizliğin aksine çalışma ortamı ve iş ilişkilerinin iyileştirilmesini istemesi, meslek içi sosyal iletişimin makul bir seviyede olmadığını göstermektedir.

Yaptığı iş dolayısıyla saldırıya uğrama durumu ile soruşturma geçirme durumu arasında da pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır ($r=,677$; $p=0,001$). Yaşanılan fiziksel

ya da silahlı saldırı sonrasında asayiş polisleri, Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu ile Ceza Kanunları kapsamında orantılı şekilde zor kullanma araçlarına başvurmaktadır. Bedeni kuvvet, biber gazı, kelepçe, cop ve ateşli silah zor kullanma araçlarındandır. Yaşanılan olayın durumuna göre kademeli olarak bu zor kullanma araçlarına başvuran polis hakkında çoğu zaman karşı iddialarla soruşturmalar açılmaktadır. Kimi zaman ise polisin zor kullanma esnasında sınırı aşması nedeniyle yaralanma ve ölüm olayları ile karşılaşmaktadır. Böylesi durumlarda polis memurları iddialar kapsamında adli ve idari yönden soruşturulmaktadır. Bu nedenle polislerin her türlü saldırıya uğraması (etki) ile olaya verilen tepki sonrasında haklarında açılan soruşturmalar nedeniyle bu doğrusal korelasyon açıklanabilir.

Polislik mesleğinde çalışma süresi ile soruşturma geçirme durumu arasındaki pozitif ilişki dikkate değerdir. Mesleğe yeni başlayan polis memurlarının ilk beş yılı aştıktan sonra geçirdikleri soruşturmalarda artış görülmektedir. Tablo 3.9'da görüleceği üzere polis memurlarının tehlikeyi kanıksama ortalamaları yüksektir. Bu kapsamda, kıdemi artan polis memurlarının gösterdiği rahavet sonrası soruşturma öykülerinin artması bu yönde düşünülebilir.

Payne vd. (1988) çalışmasında, bireylerin riskli karar alırken sosyal faktörlerden etkilendiklerini belirtmektedir. Yani, aile, eş, çocuk ya da yakın arkadaşların kişilerin rasyonel karar almalarını etkilediğine değinilmiştir. Benzer şekilde bu çalışma sonuçlarına göre; polis memurlarının evli olması (heyecan arama, sosyallik, mali risk ve sağlık/güvenlik için $p=,000$), bakmakla yükümlü oldukları kişi sayısının artması, kendilerini soruşturma geçirebilecek eylemlerden uzak tutmaktadır ($r=-,562$; $p=0,001$). Bakmakla yükümlü çocuğu, eşi ya da aile büyüğü bulunan polis memurları risk yaratan unsurlardan kaçınarak soruşturma geçirebilecekleri olaylara ilişkin daha temkinli davranmaktadır. Bekar polis memurlarının etik boyut ($p=,077$) haricinde diğer boyutlarda daha fazla risk aldıkları görülmektedir.

Çalışmanın önemli bulgularından bir tanesi asayiş görevi ifa eden polis memurlarının çalıştıkları yere göre saldırıya uğrama ve soruşturma geçirme öyküleri arasındaki farktır. Alınan bir ihbar ya da anlık olarak karşılaşılan bir suçla ilgili Asayiş Şube Müdürlüğü ve Polis Merkezi Amirliğinde çalışan polis memurlarının

görev alanı fark etmeksizin olaylara müdahale etmek zorundadır. Yani yapılan işin benzer olmasına rağmen, daha önce saldırıya uğrayan ya da soruşturma geçiren polislerin çoğunluğunun Polis Merkezi Amirliğinde çalışmaları önemlidir. Bunun iki nedeni olabilir. Birincisi, polis merkezlerinin personel sayısı, Asayiş Şube Müdürlüğü'nün toplam personel sayısından daha azdır. Bu nedenle adli olaylara müdahale ederken polis merkezinde çalışan personel nitelik ya da sayı yönünden eksik kalabilmektedir. İkincisi ise, Polis merkezlerinin asli tahkikat birimi olmasıdır. Yani, Asayiş Şube Müdürlüğündeki devriye hizmetini yürüten personel müdahale ettiği olayı adli işlem yapılmak üzere Polis Merkezine teslim etmektedir. Asli görevi adli tahkikat yürütmek olan Polis Merkezinde çalışan personelin, asli görevi devriye hizmeti olan Asayiş Şube Müdürlüğüne polisine göre anlık olaylara müdahale etmede tecrübe yönünden eksik olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, maddi durum ile medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2:61,693$; $p:0,000$). Bekar polis memurları maddi yönden kendilerini iyi ve çok iyi olarak değerlendirmektedir (%56,8). Evli olanların maddi yönden kendilerini iyi olarak nitelendirmemesinin en önemli nedeni eşlerin çalışmaması ya da aile bütçesine katkı sağlayan başkaca gelirin bulunmamasıdır. Risk Alma ölçeğinin alt boyutları ile medeni durum karşılaştırmasından da görüleceği üzere bekar polis memurlarının mali konularda daha fazla risk aldıkları görülmektedir. Bu nedenle; mali durumun niteliği, mali riskin alınmasında önemlidir.

Bekar olan polis memurları risk almanın her boyutunda evlilere nazaran daha fazla risk almaktadır. Bekar polis memurlarının bakmakla yükümlü oldukları kimsenin bulunmaması da alınan riskin artmasında önemli bir etkidir. Bu nedenle bekar polisler daha çok KOM ve TEM gibi operasyonel şubelerde çalışmak istemektedir. Evli olan polis memurlarının risk alma düzeyinin daha düşük olması ile kendi birimlerinden memnun olduklarını ifade etmeleri dikkat çekicidir. Evli polis memurları düzenli ve risk seviyesi düşük bir hayatı tercih etmektedir. Bu bağlamda ***H1: Evli olan asayiş polislerinin güvenlik hizmeti sunarken risk alma davranışları bekarlara göre farklılık göstermektedir*** hipotezinin doğrulandığı ifade edilebilir.

Asayiş polislerinin çalıştıkları yer ile çalışmak istedikleri yer arasındaki ikili karşılaştırmada polis merkezinde çalışmakta olan memurların yaklaşık yarısının (%55,6) biriminden memnun olduğu ve başkaca bir yerde çalışmak istemediğini söylemesi önemlidir. Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde bulunan uzman kısımlar (cinayet büro, hırsızlık büro vb.) ve devamlı devriye halinde bulunan ekipler amirliğinin yüksek tempolu çalışma hayatı bulunmaktadır. Bunun yanında Polis Merkezi Amirliği asli olarak elinde bulunan tahkikatları yürüttüğünden diğer emsallerine nazaran daha az dışarıda görev yapmaktadır. Asayiş Şube Müdürlüğü personelinin yarısı (%51,8) KOM, TEM ya da istihbarat gibi daha yüksek tempolu ve daha riskli işleri tercih etmektedir.

Risk Alma Davranışına Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Polis memurlarının çalıştıkları birim ile risk alma seviyeleri farklılık göstermektedir. Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde çalışan polis memurları risk almanın alt boyutları olan heyecan arama, sosyal risk, mali risk ve sağlık/güvenlik boyutlarında daha fazla risk almaktadır. Etik risk açısından birimler arasında fark bulunmamaktadır. Mesleki olarak Polis Merkezlerinin üstü konumunda bulunan Asayiş Şube Müdürlüğü'ne bağlı çalışan polis memurlarının bu pozisyonlarını koruma adına daha fazla risk aldıkları değerlendirilmektedir. Bu durum Motivasyon Kuramlarından olan Murray'ın "*Öğrenilmiş Gereksinimler Kuramı*" vasıtasıyla açıklanabilir. Birey, başarıma duygusuna bağlı şekillendirdiği güdülerini güç isteği ve prestij ile ilişkilendirir (Griffin ve Moorhead, 2011). Birey, Asayiş Şube Müdürlüğü gibi polis merkezlerinin üstünde çalışan, uzmanlık alanına göre çalışılabilinen bir yerde güç elde etme ve prestijini koruma duygusu ile hareket etmektedir. "*Alderfer'in ERG Kuramı*"nda da benzer şekilde; birey, elde ettiği başarı ile toplum içinde saygınlık/prestij elde etmek istemektedir (Porter vd., 2003). Asayiş Şube Müdürlüğü'nde çalışan polis memurlarının hemen hemen yarısının da KOM, TEM ya da İstihbarat gibi daha prestijli, karizmatik ve güç sahibi şubelerde çalışmak istemesi de bu durumla birlikte düşünülmelidir.

Adli ya da idari soruşturma geçirme durumu kişilerin iş motivasyonlarını bozan faktörlerden biridir. Burgess ve Akers tarafından geliştirilen “*Ayrılcı Güçlendirme Teorisi*”ne göre; bir davranışa pekiştirilerek yön verilebilmektedir. Yani istenilen bir davranış ile ödül verilerek o davranış pekiştirilebilir. Ters açısında ise cezanın varlığı ile istenmeyen davranışlar zayıflatılabilir (Bacanlı, 2001, İçli, 2013). Bu çalışmada polislerin bir konu nedeniyle ciddi bir soruşturma geçirmiş olma durumu ile risk alma davranışları incelendiğinde; soruşturma geçiren polislerin heyecan arama (p:0,001), mali risk (p:0,005) ve sağlık/güvenlik (p:0,000) durumunda daha önce soruşturma geçirmemiş polislere göre daha fazla risk almaları dikkat çekicidir. Yani, soruşturma geçiren bir polis, mesleki yükümlülüklerini yerine getirirken daha fazla risk almaya devam etmektedir. Bu bağlamda, polislerin davranışlarının ödül/ceza ilişkisi ile (ayırıcı güçlendirme teorisi) açıklanması mümkün görülmektedir. Motivasyon bozucu bir olumsuzluk olan soruşturma geçirme/ceza alma gibi bir eylemde dahi polis memurlarının risk almaya devam etmeleri “soruşturmaların caydırıcı olmadığını” ya da “polislerin yaptıkları iş ve işlemlerde kendilerini sonuna kadar haklı gördüklerini” düşündürmektedir. Soruşturma geçmişine sahip olanların artık terfi (ödül) beklentisinin olmaması (%75,2), polislerin risk alma oranını yükselttiği düşünülmektedir. Bu nedenle; soruşturma geçmişine sahip polisler ödül durumuna göre tutum ve davranışlarında bir değişiklik sergilememektedirler.

Yücebilgiç (2007) çalışmasında, heyecan arama ile güvenlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre heyecan arayan bireylerin kendilerini koruyucu teçhizatlarını daha az kullandıkları, kazaya karışmış olanların diğerlerine göre daha fazla risk almaya devam ettikleri ifade edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları ile Yücebilgiç (2007)’nin sonuçları benzerlik göstermektedir. İşi dolayısıyla saldırıya uğrayan polis memurları yüksek düzeyde risk almaya devam etmektedir. Bu durumdaki polis memurları mesleki olarak heyecan aramakta (p:0,028), mali risk (p:0,001), yaşamsal risk oluşturan sağlık/güvenlik (p:0,000) ve etik risk (p:0,010) boyutlarında diğer emsallerine göre daha fazla risk almaktadır. Sosyal yaşama dair risk (p:0,414) açısından emsalleri ile aralarında fark bulunmamaktadır. Canına kast eden bir saldırıya maruz kalan polislerin sağlık/güvenlik boyutunda saldırıya maruz kalmamış emsallerine göre daha fazla risk almaya devam etmesi, polislerin doğası gereği

tehlikeli olan mesleklerine aşına oldukları, bu durumu tecrübe edindikleri ve kabullenmiş olduklarını göstermektedir.

Yapılan bir çalışmada (Hodgins vd., 2001), işi dolayısı ile istenmeyen bir tecrübe edinen, saldırıya uğrayan ya da ceza alan polis memurlarının risk alma davranışında riskten kaçınma yönünde eğilim gösterdikleri belirtilmiştir. Bu çalışmada ise, polis memurlarının soruşturma geçirme ya da fiziksel/silahlı saldırıya maruz kalma ile riskli davranıştan kaçınma davranışı sergilemedikleri, aksine risk alma eylemine etkin şekilde devam ettikleri görülmüştür.

Terfi ve ödül, işgörenlerin motivasyonlarını arttıran önemli bir etkidir. ‘*Beklenti Kuramı*’na göre, birey, elde edilen başarı sonrasında kendini gerçekleştirme, takdir edilmeyi bekleme gibi içsel ve taltif, terfi gibi dışsal ödül beklentisi içinde bulunabilir. Parsons vd. (1999) çalışmasında; algılanan kazanç ve risklerin bir davranışın yapılmasına yönelik niyetlerde önemli bir etken olduğunu ifade etmektedir. Soane vd. (2010) çalışmasında, yarar elde etme algısının bireyde risk almanın alt boyutları olan sosyallik, etik, heyecan arama ve finansal riskte bir artış gösterdiğine işaret etmektedir. Aynı paralelde; Chalkidou vd. (2014) da risk alma davranışı ile riskli eylem sonrasında kazanılacak yarar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Bilişsel nedenleri açıklamayı hedefleyen kuramlardan “*Karar Verme Yaklaşımı*”na göre; “birey, kendi çıkarlarını korumak, sürdürmek ya da arttırmak için eylemde bulunur” denmektedir (Yates, 1990; Yates, 1992). “*Düşünülmüş Eylem Teorisi*”ne göre; tutumlar niyeti, niyet ise davranışı oluşturmaktadır. Bireyin tutumunu etkileyen ise kişisel yarar ve bedel ilişkisidir. Bir davranış sonrasında yarar elde edilebilecek ise, o davranış ile ilgili olumlu tutum geliştirilmektedir (Petraitis vd., 1995). Bu bağlamda, bu çalışmadaki sonuçlar “*Karar Verme Yaklaşımı*”ve “*Düşünülmüş Eylem Teorisi*” ışığında diğerleri ile benzerlik göstermektedir. Polislik mesleğinde memurların terfi işlemleri başpolislik ya da komiser yardımcılığı rütbelerine terfi ettirilmesi ile gerçekleştirilmektedir. Rütbe terfi işlemlerinde çok iyi ya da iyi performans puanına sahip olma (olumlu sicil), yapılacak sınavda başarılı olma ve mülakat sınavını geçerek verilecek eğitimi başarı ile bitirme şartı aranmaktadır. Bu bağlamda, yapılan analiz sonrasında; terfi

etmek isteyen polis memurları mesleki heyecan arama ve yaşamlarını tehlikeye atan sağlık/güvenlik boyutunda emsallerine göre daha fazla risk almaktadır. Bunun temel gerekçesi; polis memurlarının, amirlerinden alacakları performans puanların (sicil) yüksek olması için daha fazla risk aldıkları yönünde değerlendirilmektedir. Ayrıca meslek içi yükselme, tayin ve atamalarda da referans kaynağı aranırken birlikte çalışılan amirin gözüne girmek için daha fazla risk alındığı da düşünülmektedir. Bu kapsamda; **“H2: Meslekte yükselmek isteyen (terfi) polis memurları, emsallerine göre hayatlarını riske atan davranışları sergilemektedir”** hipotezinin doğrulandığı görülmüştür.

Polislerin risk alma davranışları üzerinde yürütülen bir çalışmada (Erdoğan ve Ergün, 2011) polislerin %83,3'ünün orta düzeyde risk aldıkları ifade edilmiştir. Polislik mesleğinde personelin bireysel hareket etme imkanının zayıf olması, takım halinde çalışma ve hiyerarşik bir yapının bulunmasının polislerin risk alma düzeyini düşürdüğü vurgulanmıştır. Ayrıca, polislerin doğası gereği tehlikeli bir meslek sahibi olmalarından ötürü alacakları kararlarda temkinli davrandıkları, emir komuta zinciri altında hareket ederken takım çalışmasına dahil oldukları belirtilmektedir. Rolison ve Scherman (2002) çalışmasında ise, örneklemin heyecan arama eğilimi ile risk alma düzeyleri arasında doğrusal olarak bir ilişki olduğunu, heyecan arama isteği arttıkça, risk alma davranışında da bir artış olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada, polis memurlarının risk alma eğilimleri boyutlara göre farklılık göstermektedir. Polisler yaşamlarını tehlikeye sokan sağlık/güvenlik boyutundaki eylemleri yaparken aynı doğrultuda mesleki heyecan arama ($r:0,527$; $p:0,000$) ve sosyal davranışlarında ($r:0,716$; $p:0,000$) da bir artış göstermektedir. Buna rağmen üzerinde durulması gereken nokta etik risk boyutu ile mali işlerdeki risk alma arasındaki güçlü ilişkidir. Asayiş polislerinin mali risk alma düzeyleri arttıkça etik risk değerlerinde de artış görülmektedir. Bu nedenle, mali yönden kendini disiplin altına alan polisler, meslek etiğine bağlı davranmaya devam etmektedir. Risk alma davranışının alt boyutları birbirleri ile güçlü bir korelasyon sağlamaktadır. Bu bağlamda; **“H3: Asayiş polisinin risk alma eğilimi boyutlara göre birbiri ile güçlü bir ilişki göstermektedir”** hipotezinin doğrulandığı ifade edilebilir.

Wilde (1994) tarafından geliştirilen “Risk Dengeleme Kuramı”nın dört faktörü bulunmaktadır. Bunlar; riskli davranıştan beklenen avantaj, riskli davranıştan beklenen maliyet, güvenli davranıştan beklenen fayda ve güvenli davranıştan beklenen maliyettir.

1-*Riskli davranıştan beklenen avantaj*: Bu çalışmaya dahil edilen polis memurlarından terfi beklentisi içinde olan personelin diğer emsallerine göre daha fazla risk alması bu faktörü yansıtmaktadır. Çünkü mesleki kariyer ve terfi gibi bir beklenti için kendinden daha çok ödün veren polisler, bunun karşılığında bir avantaj beklemektedir.

2- *Riskli davranıştan beklenen maliyet*: Riskli davranış sergileyen polis memurları bunun karşılığında bir bedel ödemek zorunda olduğunu bilmektedirler. Riskli davranış sonrasında soruşturma geçirme ya da saldırıya uğrama ihtimali yükselmektedir. Nitekim, soruşturma geçiren her dört kişiden sadece bir tanesinin terfi beklentisinin halen devam ettiği de göz önüne alındığında, riskli davranış içerisinde bulunanların mesleki ve sosyal hayatlarında büyük bedeller ödediği düşünülmektedir.

3- Bir diğer faktör, *güvenli davranıştan beklenen faydadır*. Riskli davranış içerisinde bulunmayan memurların daha az soruşturma geçirdikleri görüldüğünden, buna bağlı terfi etme beklentilerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde risk alma davranışından kaçınan, güvenli bir davranış sergileyen polis memurlarının yaşamsal tehlikelerden de uzak durduğu belirtilmelidir.

4- Son faktör ise, *güvenli davranıştan beklenen maliyettir*. Polis merkezinde çalışmakta olan polis memurları, Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışmakta olan emsallerine göre daha az risk almaktadır. Bununla aynı doğrultuda polis merkezinde çalışanların kendi birimlerinde oldukça memnun oldukları görülmüştür. Böylelikle güvenli davranış ile çalıştıkları güvenli ortam arasındaki ilişki önemlidir.

Riskli davranışın öğrenilen bir süreç olduğu belirtilmektedir (İçli, 2013). Bu öğrenme iki şekilde gerçekleşmektedir: Doğrudan öğrenme (deneme-yanılma) ya da modelden öğrenme (rol modellerin davranışlarını gözlemlemek). Deneme-yanılma

modeli bireyin hata yapma oranını arttırmakta ve riskli davranışları algılamasında zafiyete neden olmaktadır. Diğer yandan arkadaşlık, akran gruplarının baskısı, anne ve babanın riskli davranış açısından rol model olması da bu süreci tetiklemektedir (Bandura, 2001). Bu kısımda Sutherland'ın “*Ayrılcı Birleşimler Teorisi*”nde yer alan “*referans grup etkisi*”ne de değinilmesi gerekir. Aynı grup içinde yer alan bireyler, birbirleri ile benzer bir geçmiş paylaştıkları için karşılıklı olarak birbirlerinin tutum, niyet ve davranışlarından etkilenmektedirler. Bu grup içerisinde yer alan bireyler birbirlerinin davranışlarını izlemekte, bu davranışlara bir önem atfetmektedirler. Netice itibarıyla, birey, grup içerisindeki bu davranışı belirli bir süre sonra sergilemeye başlayacaktır. Bu nedenle, referans grup içerisindeki davranış sosyal bağ ile topluma bağlı ise her bireyin davranışı bir grupsal öz denetime dönüşmektedir (Bock vd. 1987; Baier ve Wright, 2001). Yapılan çalışmalar, risk alma davranışı ile akran baskısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Pearl vd., 1990; Santor vd., 2000; İçli, 2013). Chalkidou vd. (2014) çalışmasında meslekte çalışma tecrübesinin arttıkça personelin risk alma eğiliminde düşüş yaşandığını belirtmiştir. Bu çalışmada; polislik mesleğindeki çalışma süresi ile heyecan arama, mali risk ve sağlık/güvenlik alanında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle genç memurların deneme-yanılma ya da akran gruplarının etkisi nedeniyle daha fazla risk aldıkları söylenebilir. Ayrıca “*referans grup etkisi*”nden kurtulmaları için genç ya da işe yeni başlayan polis memurlarının kıdemli polis memurlarının yanında işi öğrenmelerinin önemli olduğu söylenebilir. Sosyal öğrenme teorisi kapsamında riskli davranışı öğrenen birey polislik mesleği içerisinde çalıştıkça riskli davranışı nasıl uygulayacağını ve riskten nasıl kaçınma tutumu sergileyeceğini öğrenmektedir. Bu bağlamda; “**H4: Mesleki tecrübe (çalışma süresi), asayiş hizmeti sunan polis memurlarının risk alma eğilimlerini pozitif yönde artırmaktadır**” hipotezinin reddedildiği değerlendirilmektedir.

Asayiş polislerinin silah ve zor kullanma durumları önemli bir risk faktörüdür. Genellikle ulusal, kimi zaman uluslararası basının da gündemine düşen polis müdahaleleri, polisin zor kullanması ya da silah kullanma tedbirine başvurulması ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Asayiş polislerinin adli bir olaya müdahale ederken gerektiğinde silah kullanma tedbirine başvurmada risk alma eğiliminde oldukları

(M:5,00±2,0) tespit edilmiştir. Silah kullanma ile polis memurlarının çalıştıkları birim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir ($X^2:76,872$; $p:0,000$). Buna göre; Asayiş Şube Müdürlüğü'nde çalışmakta olan polis memurlarının %77,7'si gerektiğinde silah kullanma eğiliminde iken, polis merkezi amirliğinde çalışan polis memurlarının %56,7'sinin silah tedbirinde riskten kaçındıkları görülmektedir. Yaşanan tecrübeler, açılan soruşturmalar, kurum içi örnekler ve kurumsal efsaneler, polislerde silah ve zor kullanma durumundaki risk algısını etkilediği düşünülmektedir.

Mali konularda alınan risk bir başka faktördür. Evli ve bakmakla yükümlü yakını olduğunu ifade eden polis memurları maddi durumlarını kötü ve çok kötü olarak ifade etmiştir. Bu nedenle evli polislerin finansal risklerden kaçınma davranışı sergiledikleri görülmektedir ($t:3,3576$; $p:0,000$).

Heyecan Arama Davranışının Bulgularına Ait Değerlendirme

Polis memurlarının heyecan arama durumları incelendiğinde; şartlı refleksin yitirilmesi ve sıkıntıya hassasiyet boyutlarında kaçınma davranışı sergilemektedirler. Diğer yandan, macera arama, tecrübe edinme ve dürtüsellik boyutlarında nisbi heyecan arama durumu olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen polis memurlarının risk alma davranışından genelde kaçınırken, heyecan arama davranışına yatkın olmaları ölçeklerde yer alan sorular ile ilişkilidir. Risk alma ölçeği daha çok mesleki yaşantıya dair soruları içerirken, heyecan arama ölçeğindeki sorular sosyal yaşantıya dair soruları içermektedir. Bu nedenle, sosyal hayatlarında daha çok heyecan arayan bireylerin, polislik mesleğinde risk almaktan kaçındıkları dikkate değerdir. Hiyerarşi, sınırlı inisiyatif sahibi olma durumu ve soruşturma geçirme ihtimalinin her zaman bulunmasının riskten kaçınmada etkili olduğu düşünülmektedir.

Polislik mesleğindeki çalışma süresi ile heyecan arama davranışı arasındaki ilişki incelendiğinde mesleki kıdem arttıkça (çalışma süresi arttıkça) tüm boyutlar için polis memurlarının heyecan arama durumu eksi yönde korelasyon göstermiştir.

Bu bağlamda, “*H5: polislerde mesleki tecrübe (çalışma süresi) arttıkça, yaptıkları işte heyecan aramaları azalmaktadır*” hipotezi doğrulanmıştır.

Polislerin heyecan arama durumları ile çalıştıkları birim karşılaştırıldığında; Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışmakta olan polis memurlarının diğer emsallerine göre daha fazla heyecan aradıkları tespit edilmiştir. Genellikle devriye halinde olan, anlık ve sıcak olaylara daha fazla müdahil olan Asayiş Şube Müdürlüğünde çalışan polis memurlarının bunu mesleki yaşam tarzı olarak algıladıkları, bu nedenle aldıkları kararlarda heyecan istedikleri düşünülmektedir.

Polis memurlarının medeni durumları ile heyecan arama durumları arasındaki ilişki karşılaştırıldığında yalnızca dürtüsellik boyutu açısından (p:0,375) evliler ile bekarlar arasında fark bulunmamaktadır. Diğer boyutlar açısından bekar polis memurlarının, evlilere göre daha fazla heyecan aradıkları söylenebilir. Bakmakla yükümlü olan kişilerin varlığı ve evlilik nedeniyle kendisini ailesine karşı sorumlu hisseden polis memurlarının heyecan aramadan kaçınma davranışı sergiledikleri görülmektedir.

Daha önceden soruşturma geçirmiş bulunan polis memurlarının soruşturma geçirmeyenlere göre dürtüsellik boyutu (p:0,375) haricinde diğer tüm boyutlar açısından aralarında istatistiksel anlamda fark bulunmaktadır. Soruşturma geçirmiş olan personelin sıkıntıya hassasiyet, tecrübe edinebileceği eylemlere yatkın ve macera peşinde olması, ayrıca bir etkiye karşın refleksini düzenleyebildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle, soruşturma öyküsüne sahip ya da soruşturma geçirenlerin ifadesi ile ‘soruşturma ile dengelenmeye/frenlenmeye çalışılan’ polislerin, sosyal hayatlarında daha özerk tercihler yaptıkları görülmektedir.

Risk alma davranışındaki duruma benzer bir şekilde; daha önceden mesleki olarak saldırıya uğramış olan polis memurları sosyal yaşantılarında heyecan aramaktadırlar.

Heyecan arama davranışı, yoğun bir değişiklik ve yenilik içinde bulunan kişilerce olumlu karşılanırken, diğerlerinde olumsuz olarak algılanmaktadır (Arnett ve Balle-Jensen, 1993). Bu bağlamda, bu çalışmanın sonuçları açısından, asayiş

polislerinin hayatlarında bir değişiklik ve yenilik beklentisi içerisinde bulduklarını ifade edilebilir. Polislerin aldıkları kararlara eğlence katma çabası içerisinde olduklarını görülmektedir. Polis memurlarının mesleki zorluklar sıralamasında disiplin ve iş ilişkilerini çok zor olarak tanımlaması, katı hiyerarşi içerisinde onların işlerini yeteri kadar eğlenceli hale getiremediğini göstermektedir. Bu nedenle aldıkları kararlarda eğlence ve haz alabilecekleri ortamı yaratmaya çalışmaktadırlar. En azından bunu sosyal hayatlarında gerçekleştirme uğraşı içerisinde oldukları heyecan arama ölçeğinin sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Polis memurlarının heyecan arama davranışındaki önemli husus, yapacakları işlerde plansız hareket etmekten kaçınmaları olmuştur. Mesleki yaşamlarının onlara kazandırdığı rutin çalışma temposu ve hiyerarşik yönetim biçimi, sosyal hayatlarında; örneğin tatile çıkarken bile plan yaparak hareket etmeleri yönünde kazanım sağlamıştır.

Tehlikeyi Kanıksama Davranışına Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Sürekli risk altında görev yapan bireylerin risk algısı ve riske karşı gösterecekleri tutum ve davranışlarda farklılık gözlemlenmektedir (Barnett, 2004). Risk algılama eşiği gittikçe yükselen birey, kendisine ya da bir başkasının hayatına ciddi anlamda tehlike doğuran olayları bile davranışları ile basitleştirebilir. Yürütülen bir çalışmada (Weber ve Milliam, 1997), bireyin riskli davranış ile ilk defa karşılaşmasında yüksek tepki verdiği görülmüştür. Buna karşın, tehlikenin bir süreç haline gelmesi, risk algılama seviyesinde önemli bir düşüşe neden olmaktadır.

Bu çalışmada da, polis memurlarının meslekte çalışma süresi arttıkça tehlikenin olumsuz kanıksanması da artmaktadır ancak tehlikenin olumsuz ve olumlu kanıksanması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu nedenle "***H6:Tehlikenin olumlu kanıksanması ile polislik mesleğinin icra edilmesindeki süre arasında anlamlı bir ilişki vardır***" hipotezi reddedilmiştir.

Tehlikenin kanıksanması ile risk almanın boyutları karşılaştırıldığında, polis memurlarının yaşamlarına kast eden fiziksel tehlikeler arttıkça tehlikenin kanıksanması ve rehabet gösterilmesi azalmaktadır ($r:-.223$; $p:0,000$). Asayiş

polisleri, yaşamsal risk taşımayan durumlarda tehlikeyi kanıksayarak gözden kaçırmaktadırlar. Diğer yandan yaşamsal tehlike barındıran eylemlere yönelik daha duyarlı ve tehlikeyi kanıksayarak zafiyet göstermemektedirler. Bu kapsamda; ***H7: Polislerin yaşamlarına kast eden tehlikelerin kanıksanması ile risk alma davranışları arasında negatif yönde bir ilişki vardır*** hipotezi doğrulanmaktadır.

Tehlikenin kanıksanması ile polis memurlarının çalıştıkları birim arasındaki ilişki incelendiğinde; sürekli devriye halinde olan Asayiş Şube Müdürlüğü ekiplerinde çalışan polis memurlarının tehlikenin olumsuz kanıksanması boyutunda daha başarılı oldukları yani, polis merkezinde çalışanlara göre tehlikeli durumlara karşı daha duyarlı oldukları değerlendirilmektedir (p:0,001). Benzer şekilde daha önce fiziksel/silahlı saldırıya uğramış polis memurlarının tehlikeyi diğer emsallerine göre kanıksamamakta daha başarılıdır (p:0,007). Yani bunlar da yaşamış oldukları tecrübeden ötürü daha tedbirli davranmaktadırlar.

Asayiş polislerinin karşılaştıkları mesleki vakalar, alınan ihbarlar, suç tipleri ve olayların cereyan etmesindeki benzerlikler tehlikeyi kanıksamalarında önemli bir faktördür. Nitekim, çalışmaya dahil edilen örneklem; mesaideyken aynı olaylarla karşılaştığını (m:4,03, St:1,46); ihbarların benzer olduğunu (m:3,98; St:983); yapılan işin hep aynı olduğunu (m:4,18, St:1); bu nedenle rutin hale gelen görevlerin güvenlik kurallarının küçümsenmesine neden olduğunu (m:3,80; St:1,26) ifade etmiştir.

Zonguldak iline ait (ilçeler dahil) suç istatistikleri incelendiğinde tablo 3.31'de Zonguldak ili genelindeki tüm Cumhuriyet Başsavcılıkları'nın suç iddiası ile başlatmış oldukları soruşturmalara ait rakamlara yer verilmiştir.

Tablo 3.33: Zonguldak ilinde Cumhuriyet Başsavcılıklarına Yapılan Suç Duyuruları Sayısı

Yıl	Toplam	Yıl	Toplam
2013	33.334	2009	31.093
2012	32.190	2008	28.382
2011	32.965	2007	29.290
2010	32.870	2006	26.796

(Kaynak: www.tuik.gov.tr, 28.06.2015)

Zonguldak ili genelinde her yıl ortalama 30.000 oranında adli suç işlenmektedir. Bunların bir kısmı polise intikal ettirilirken, bir kısmı doğrudan vatandaşlar tarafından Cumhuriyet Savcılarına müracaat yoluyla yapılmaktadır.

Bu çalışmaya dahil edilen polislerin görev yaptıkları yer olan Zonguldak il merkezinde polise yapılan başvuru/ihbar ile yaşanan suç oranları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3.34: Zonguldak Polis Sorumluluk Bölgesindeki Suç Tiplerine göre Olay Sayısı

Suç Tipleri	2013	2014	%
Şahsa Karşı Suçlar	5763	5702	-2
Mal Varlığına Karşı Suçlar	1538	1765	15
Topluma Karşı Suçlar	597	756	26
Millilete ve Devlete Karşı Suçlar	197	158	-20
Takibi Gereken Suçlar	1696	1900	12
Aile İçi Suçlar	481	1014	112
Toplam	9791	11295	15

(Kaynak: Zonguldak Emniyet Müdürlüğü verileri, 2015)

Tablo 3.34'te görüleceği üzere; Zonguldak ilinde toplam suç tiplerinin yaklaşık yarısını şahsa karşı suçlar oluşturmaktadır.

Tablo 3.35: Zonguldak Polis Sorumluluk Bölgesindeki Mala ve Şahsa Karşı Suçların Yıllara Göre Değişimi

Sıra	Mala Karşı Suçlar				Şahsa Karşı Suçlar					
	Suç adı	2013	%	2014	%	Suç adı	2013	%	2014	%
1	Evden Hırsızlık	245	17,9	232	13,9	Kasten Öldürme	13	0,2	5	0,1
2	İşyerinden ve Kurumdan Hırsızlık	144	10,5	209	12,3	Taksirle Öldürme	31	0,5	29	0,5
3	Oto Hırsızlığı	33	2,6	26	1,5	Kasten Yaralama	2102	40,8	1903	35,7
4	Otodan Hırsızlık	70	5,3	66	3,8	Taksirle Yaralama	1734	33,7	1686	31,4
5	Açıktan Hırsızlık	340	24,8	354	20,9	Cinsel Saldırı	21	0,4	32	0,6
6	Mala Zarar Verme	267	19,5	473	27,9	Cinsel Taciz	65	1,2	66	1,1
7	Güveni Kötüye Kullanma	83	6	93	5,6	Çocukların Cinsel İstismarı	40	0,7	31	0,4
8	Dolandırıcılık	155	11,3	202	11,9	Tehdit	779	15	995	19,1
9	Yağma	27	1,9	33	1,9	Hakaret	388	7,5	579	11,1
10	Yankesicilik	2	0,1	4	0,2					
11	Kapkaç	2	0,1	2	0,1					
	Toplam	1368	100,0	1694	100,0	Toplam	5173	100,0	5326	100,0

(Kaynak: Zonguldak Emniyet Müdürlüğü verileri, 2015)

Tablo 3.35'ten anlaşılacağı üzere; Zonguldak ilinde polisin karşılaştığı şahsa karşı suç tipleri, mala karşı suç tiplerinin üç buçuk katıdır. Bu kapsamda; kasten yaralama darp, taksirle yaralama ve tehdit suçlarının şahsa karşı suçların tamamına yakınına oluşturmaktadır.

Mala karşı suçlarda ise; açıktan hırsızlık, evden hırsızlık ve mala zarar verme, mal varlığına karşı suçların hemen hemen yarısını oluşturmaktadır.

İncelenen suç istatistikleri sonrasında bazı suç tiplerine karşı polislerin yoğun olarak görev yaptığı, bazı suç tipleri ile çok az sıklıkla karşılaştıkları görülmüştür. Özellikle polislerin kasten yaralama, tehdit, taksirle yaralama olaylarının diğer suçlara göre oldukça yüksek bir oranda seyretmesi, polislerde sürekli aynı olaylarla karşılaştıkları hissini doğurmaktadır. Dahası bu olayların doğasında var olan yaralama ve hayati fonksiyonlara dair saldırı olma ihtimali diğerlerine göre daha yüksektir.

Rutin hale gelmiş olan ve monotonlaşmış görevler tehlikenin kanıksanmasında önemli bir faktördür. Polislik mesleğinde güvenlik algısı geniş kapsamlı düşünülmektedir. Örneğin bir spor müsabakası için güvenlik tedbiri alan polisler maçın başlamasından en az iki saat önce stadta görev almaktadır. Benzer şekilde miting alanlarında en az üç kimi zaman dört saat öncesinden görev alınmaktadır. Bu nedenle ihbarların dahi benzer olduğunu düşünen polis, rutin hale gelmiş ek görevler ile daha da monotonlaşmaktadır. Emir komuta zinciri altında bu durumu kabullenmek zorunda olan asayiş polisi belirli bir zaman sonra tehlikeyi kanıksamaya başlamaktadır. Bu durum, kendi canına kast eden bir tehlikenin varlığı halinde ise tehlikeye karşı tedbir alma, temkinli davranışa dönüşmektedir.

Kurumların kriz ve tehlikeye anında, karşılaştıkları olaylara cevap verebilmesi hazırlıklı olma ve manevra kabiliyeti ile açıklanabilir (Tağraf ve Arslan, 2003). Hiyerarşi mesleği olan polislikte olağan dışı durumlarda manevra kabiliyeti değişiklik göstermektedir. Emir ve talimat ile hareket eden polis memurlarının, insiyatif alma durumları düşüktür. Genelde tepe yönetim ya da orta kademe yöneticiler tarafından yönetilen polis memurları olayları sevk ve kimi zaman idaredeki karmaşıklık nedeniyle tehlikeyi kanıksayabilmektedir.

Mesleki bilgi ve kapasitenin yetersizliği tehlikenin kanıksanmasındaki bir başka husustur. Polis eğitimi, polis okulları ve hizmetiçi eğitim ile yapılmaktadır. Bunun yanında yeni memurlar, eski memurların yanında çalıştırılarak usta-çırak

ilişkisi ile kendisini geliştirmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre (Bakioğlu ve Özcan, 2003); polis okullarındaki eğitim, polislerin mesleklerini yapabilmeleri için yeterli değildir. Dahası bu çalışmalarda polis eğitiminin teorik tabanlı, ihtiyaçlara yanıt vermediği vurgulanmıştır. Bu eğitim kalitesindeki seviye, bilgi yetersizliğini doğurmakta ve asayiş polislerinde tehlikenin kanıksanmasında önemli bir faktörü oluşturmaktadır.

SONUÇ

Toplumların gelişiminde öncelikli unsurlarından birisi güvenlidir. Güvenliğin bulunmadığı yerde istikrar ve güven büyük yara almaktadır. Bu nedenle, toplumda güvenliği sağlamak ile polislerin görevlerinde alacakları roller önemlidir.

Doğası gereği risk altında çalışan polislerin tehlike altındayken alacakları kararlar ve diğer mesai arkadaşlarını yönlendirmesi büyük önem taşımaktadır. Tehlike ve buna bağlı meydana gelen durumlarda riskin fazla alınması temel hak ve özgürlükleri sınırlandırmakta, riskin az alınması ise toplum ve kamu güvenliğini tehdit etmektedir.

Ülkemizin çevresinde yaşanan iç savaş ve kargaşa ortamının varlığı, lokal ve küresel terörizm ile adına savaştıklarını iddia ettikleri insanları bile öldürebilecek kadar acımasız terör örgütü üyelerinin faaliyetleri, ülke genelindeki kriminal tırmanış, suç ve şiddet olaylarının yaygınlaşması, fanatikleşme, holiganizm gibi pek çok unsur, polislerin sağlık ve güvenliklerini tehdit etmektedir. Bu nedenle Türk Polis Teşkilatı içerisinde yer alan ve asayiş hizmetini ifa eden polis memurlarının diğer emsallerine göre günün her saati görev yapması, devriye halinde olması ve üniforma ile görev yapması onları tehditlere açık hale getirmektedir.

Asayiş polisleri genellikle iki, nadiren de olsa üç kişi ile anlık ve sıcak adli olaylara müdahale etmektedirler. Gruplar arası yaşanan kavgalar, aile içi şiddet olayları, gençlik çetelerinin eylemleri, terör örgütü sempatanlarının saldırıları, alkol ya da madde bağımlılarının saldırı ve dirençleri gibi olaylar sonrasında yaralanan hatta kimi zaman hayatını kaybeden asayiş polislerinin riskli durumlarda aldıkları kararlar önem kazanmaktadır.

Ülkemizde polislerin risk alma davranışlarını inceleyen çalışmalara rastlanılmamaktadır. Yurt dışında ise sınırlı sayıda çalışma ile karşılaşılmaktadır. Bu çalışma ile, polislerin risk alma, heyecan arama ve tehlikeyi kanıksama davranışları incelenmiştir.

Polislerin, mesleklerinde yaşamış oldukları hayatlarını tehlikeye atan olaylar sonrasında daha temkinli ve güvenlik odaklı kararlar alması bu çalışmanın ön önemli sonuçlarından biridir. Benzer şekilde, mesleğe yeni başlayan polis memurlarının eskilere göre yaşamlarını riske atan davranışları daha çok sergiledikleri görülmüştür. Davranışın öğrenme yoluyla pekiştirildiğini savunan teoriler ışığında, riskli durumlarda karar alma ve davranış sergilemede yeni mezun polis memurlarının, eski ve tecrübeli polis memurlarının yanında yetişmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Hiyerarşik düzen içerisinde (emir-komuta zinciri) görev yapan polis memurlarının mesleki konularda çoğu zaman riskten kaçındıkları, ancak sosyal hayatlarında daha cesur kararlar aldıkları görülmektedir. Bu nedenle hiyerarşinin, bireylerin kararlarında etkili olduğu ve polislerin mesleklerinde bireysel karar almalarını sınırlandırdığı belirtilebilir.

Asayiş polislerinin yaşamlarını tehlikeye atan durumlarda tehlikeyi kanıksama davranışı sergilemedikleri ancak monoton ve sıkıcı görevler nedeniyle kimi zaman durumun kanıksandığı görülmüştür. Bu nedenle, asayiş hizmetlerinde görev yapan personelin aktif ve mobil olarak kullanılmasının güvenlik hizmetlerine daha fazla katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Benzerlik gösteren ve sürekli devamlılık gösteren görevlerde ise personelin görev yerinin sıklıkla değiştirilmesinin tehlikenin kanıksanmasını azaltacağı önemli bir kazanım olabilir.

Polislerin çalışma saatleri arttıkça, disiplin ya da tehlikeyi kanıksama durumu bir sorun olarak karşımıza çıkabilir. Maç, miting, konser vb. ek görevler ile kitlesel eylem ve olaylar gibi pek çok durumda asayiş polislerinin normalden daha fazla çalışmaları, mesleki bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Hali hazırda günde en az 12 saat, haftada ise en az 60 saat çalışan asayiş polislerinin daha fazla çalıştırılmaları onların disiplinini olumsuz etkileyebilmektedir. Psikolojik ve sosyo-ekonomik pek çok nedene bağlanabilecek bu durum ise bir başka çalışmanın konusu olabilir.

Disiplinin yapılan bir işteki öneminin farkında olan asayiş polisleri, yaşamsal tehlikenin artması esnasında disiplini bir zorluk olarak görmemektedirler. Tehlikenin disiplin ile bertaraf edilebileceğini ifade eden asayiş polislerinin bu duygudurumlarının devamını sağlayabilmek için sürekli yüksek riskli bölgelerde çalıştırılmak yerine lokal olarak yer değiştirilerek çalıştırılması can güvenliği için avantaj sağlayabilir.

Bu çalışmanın en önemli sonucu ise, asayiş hizmetlerinde görev yapan polis memurlarının görev alma şekli ve verilecek görevlerde risk alma durumuna göre sevk edilmesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü yapılan çalışma esnasında riskli bir görev olan asayiş polisliğine kendilerini yatkın hissetmeyen personelin varlığı dikkati çekmiştir. Bu nedenle, personel görevlendirilmesinde norm kadro uygulaması yerine ölçme/değerlendirme yöntemlerinin sağlanması mesleki başarı ve kamu güvenliğinin sağlanması adına faydalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Abdellaoui, Mohammed, Han Bleichrodt ve Corina Paraschiv (2007); "Loss aversion under prospect theory: A parameter-free measurement" *Management Science*, 53(10), s.1659-1674
- Abrahamsen, Solveig ve Jon Strype (2010); "Are they all the same?: Norwegian police officers' personality characteristics and tactics of conflict resolution" *Policing and Society*, 20(1), s.99-123.
- Adler, Michael ve David Simon (1986); "Exchange risk surprises in international portfolios." *The Journal of Portfolio Management* 12(2), s.44-53.
- Ajzen, Icek. (1991), "The Theory of Planned Behaviour", *Organization Behaviour and Human Decision Process*, 50, 179-211.
- Akers, Ronald, Christine S. Sellers (2009); *Criminological Theories*. Newyork: Oxford University Press.
- Aksoy, Tolga, ve Işıl Şahin (2009); "Belirsizlik Altında Karar Alma: Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar", Discussion Paper, *Turkish Economic Association*, No. 2009/7
- Alaç, Ali Erkan (2013); "Yönetimin Geliştirilmesi: Türk Polis Teşkilatının Yapısal Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Yaklaşım" *Polis Bilimleri Dergisi*, 15(1), s.109-137
- Alexander Cherly.S., Kim Young J., Ensminger Margaret, Johnson Karin E., Smith Jill B., Dolan Lawrence J. (1990); "A measure of risk taking for young adolescents: Reliability and validity assessments" *Journal of Youth Adolescence*. 19(6), s.559-69.
- Anbar, Adem ve Melek Eker (2009); "Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyo-ekonomik Faktörler", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, s.129-150.
- Arıkan, Gülay, Tuğça Tacoğlu ve Seçil Erdoğan (2011); "Ankara, Toronto ve Priştina'daki Üniversite Öğrencilerinin Risk Alma Davranışları Açısından Karşılaştırılması" *Bilig*, sayı:56, s.1-24.
- Armitage, Chirstopher J. ve Mark Conner (2001); "Social Cognitive Determinants of Blood Donation", *Journal of Applied Social Psychology*, 31, s.1431-1457.
- Armitage, Christopher J., ve Mark Conner (1999); "The Theory of Planned Behavior: Assessment of Predictive Validity and Perceived Control", *British Journal of Social Society*, 38, s.35-54.

- Arnett, Jeffrey (1992); "Reckless Behavior in Adolescence: A Developmental Perspective". *Developmental Review* 12 (4): s. 339-373.
- Arnett, Jeffrey (1994); "Sensation Seeking: A new conceptualization and a new scale" *Personality and Individual Differences*, 16, s.289-296.
- Arnett, Jeffrey (1999); "Adolescent storm and stress, reconsidered" *American Psychologist*, 54 (5), s.317-326.
- Arnett, Jeffrey ve Lene Balle-Jensen (1993); "Cultural Bases Of Risk Behaviour: Danish Adolescents" *Child Development*, 64, s.1842-1855.
- Aydın, Ahmet Hamdi (2003); "Polisin Güncel Sorunları: Bir Neden Sonuç Analizi" *Polis Bilimleri Dergisi*, 5(3-4), s.1-12
- Bacanlı, Hasan. (2001); *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayınları: Ankara.
- Baier, Colin J. ve Bradley Wright (2001); "If you love me, keep my commandments": A meta-analysis of the effect of religion on crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(1), s.3-21.
- Baird, Inga S. ve Howard Thomas (1985); "Toward a Contingency Model of Strategic risktaking." *Academy of Management Review*, 10, s.230-244.
- Bakioğlu, Ayşen ve Kenan Özcan (2003); "Polis Eğitiminin Değerlendirilmesi", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:17, s.19-38
- Balch, Robert W. (1972); "The police personality: Fact or fiction?" *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 63(1), s.106-119.
- Bandura, Albert (2001); "A Cognitive Theory: An Agentic Perspective" *Annual Review of Psychology*, 52, s.1-26.
- Bandura, Albert. (1977); *Social Learning Theory*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Barkley-Levenson, Emily E., Linda Van Leijenhorst ve Adriana Galvan (2013); "Behavioral and neural correlates of loss aversion and risk avoidance in adolescents and adults" *Developmental Cognitive Neuroscience*, Vol.3, s.72-83.
- Barnett, K. (2004); "Report on Security of Humanitarian Personnel: Standards and practices for the security of humanitarian personnel and advocacy for humanitarian space." EU Commission Report.
- Bartol, Curt R. (1991); "Predictive validation of the MMPI for small-town police officers who fail" *Professional Psychology: Research and Practice*, 22 (2), s.127-132.

- Bayar, Nalan (1999); *Ergenlerde Risk Alma Davranışı; İçtepisellik, Aile Yapısı ve Demografik Değişkenler Açısından Gelişimsel Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Bayar, Nalan ve Melike Sayil (2005); “Brief report: risk-taking behaviors in a non-western urban adolescent sample” *Journal of Adolescence*, 28, s.671-676.
- Beck, Ulrich (1992); *The Risk Society: Towards another Modernity*, Polity Pub., Cambridge:UK.
- Bell, David E. (1982); “Regret in decision making under uncertainty” *Operations research*, 30(5), s.961-981.
- Bell, David. E., Howard Raiffa ve Amos Tversky (1988); *Decision Making: Descriptive, Normative, and Prescriptive Interactions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blais, Ann-Renne ve Elke Weber (2006); “A Domain-Specific Risk-Taking (DOSPERT) scale for adult populations” *Judgment and Decision Making*, 1, s.33–47.
- Blais, Ann-Renne ve Elke Weber (2009); *The Domain-Specific Risk Taking (DOSPERT) scale for adult populations: Item selection and preliminary psychometric properties*. Toronto, Ontario: Defence R & D.
- Bock, E. Wilbur, John Cochran ve Leonard Beeghley (1987); “Moral Messages: The Relative Influence of Denomination on the Religiosity-Alcohol Relationship”, *The Sociological Quarterly* 28, s.89-103.
- Bohm, Peter ve Hans Lind (1992); “A note on the robustness of a classical framing result” *Journal of Economic Psychology*, 13, s.355–361.
- Bornovalova, Marina A., Stacey Daughters, Gerson B., Hernandez, John. B. D., Richards, ve Lejuez, C. W. (2005); “Differences in impulsivity and risk-taking propensity between primary users of crack cocaine and primary users of heroin in a residential substance-use program” *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 13(4), s.311-318.
- Botterill, Linda ve Nicole Mazur (2004); *Risk & risk perception: A literature review: A report for the Rural Industries Research and Development Corporation*, [No 04/043] Rural Industries Research and Development Corporation, Canberra.
- Brady, Sonya S. ve Geri R. Donenberg (2006); “Mechanisms Linking Violence Exposure to Health Risk Behavior in Adolescence: Motivation to Cope and Sensation Seeking” *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 45(6), s.673–680.

- Brock, David M. (2003); "Autonomy of Individuals and Organizations: Towards a Strategy Research Agenda", *International Journal of Business and Economics*, Vol. 2, No. 1, s.57–73.
- Bromiley, Philip ve Shawn P. Curley (1992); "Individual differences in risk taking" *Risk taking behavior* (Der. J.F. Yates (s. 87–132)). Chichester, England: John Wiley.
- Bruhin, Adrian, Helga Fehr-duda ve Thomas Epper (2007); *Risk and Rationality: Uncovering Heterogeneity in Probability Distortion, Working Papers 0705*, University of Zurich, Socioeconomic Institute.
- Buluş, Mustafa (2000); "Öğretmen Adaylarında Yükleme Karmaşıklığı düşünme Stilleri ve Bilişsel Tutarlılık Tercihinin Bazı Psiko-Sosyal Özellikler Çerçevesinde İncelenmesi" yayımlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü D.E.U.B.E.F. İzmir
- Burbeck, Elizabeth ve Adrian Furnham (1985); "Police officer selection: A critical review of the literature" *Journal of Police Science & Administration*.(5), s.257-263.
- Bursalıoğlu, Ziya (2002); *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Byrnes, James P., David C. Miller ve William D. Schafer (1999); "Gender differences in risk taking: A meta analysis" *Psychological Bulletin* 125, s.367-383.
- Camerer, Colin (2005); "Three cheers - psychological, theoretical, empirical – for loss aversion" *Journal of Marketing Research*, 42(2), s.129-133.
- Card, Noel A., , Brian D. Stucky, Gita M. Sawalani, ve Todd D. Little (2008); "Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: a meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment" *Child Development*, 79, s.1185-1229.
- Carlson, Lawrence D. ve David Lester (1980); "Thrill seeking in police officers" *Psychological Reports*, 47(3): 1102.
- Carpenter, Bruce N. ve Susan M. Raza (1987); "Personality characteristics of police applicants: Comparisons across subgroups and with other populations" *Journal of Police Science & Administration*, 15, s.10-17.
- Ceyhan, Gökşen, (2008); *Yaşam Biçimlerinin Finansal Risk Toleransına Olan Etkileri Üzerine Bir Uygulama, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chalkidou, Tatiana V., Michael J. Bradley ve Hungling Liu (2013); "Identifying Risk Propensity of Parks and Recreation Professionals: A Certified Park and

- Recreation Professional Case Study”, *Oklahoma AHPERD Vol 50, Issue 3*, s.35-42.
- Chatham, Lois R., Kevin Knight, George W. Joe ve Dwayne D. Simpson (1995); “Suicidality in a sample of methadone maintenance clients” *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 21(3), s.345-361.
- Cheung, Hoi Y., Joseph Wu ve Jun Tao (2012); “Risk Perception and Risk-Taking Attitude: A Comparison Between Hong Kong and Mainland Chinese Undergraduate Students” *The Asia-Pacific Education Researcher*, 22(4), s.1–10.
- Cohen, Deborah A., Richard A. Scribner, Thomas A. Farley (2000); “A Structural Model of Health Behavior: A Pragmatic Approach to Explain and Influence Health Behaviors at the Populations Level.” *Preventive Medicine*, Vol.30, s.146–154.
- Conklin, John J. (1989), *Criminology*, New York: Macmillan Pub
- Cooper, Cary L., Ivan T. Robertson ve Phil Sharman (1986); “A psychometric profile of British police officers authorized to carry firearms: a pilot study” *Applied Psychology*, 35(4), s.539-546.
- Covello, Vincent T., Richard G.Peters, Joseph G.Wojtecki ve Richard C. Hyde (2001); “Risk communication, the West Nile virus epidemic, and bioterrorism: responding to the communication challenges posed by the intentional or unintentional release of a pathogen in an urban setting” *Journal of Urban Health*, 78(2), s.382-391.
- Crone, Eveline. A., Lottie Bullens, Ellen Van der Plas, A., E. J., Kijkuit ve Philip D. Zelazo (2008); “Developmental changes and individual differences in risk and perspective taking in adolescence” *Development and Psychopathology*, 20, s.1213-1229.
- Croson, Rachel ve Uri Gneezy (2009); “Gender differences in preferences” *Journal of Economic Literature* 47, s.1-27
- Cryder, Cynthia. E., Jennifer S.Lerner, James J.Gross, Ronald E. Dahl (2008); “Misery is not miserly: Sad and self-focused individuals spend more” *Psychological Science*, 19, s.525-530.
- Dahl, Ronald E. (2004); “Adolescent brain development: a period of vulnerabilities and opportunities” *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, s.1–22.
- Dahlen, Eric R., Ryan C. Martin, Katie Ragan ve Myndi M. Kulhman (2005); “Driving anger, sensation seeking, impulsiveness, and boredom proneness in the prediction of unsafe driving” *Accident Analysis and Prevention*, 37, s.341–348.

- De Baets, Shari ve Marc Buelens (2012); *Development of the loss aversion questionnaire*, Vlerick Business of School, Lueven.
- Desrichard, Oliver ve Virginie Denari (2005); "Sensation seeking and negative affectivity as predictors of risky behaviors: A distinction between occasional versus frequent risk-taking" *Addictive Behaviors*, 30, s.1449-1453
- Doğan, Binali (2007). *Örgüt kültürü*. Beta yayınları, İstanbul.
- Doğan, Mehmet (2001); *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat, İstanbul.
- Dwyer, Peggy D., James H. Gilkeson ve J. A. List (2002); "Gender Differences in Revealed Risk Taking: Evidence from Mutual Fund Investors", *Economics Letters*, Vol. 76, Issue 2, s.151-158.
- East, Robert. (2000), "Complaining as Planned Behavior", *Psychology & Marketing*, Vol. 17(12), s.1077-1095.
- Eber, Herbert W. (1991); "Good cop includes bad cop: A supplementary concept of police brutality" *Annual meeting of the Society of Multivariate Experimental Psychology*, Albuquerque, NM.
- Eduljee, Graham H. (2000); "Trends in Risk Assessment and Risk Management", *The Science of the Total Environment*, 249(1-3), s.3-23.
- Eggleston, A. Meade, Kelly Wolloway-Bickel ve Norman B.Schmidt (2004); "Social anxiety and alcohol use: Evaluation of the moderating and mediating effects of alcohol expectancies" *Journal of Anxiety Disorders*, 18, s.33-49.
- Ellis, Lee ve Anthony Walsh (2000); *Criminology: A Global Perspective*, USA:Allyn and Bacon.
- Epstein, Larry G. ve Jianjun Miao (2003); "A two-person dynamic equilibrium under ambiguity" *Journal of Economic Dynamics and Control*, 27(7), s.1253-1288.
- Erdem, Ferda (2001); "Girişimcilerin Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (2), s.43-61.
- Erdoğan, Ömer ve Muammer Ergün (2011); "İki Farklı Meslek Grubunda Çalışan Personelin Denetim Odağı ve Risk Eğilimi Düzeylerinin Karşılaştırılması" *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı: 40, s.176-185.
- Erten, Sinan (2002); "Planlanmış Davranış Teorisi ile Uygulamalı Ders İşleme Öğretim Metodu", *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (2), s.217-233.
- Evans, Barry J., Greg J. Coman ve Robb O. Stanley (1992); "The police personality: Type A behaviour and trait anxiety" *Journal of Criminal Justice*, 20(5), s.429-441.

- Everley, Michael John (2002); *The Ethical Aspects of Risk Assessment in the Field of Occupational Safety and Health*, Leeds, The University of Leeds, Department of Philosophy, September, s.56-75.
- Eysenck, Sybil B., ve Hans J Eysenck (1977); “The place of impulsiveness in a dimensional system of personality description” *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 16, s.57–68.
- Fagley, Nancy S., ve Paul M. Miller (1987); “The effects of decision framing on choice of risky vs. certain options” *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 39, s.264–277.
- Fessler, Daniel M. T., Elizabeth G.Pillsworth, Thomas J. Flanson (2004); “Angry men and disgusted women: An evolutionary approach to the influence of emotion on risk taking” *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 95, s.107-123.
- Fiigenbaum, Avi (1990); “Prospect Theory and the Risk-Return Association: An Empirical Examination of 85 Industries” *Journal of Economic Behaviour and Organization*, 14, s. 187-203.
- Fiigenbaum, Avi ve Howard Thomas (1988); “Attitudes Toward Risk and Risk-Return Paradox: Prospect Theory Explanations” *Academy of Management Journal*,31, s.85-106.
- Fikirkoca, Meryem (2003); *Bütünsel Risk Yönetimi*. Kalder Yayınevi, Ankara.
- Fink, Robert C., Linda F. Edelman, Kenneth J. Hatten, William L. James (2006); “Transaction Cost Economics, Resource Dependence Theory, and Customer-Supplier Relationships,” *Industrial and Corporate Change*, Vol. 15 8 (3), s.497-529.
- Fishbein, Martin, Ajzen, Icek, (1975), *Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research*, Reading, MA: Addison-Wesley.
- Fishburn, Peter C. (1970); *Utility theory for decision making*. Publications in Operations Research, New York: John Wiley and Sons.
- Fox, Craig R. (1999); “Strength of Evidence, Judged Probability, and Choice Under Uncertainty”, *Cognitive Psychology*, 38, s.167–189.
- Fox, Craig R. (2008); “The Impact of Extreme Events in Decision Under Uncertainty: A Cognitive Process”, *Fuqua School of Business*, s.45- 97.
- Frisch, Deborah (1993); “Reasons for framing effects” *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 54, s.399–429.

- Gachter, Simon, Eric J. Johnson ve Andreas Herrmann (2007); *Individual-level loss aversion in riskless and risky choices*. CeDEX Discussion Paper. University of Nottingham.
- Garbarino, Sergio, Carlo Chiorri, Nicola Magnavita, Sara Piattino ve Giovanni Cuomo, Cuomo (2012); "Personality profiles of special force police officers" *Journal of Police and Criminal Psychology*, 27(2), s.99-110.
- Gardner, Margo, ve Laurence Steinberg (2005); "Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: an experimental study." *Developmental psychology* 41(4), s.625.
- Gilboa, Itzhak (2010); "Questions in Decision Theory" *Annual Review of Economy*, Vol.2: s.1-19.
- Gizir, Cem Ali (2007); "Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması" *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), s.113-128.
- Glass, Thomas A. ve Matthew J. McAtee (2006); "Behavioral Science at the Crossroads in Public Health: Extending Horizons, Envisioning the Future." *Social Science and Medicine*, Vol. 62, s.1650–1671.
- Godin, Gaston ve Gerjo Kok (1996); "The Theory of Planned Behavior: A Review of its Applications to Health-Related Behaviors" *American Journal of Health Promotion*, 11, 87-97
- Goldberg, Joachim ve Rüdiger Nitzsch (2001); *Behavioral finance*, Baffins Lane, Chichester, WS:John Wiley & Sons.
- Gomà-I-Freixanet, Montserrat ve Andreas AJ Wismeijer (2002); "Applying personality theory to a group of police bodyguards: a physically risky prosocial prototype?" *Psicothema*, 14(2), s.387-392.
- Gonzalez Jeanette, Tiffany Field, Regina Yando, Ketty Gonzalez, David Lasko ve Debra Bendell (1994); "Adolescents' perceptions of their risk-taking behavior" *Adolescence*. Fall;29(115): s.701-709.
- Grable, John E. ve R. H. Lytton (1998); "Investor Risk Tolerance: Testing the Efficacy of Demographics as Differentiating and Classifying Factors", *Financial Counseling and Planning*, Vol. 9, Issue 1, s.61-73.
- Green, Eileen, Mitchell Wendy ve Robin Bunton (2000); "Contextualizing risk and danger: An analysis of young people's perceptions of risk." *Journal of youth studies* 3.2:s.109-126.

- Greene, Kathryn, Marina Krčmar, Lynda H. Walters, Donald L Rubin., Hale, L. Jerold (2000); “Targeting Adolescent Risk-Taking Behaviors: The Contributions of Egocentrism and Sensation-Seeking” *Journal of Adolescence*, 23, s.439-461.
- Griffin, Ricky ve Gregory Moorhead (2011); *Organizational behavior*. Cengage Learning..
- Grinblatt, Mark ve Bing Han (2005). “Prospect theory, mental accounting, and momentum” *Journal of financial economics*, 78(2), s.311-339.
- Gullone, Eleonara ve Susan Moore (2000); “Adolescent Risk Taking and the Five Factor Model of Personality” *Journal of Adolescence*, 23, s.393- 407.
- Gupta, Rina, Jeffrey L. Derevensky ve Stephen Ellenbogen (2006); “Personality Characteristics And Risk-Taking Tendencies Among Adolescent Gamblers” *Canadian Journal Of Behavioral Science*, 38(3), s.201-213.
- Güçlü, Nezahat (2001); “Stres yönetimi” *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), s.91-109.
- Hagan, Frank E.J. (1991); *Introduction To Criminology*, Chicago: Nelson- Hall
- Hanoch, Yaniv, Joseph G. Johnson, Anderas Wilke (2006); “Domain-specificity in experimental measures and participant recruitment: An application to risk-taking behavior” *Psychological Science*, 17, s.300-304.
- Hansson, Sven O. (1994); *Decision theory. A brief introduction*. Department of Philosophy and the History of Technology. Royal Institute of Technology. Stockholm.
- Harbaugh, William T., Kate Krause ve Lisa Vesterlund (2001); “Are adults better behaved than children? Age, experience and the endowment effect” *Economics Letters* 70, s.175–181.
- Harbaugh, William T., Kate Krause ve Lisa Vesterlund (2002); “Risk attitudes of children and adults: choices over small and large probability gains and losses” *Experimental Economics* 5, s.53–84.
- Harris, Christine R., Michael Jenkins ve Dale Glaser (2006); Gender differences in risk assesment: Why do women take fewer risk than men?, *Journal of Behavioral Decision Making* 1, s.48-63
- Harris, Hilary ve Len Holden (2001); “Between Autonomy and Control: Expatriate Managers and Strategic IHRM in SMEs”, *Thunderbird International Business Review*, Vol. 43, No.1, s. 77–101.

- He, Ka, Ellen Kramer, Robert F. Houser, Virginia R. Chomitz, Karen A. Hacker (2004); "Defining and Understanding Healthy Lifestyles Choices For Adolescents" *Journal of Adolescent Health*, 35, s.26-33.
- Heide, Jan, B. (1994); "Interorganizational Governance in Marketing Channels", *Journal of Marketing*, 58, 1, s.71–85.
- Henningsen, Mary L. M., David D.Henningsen, ve Michael G. Cruz (2003); "Social influence in groups: A comparative application of relational framing theory and the elaboration likelihood model of persuasion" *Communication Monographs*, 70(3), s.175-197.
- Highhouse, Scott, Paul W. Paese (1996); "Problem domain and prospect frame: Choice under opportunity versus threat" *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, s.124–132.
- Highhouse, Scott, Payam Yüce (1996); "Perspectives, perceptions, and risk-taking behavior" *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 65, s.159–167.
- Hirahara, Nori ve Kimihiko Yamagishi (2009); "A change in medical risk perception over treatment stages of blood cancer patients" *The Japanese Journal of Quality and Safety in Healthcare*, 4, s.34–40.
- Hirahara, Nori ve Kimihiko Yamagishi (2011); "A change in medical risk perception over treatment stages of breast cancer patients" *Cognitive Studies*, 18, s.534–545.
- Hirschi, Travis (2004); *Causes of Delinquency*. New Brunswick (USA): Transaction Publishers.
- Hitt, Michael, R. Duane Ireland, Robert Hoskisson (2003); *Strategic management* (3rd ed). St.Paul, MN: West.
- Ho, Ching H., J. B.Kingree, ve Martie Thompson (2007); "Demographic differences in substance use problems among juvenile delinquents" *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 33, s.747-754.
- Hochstedler, Ellen (1981); "Dimensions of police types – A study of perspective and passion". *Criminal Justice and Behaviour*, 8 (3), s.303-323.
- Hodgins, Gene, Mark Creamer ve Richard Bell (2001); "Risk Factors for Posttrauma Reactions in Police Officers: A Longitudinal Study" *Journal of Nervous and Mental Disease*, 189(8), s.541-547.
- Holmes, M. Kathleen, Carrie. E. Bearden, Marcela Barguil, Manoela Fonseca, E. Serap Monkul, Fabiano Nery, G., Jair C. Soares, Jim Mintz, David C. Glahn, (2009); "Conceptualizing impulsivity and risk taking in bipolar disorder: Importance of history of alcohol abuse". *Bipolar Disorders*, 11(1), s.33-40.

- Holt, Charles A. ve Susan K Laury (2002); "Risk aversion and incentive effects" *American economic review*, 92(5), s.1644-1655.
- Homant, Robert J., Daniel B. Kennedy ve Jimmy D. Howton (1993); "Sensation seeking as a factor in police pursuit" *Criminal justice and behavior*, 20(3), s.293-305.
- Hu, Xiaoxiao ve Xiaofei Xie (2012); "Validation of the Domain-Specific Risk-Taking Scale in Chinese college students" *Judgment and Decision Making*, 7(2), s.181-188.
- Isen, Alice M. ve Nehemia Geva (1987); "The influence of positive affect on acceptable level of risk: The person with a large canoe has a large worry" *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 39(2), s.145-154.
- Isralowitz, Richard ve Richard Rawson (2006); "Gender differences in prevalence of drug use among high risk adolescents in Israel" *Addictive Behaviors*, 31, s.355-358.
- İçli, Tülin G. (2013). *Kriminoloji*, Seçkin yayınevi, Ankara.
- İçli, Tülin G. ve Hüseyin Tatlıdil (2009); *Türk Emniyet Teşkilatında Kadın Polisler: Beklentiler, Öneriler*. Emniyet Genel Müdürlüğü, Polis Akademisi Yayınları, Filiz Matbaası, Ankara
- Johnson, Joseph, Andreas Wilke ve Elke Weber (2004); "Beyond a trait view of risk taking: A domain-specific scale measuring risk perceptions, expected benefits, and perceived-risk attitudes in German-speaking populations". *Polish Psychological Bulletin*, 35(3), s.153-163.
- Johnson, Thomas J. ve Virgil L. Sheets (2004); "Measuring college students' motives for playing drinking games" *Psychology of Addictive Behaviors*, 18, s.91-99.
- Jonah, Brian A, Rachel Thiessen, Elaine Au-Yeung (2001); "Sensation seeking, risky driving and behavioral adaptation" *Accident Analysis and Prevention*, 33, s.679-684.
- Jonah, Brian A. (1997); "Sensation Seeking And Risky Driving: A Review And Synthesis Of The Literature" *Accident Analysis And Prevention*, 29(5), s.651-665.
- Jungermann, Helmut ve Paul Slovic (1993); "Characteristics of individual risk perception" *Knesebeck Verlag, München, Germany*.
- Kahneman, Daniel ve Amos Tversky (1979); "Prospect Theory: An Analysis of Decisions Under Risk." *Econometrica*, 47, s.262-291.

- Kahneman, Daniel ve Amos Tversky (1984); "Choices, values, and frames" *American Psychologist*, 39, s.341-350.
- Kahyaoğlu, Mustafa (2012); "The relationship between teacher candidates' environmental risk perceptions and problem solving skills" *Journal of Education and Future*, (2), s.93-104.
- Kalafatis, Stavros, Michael Pollard, Robert East, Markos H. Tsogas (1999); "Green Marketing and Ajzen's Theory of Planned Behaviour: A Cross-Market Examination", *Journal of Consumer Marketing*, Vol. 16 No. 5, s.441-60.
- Karakaş, Ö. (2006). *Psychological Correlates Of Tobacco, Alcohol and Drug Use Among Adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Kasperson, Roger E., Ortwin Renn, Paul Slovic, Halina S. Brown, Jacque Emel, Robert Goble, Jeanne Kasperson, Samuel Ratick (1988); "The social amplification of risk: A conceptual framework" *Risk analysis*, 8(2): s.177-187.
- Kaya, Yahya K. (1993); *Eğitim Yönetimi: Kuram ve Türkiye'deki Uygulama*. Bilim Yayınları, Ankara.
- Kıran Esen, B. (2002), *Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Risk Alma, Sigara İçme Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Kızmaz, Zahir (2005); "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme" *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), s.149-174.
- Knight, Kevin, Melvin Holcom ve Dwayne Simpson (1994); TCU psychosocial functioning and motivation scales: Manual on psychometric properties. *Fort Worth: Texas Christian University, Institute of Behavioral Research*
- Kobberling, Veronika ve Peter P. Wakker (2005); "An index of loss aversion" *Journal of Economic Theory*, 122(1), s.119-131.
- Kocagöz, Elif ve Yunus Dursun (2010); "Algılanan Davranışsal Kontrol, Ajzen'in Teorisinde Nasıl Konumlanır? Alternatif Model Analizleri" *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (19), s.139-152.
- Koçel, Tamer (2005); *İşletme Yöneticiliği*, Beta Yayınları, İstanbul
- Koehler, Derek ve J. Nigel Harvey (2004); *Blackwell Handbook of Judgment and Decision Making*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Kohler, Maxie P. (1996); "Risk-taking behavior: a cognitive approach" *Psychological Reports*, 78, s.489-490.

- Kowert, Paul A. ve Margaret G. Hermann (1997); "Who takes risks? Daring and caution in foreign policy making" *Journal of Conflict Resolution*, 41(5), s.611-637.
- Kuhberger, Anton (1995); "The framing of decisions: A new look at old problems" *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 62, s.230–240.
- Kuntsche, Emmanuel, Gerhard Gmel, Matthias Wicki, Jürgen Rehm ve Esther Grichting, (2006); "Disentangling gender and age effects on risky single occasion drinking during adolescence" *European Journal of Public Health*, 16, s.670-675.
- Larrick, Richard P. (1993); "Motivational factors in decision theories: The role of self protection" *Psychological Bulletin*, 113(3), s.440-450.
- Lauriola, Marco, Paola M. Russo, Fabio Lucidi, Cristiano Violani ve Irwin P. Levin (2005); "The role of personality in positively and negatively framed risky health decisions" *Personality and Individual Differences*, 38, s.45–59.
- Lefkowitz, Joel (1975); "Psychological attributes of policemen: A review of research and opinion" *Journal of Social Issues*, 31(1), s.3-26.
- Lejuez, C.W., Jennifer P. Read, Christopher W. Kahler, Jerry B. Richards, Susan E. Ramsey, Gregory L. Stuart, David R. Stong, Richard A. Brown (2002); "Evaluation of a behavioral measure of risk taking: The balloon analogue risk task (BART)" *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 8, s.75–84.
- Lerner Jennifer S., Dacher Keltner (2000); "Beyond valence: toward a model of emotion-specific influences on judgment and choice" *Cognition & Emotion* 14(4), s.473–493.
- Levin, Bernard H. ve Walter E. Brown (1975); "Susceptibility to boredom of jailers and law enforcement officers" *Psychological reports*, 36(1) s.190.
- Li, Shu ve Liu, Chang-J. (2008); "Individual differences in a switch from risk-averse preferences for gains to risk-seeking preferences for losses: can personality variables predict the risk preferences?" *Journal of Risk Research*, 11(5), s.673 - 686.
- List, John. A. (2004); "Neoclassical theory versus prospect theory: Evidence from the marketplace" *Econometrica*, 72(2), s.615-625.
- Llwellyn, David J. ve Xavier Sanchez (2008); "Individual differences and risk taking in rock climbing" *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 4, s.413-426.
- Loewenstein, George (2001); "Risk as feelings" *Psychological Bulletin*, 127(2), s.267 - 286.

- Loewenstein, George F., Scott Rick ve Jonathan D. Cohen (2008); Neuroeconomics. *Annual Review of Psychology*, 59, s.647-672.
- Lorr, Maurice ve Stephen Strack (1994); "Personality profiles of police candidates" *Journal of clinical psychology*, 1994, 50(2), s.200-207.
- Lupton, Deborah (1999); *Risk*, Routledge: London.
- MacCallum, Robert C., Keith F. Widaman, Zhang, S. ve Hong, S. (1999); "Sample size in factor analysis" *Psychological Methods*, 4, s.84-99.
- Marom, R.Beyth, Lauren Austin, Baruch Fischhoff, Claire Palmgren, Marilyn J. Quadrel (1993); Perceived consequences of risky behaviors: Adults and adolescents. *Developmental Psychology*, 29; s.549-563
- Masuda, Jeffrey R. ve Theresa Garvin (2006); "Place, culture, and the social amplification of risk" *Risk analysis*, 26(2), s.437-454.
- McCrae, Robert R. ve Paul T. Costa (1997); "Personality trait structure as a human universal" *American Psychologist*, 52(5), s.509-516.
- McIntyre, Katharine A. ve Judith Platania (2009); "Giving in to group pressure: The impact of socialization and risk on perceived outcomes" *Current Research in Social Psychology*, 15(2), s.15-32.
- McKenna, Frank P. ve Mark S. Horswill (2006); "Risk taking from the participant's perspective: The case of driving and accident risk" *Health Psychology*, 25 (2), s.163-170.
- Mercadillo, Roberto. E., Fernando Galindo ve Fernando A. Barrios (2012); "Self-described Attitudes and Difficulties Perceived in Mexican Police Officers" *The Open Criminology Journal*, Vol.5, s.24-35.
- Miller, Alan. (1992), "Predicting Nonconventional Religious Affiliation in Tokyo: A Control Theory Application", *Social Forces*, Vol.71, issues:2, s.379-410
- Mitte, Kristen (2007); "Anxiety and risky decision-making: The role of subjective probability and subjective costs of negative events" *Personality and Individual Differences*, 43, s.243-253.
- Mohammed, Susan ve Alexander Schwall (2009); "Individual differences and decision making: What we know and where we go from here" *International Review of Industrial and Organizational Psychology* (Der.G. P. H. J. K. Ford, Vol. 24, pp. 249 - 312): John Wiley & Sons.
- Momen, Nausheen, Marcus Taylor K., Ricardo Pietrobon, Mihir Gandhi, Aamanda E. Markham, Genie Leah A. Padilla, Paul W. Miller, Katherina. E. Evans ve Todd C. Sander (2010); "Initial validation of the military operational risk taking scale (MORTS)" *Military Psychology*, 22(2), s.128-142.

- Moore, Susan ve Doreen Rosenthal (1993); *Sexuality in Adolescence*. London: Routledge.
- Morgan, Granger M. ve Mitchell Henrion (1990); *Uncertainty: A Guide to Dealing with Uncertainty in Quantitative Risk and Policy Analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, UK.
- Morrongiello, Barbara A., ve Heather Rennie (1998); “Why do boys engage in more risk-taking than girls? The role of attributions, beliefs, and risk appraisals” *Journal of Pediatric Psychology*, 23, s.33-43.
- Mufson, Diane W. ve Maurice A. Mufson (1998); “Predicting police officer performance using the Inwald Personality Inventory: An illustration from Appalachia” *Professional Psychology: Research and Practice*, 29 (1), s.59-62.
- Muir, William K., Jr. (1977). *Police: Streetcorner politicians*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nabi, Robin L. (2002); “Anger, fear, uncertainty, and attitudes: a test of the cognitive-functional model” *Communication Monographs* 69(3), s.204–216.
- Nicholson, Nigel, Emma Soane, Mark Fenton-O’Creevy ve Paul Willman (2005); “Domain specific risk taking and personality” *Journal of Risk Research*, 8(2), s.157-176.
- Olsen, Robert A. ve M. Cox Constance (2001); “The Influence of Gender on the Perception and Response to Investment Risk: The Case of Professional Investors”, *The Journal of Psychology and Financial Markets*, Vol. 2, Issue 1, s.29–36.
- Onaran, Oğuz. (1975). *Örgütlerde Karar Verme*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Parent, Elena C. ve Denise L. Newman (1999); “The Role of Sensation-Seeking in Alcohol Use and Risk-Taking Behaviour Among College Women” *Journal of Alcohol and Drug Education*, 44, 2, s.12-28.
- Park, Crystal L. (2004); “Positive and negative consequences of alcohol consumption in college students” *Addictive Behaviors*, 29, s.311-321.
- Parsons, Jeffrey. T., Alexander W. Siegel ve Jennifer H. Cousins (1997); “Late Adolescent Risk-Taking: Effects Of Perceived Benefits And Perceived Risks On Behavioral Intentions And Behavioral Change” *Journal Of Adolescence*, 20(4), s.381-392.
- Payne, John W., James R. Bettman ve Eric J. Johnson (1988); “Adaptive Strategy Selection in Decision Making,” *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory & Cognition*, 14 (3), s.534-52.

- Pearl, Ruth, Bryan Tanis ve Allen Herzog (1990); "Resisting or acquiescing to peer pressure to engage in misconduct: Adolescents' expectations of probable consequences." *Journal of Youth and Adolescence* 19(1),s.43-55.
- Perry, Cheryl L. (2000); *Preadolescent and Adolescent Influences on Health, Promoting Health: Intervention Strategies From Social and Behavioral Research*. National Academy Press. Paper Contribution E: s.217-244.
- Petraitis, John, Brian R. Flay ve Miller Todd. (1995); "Reviewing Theories of Adolescent Substance Use: Organizing Pieces in the Puzzle" *Psychological Bulletin*, 117; s.67-86.
- Pfeffer, Jeffrey ve Gerald R. Salancik (2003); *The External Control of Organisations: A Resource Dependence Perspective*, Stanford University Pres, Stanford CA.
- Pidgeon, Nick (1999); "Risk communication and the social amplification of risk: theory, evidence and policy implications" *Risk Decision and Policy*, 4(2), s.145-159.
- Pizam, Abraham, Jeong, G.H., Reichel, A., van Boemmel, H., Lusson, J.M., Steynberg, L., State-Costache, O., Volo, S., Kroesbacher, C, Kucerova, J. ve Montmany, N. (2004). "The Relationship Between Risk-Taking, Sensation-Seeking, and the Tourist Behaviour of Young Adults: A Cross-Cultural Study" *Journal of Travel Research*, 42(3), s.251-260.
- Porter, Lyman., Gregory A. Bigley ve Richard M. Steers, (2003); *Motivation and Work Behavior*, McGraw-Hill.
- Powell, Jeff, Karen Hardoon, Jeffrey L. Derevensky ve Rina Gupta (1999); "Gambling and Risk-Taking Behaviour Among University Students" *Substance Use & Misuse*, 34(8), s.1167-1184.
- Prentice, Deborah A. ve Dale T. Miller (1993); "Pluralistic ignorance and alcohol use on campus: Some consequences of misperceiving the social norm" *Advances in Experimental Social Psychology*, 64, s.243-256.
- Price, Vincent, Lilach Nir ve Joseph N. Cappella (2006); "Normative and informational influence in online political discussions" *Communication Theory*, 16, s.47-74.
- Prochniak, Piotr (2009); "Polish police officers: personality and risk taking" *Journal of Police and Criminal Psychology*, 24(2), s.104-107.
- Prochniak, Piotr (2014); The structure of personality constructs among Police Officers from Special Force KFOR. *American Journal of Applied Psychology*,3(6), s.159-165.

- Rabin, Matthew (1998); "Psychology and Economics" *Journal of Economic Literature*, 36, s.11-46.
- Rabin, Matthew (2000); "Risk aversion and expected utility theory: A calibration theorem" *Econometrica*, 68(5), s.1281-1292.
- Raftery, John (1994); *Risk analysis in Project management*. Edmundsbury Press Limited
- Raghunathan, Rajagopal, Michel T. Pham (1999); "All negative moods are not equal: Motivational influences of anxiety and sadness on decision making" *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 79, s.56-77.
- Renn, Ortwin, William J. Burns, Jeanne X. Kasperson, Roger E. Kasperson ve Paul Slovic (1992); "The social amplification of risk: Theoretical foundations and empirical applications" *Journal of Social Issues*, 48(4), s.137-160.
- Rohrmann, Bernd (2002); *Risk Attitude Scales: Concepts and Questionnaires: Project Report*, University of Melbourne, Australia. Erisim: 06 Haziran 2015, <http://www.rohrmannresearch.net/pdfs/rohrmann-ras-report.pdf>
- Rokeach, Milton, Martin G. Miller, ve John A. Snyder (1971) "The value gap between police and policed" *Journal of Social Issues*, 27 (2), s.155-171.
- Rolison, Mary R. ve Avraham Scherman (2002); "Factors Influencing Adolescents' Decisions To Engage In Risk-Taking Behavior" *Adolescence*, Vol.37, N.147, s.585-596.
- Rolison, Mary R. ve Scherman, Avraham (2002); Factors Influencing Adolescents' Decisions To Engage In Risk-Taking Behavior, *Adolescence*, 37, 147, s.585-596.
- Sallis, James F., Cervero, R. B., Ascher, W., Henderson, K. A., Kraft, M. K., & Kerr, J. (2006). "An Ecological Approach to Creating More Physically Active Communities." *Annual Review of Public Health*, 27, s.297-322.
- Santor, Darcy. A., Deanne Messervey ve Vivek Kusumakar (2000); "Measuring peer pressure, popularity, and conformity in adolescent boys and girls: Predicting school performance, sexual attitudes, and substance abuse" *Journal of youth and adolescence*, 29(2), s.163-182.
- Sarvan, Fulya, Eren Durmuş Arıcı, Janset Özen, Bahattin Özdemir ve Ebru Tarcan İçigen (2003); "On Stratejik Yönetim Okulu: Biçimleşme Okulunun Bütünleştirici Çerçevesi" *Akdeniz İİBF Dergesi*, Sayı 6, s.73-122.
- Schmid, Günther. (2006); "Social Risk Management through Transitional Labour Markets," *Socio Economic Review*, 4, (1), s. 1-33.

- Schneider, Sandra L. ve Lola L.Lopes (1986); "Reflection in preferences under risk: Who and when may suggest why" *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 12(4), s.535-548.
- Schwing, Richard C. ve Walter A. Albers (1980); *Societal risk assessment*. Vol. 24. Springer Science & Business Media.
- Scott, Susanne G. ve Reginald A. Bruce (1995); "Decision Making Style, The Development And Of A New Measure" *Educational and Psychological Measurement*. Vol.55 No.5; s.818-831.
- See, Kelly E. (2009); "Reactions to decisions with uncertain consequences: Reliance on perceived fairness versus predicted outcomes depends on knowledge" *Journal of Personality and Social Psychology*, 96, s.104-118.
- Sennett, Richard (2010); *Karakter Aşınması*, (çev.Barış Yıldırım) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sevgili S. (2007). Jandarma personelinin tehlikeyi kanıksama ve öğrenilmiş güçlülük düzeylerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı*,
- Shapira, Zur (1995); *Risk taking: A managerial perspective*. Russell Sage Foundation.
- Shusman, Elizabeth J., Robin E. Inwald ve Beth Landa (1984); "Correction officer job performance as predicted by the IPI and MMPI" *Criminal Justice and Behaviour*, 11 (3), s.309-329.
- Siegel, Larry J. (1989), *Criminology*, St.Paul: West Pub. Company,
- Simon, Herbert A. (1955) "A Behavioral Model of Rational Choice" *The Quarterly Journal of Economics*, 69(1), s.99-118.
- Simon, Mark, Susan M. Houghton, , Karl Aquino (2000); "Cognitive biases, risk perception, and venture formation: How individuals decide to start companies" *Journal of business venturing*, 15(2), s.113-134.
- Sitkin, Sim B. ve Amy Pablo (1992); "Reconceptualizing the determinants of risk behavior" *The Academy of Management Review*. 17(1), s. 9–38.
- Sjöberg, Lennart (1991); *Risk perception by experts and the public*, Rhizikon–Centre for Risk Research, Stockholm School of Economics, Stockholm.
- Skeel, Reid L., Carrie Pilarski, Kimberley Pytlak ve John Neudecker (2008); "Personality and performance based measures in the prediction of alcohol use" *Psychology of Addictive Behaviors*, 22(3), s.402- 409.
- Skolnick, Jerome H., 1994. *Justice without trial*. New York: Macmillian.

- Slovic, Paul, Melissa Finucane, Ellen Peters, Donald G. MacGregor (2002); "Rational actors or rational fools: Implications of the affect heuristic for behavioral economics" *The Journal of Socio-Economics*, 31(4), s.329-342.
- Snary, Christopher (2004); "Understanding Risk: The Planning Officers' Perspective" *Urban Studies*, 41(1), s.33-55
- Soane, Emma ve Nik Chmiel (2005); "Are risk preferences consistent? The influence of decision domain and personality" *Personality and Individual Differences*, 38, s.1781-1791.
- Soane, Emma, Chris Dewberry ve Sunita Narendran (2010); "The role of perceived costs and perceived benefits in the relationship between personality and risk-related choices" *Journal of Risk Research*, 13(3), s.303-318.
- Stahl, Bernd C. (2007); "Reflective responsibility for risk: a critical view of software and information systems development risk management," *International Journal of Risk Assessment and Management*, 7(3), s. 312-325
- Stanovich, Keith E. ve Richard F. West (1998); Individual differences in rational thought. *Journal of Experimental Psychology*, 127(2), s.161 - 188.
- Steinberg, Laurence (2008); "A social neuroscience perspective on adolescent risktaking" *Developmental Review*, 28 (1), s.78-106.
- Stokols, Daniel, Joseph G. Grzywacz, Shari McMahan ve Kimari Phillips (2003); "Increasing the Health Promotive Capacity of Human Environments." *American Journal of Health Promotion*, vol. 18, s. 4-13.
- Stoltenberg, Scott F., Bryan D. Batiem ve Denis G. Birgenheir (2008); "Does gender moderate associations among impulsivity and health-risk behaviors?" *Addictive Behaviors*, 33, s.252-265.
- Szrek, Helena, Li-W. Chao, Shandir Ramlagan ve Karl Peltzer (2012); "Predicting (un)healthy behavior: a comparison of risk-taking propensity measures" *Judgment and Decision Making*, 7(6), s.716-727.
- Tağraf, Hasan ve N. Talat Arslan (2003), "Kriz Oluşum Süreci Ve Kriz Yönetiminde Proaktif Yaklaşım", Cumhuriyet Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, s. 149-160.
- Taşdelen, Aga (2002); "Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri" Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü D.E.U.B.E.F. İzmir.
- Teoh, Hai Y. ve See L. Foo (1997); "Moderating Effects of Tolerance For Ambiguity and Risk-Taking Propensity on The Role Conflict- Perceived Performance Relationship: Evidence From Singaporean Entrepreneurs", *Journal of Business Venturing*, 12(1). s.67-81

- Terry, Deborah J., Michael. A Hogg, Katherine M. White (1999); "The Theory of Planned Behaviour: Self-identity, Social Identity and Group Norms", *British Journal of Social Psychology*, 38, s.225-244.
- Theakston, Jennifer A., Sherry H. Stewart, Marliese Dawson, Sarah. A. B. Knowlden ve Darrin R Lehman (2004); "Big five personality domains predict drinking motives" *Personality and Individual Differences*, 37, s.971-984.
- Tonkin, Roger S. (1987); "Adolescent Risk-Taking Behavior". *Journal of Adolescent Health Care* 8: s.213-220.
- Tremblay, Richard E. (2000); "The development of aggressive behaviour during childhood: What have we learned in the past century?" *International Journal of Behavioral Development*, 24(2): s.129-141.
- Trimpop, Rüdiger M. (1994); *The psychology of risk taking behavior*. Elsevier.
- Tversky, Amos ve Daniel Kahneman (1981); "The Framing of Decisions and the Psychology of Choice", *Science*, Vol. 211, No. 4481, s.453-458.
- Twersky-Glasner, Aviva (2005); "Police personality: What is it and why are they like that?" *Journal of Police and Criminal Psychology*, 20(1), s.56-67.
- Van Brabant, Koenraad (2001), "A Review of Aid Agency Practices and Guide for Management" *Humanitarian Policy Group Report*, 9 Mart 2001.
- Van de Venter, Gerhard, David Michayluk, ve Geoff Davey (2012); "A longitudinal study of financial risk tolerance" *Journal of Economic Psychology*, 33(4), s.794-800.
- Van den Bos, Ruud, Ruben Taris, Bianca Scheppink, Lydia de Haan ve Joris C. Verster (2013); "Salivary cortisol and alpha-amylase levels during an assesment procedure correlate differently with risk-taking measure in male and female police recruits" *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 7:219, s.1-10.
- Vastola, A. (1978); "The police personality: An alternative explanatory model" *The Police Chief*, 45(4), s.50-52.
- Vlek, Charles A.J. (1996); "A multilevel, multi-stage and multi-attribute perspective on risk assessment, Decision Making and Risk Control", *Risk Decision and Policy*, Vol.1 (1), s.9-31.
- Vlek, Charles ve Pieter-Jan Stallen (1980); "Rational and personal aspects of risk" *Acta psychologica*, 45.1: s.273-300.
- Walker, Lorraine O., ve Ching Yu Cheng (2007); "Maternal empathy, self-confidence, and stress as antecedents of preschool children's behavioral problems", *Journal of Specialist in Pediatric Nursing*, 12(2), s.93-104.

- Waylen, Andrea E. ve Frank P. McKenna, (2008); "Risky attitudes towards road use in pre-drivers" *Accident Analysis and Prevention*, 40, s.905-911.
- Weber, Elke U. (2001); "Personality and risk taking". *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (Der. N.J. Smelser ve P.B. Baltes, s.11274–11276). Elsevier Science.Oxford, England.
- Weber, Elke U. ve Christopher Hsee (1998); "Cross-cultural differences in risk perception, but cross-cultural similarities in attitudes towards perceived risk" *Management Science*, 44(9), s.1205-1217.
- Weber, Elke U. ve Richard Milliman (1997); "Perceived risk attitudes: Relating risk perception to risky choice" *Management Science*, 43(2), s.122–143.
- Weber, Elke U., Ann.-R.Blais, ve Nancy E. Betz (2002); "A Domain-specific risk-attitude scale: Measuring risk perceptions and risk behaviors" *Journal of Behavioral Decision Making*, 15, s.263-290.
- Weden, Margaret M. ve Zabin, Laurie. S. (2005); "Gender and ethnic differences in the co-occurrence of adolescent risk behaviors" *Ethnicity and Health*, 10, s.213-234.
- Weisskirch, Robert S. ve Laurel C. Murphy (2004); "Friends, Porn, and Punk: Sensation Seeking in Personal Relationships, Internet Activities, and Music Preference Among College Students", *Adolescence*, 39, 154, s.189-201.
- White, Michael, D. ve Gipsy Escobar (2008); "Making good cops in the twenty-first century: Emerging issues for the effective recruitment, selection and training of police in the United States and abroad" *International Review of Law Computers and Technology*, Vol 22(1-2), s.119-134.
- Wildavsky, Aaron ve Karl Dake (1990); "Theories of risk perception: Who fears what and why?" *Daedalus*, s. 41-60.
- Wilde, Gerald (1994); *Target Risk*. PDE Publications, Toronto.
- Wright, William F. ve Gordon H. Bower (1992), "Mood effects on subjective probability assessment" *Organizational behavior and human decision processes*, 52.2, s.276-291.
- Yasak, Yeşim (2002); *Trafik Kazalarıyla İlişkili Sürücü Tutum ve Davranışları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı
- Yates, J. Frank (1990); *Judgment and decision making*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Yates, J. Frank (1992); *Risk-taking behavior*. Chichester, Wiley, England.

- Yeniçeri, Tülay, Eyyup Yaraş ve Eyüp Akın (2012); "Tüketicilerin Riskten Kaçınma Düzeylerine Göre Sanal Alışveriş Risk Algısı ve Sanal Plansız Tüketim Eğilimlerinin Belirlenmesi" *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 9, s.145-164.
- Yıldıztekin, Atilla (2008); "Tedarik Zincirinde Risk Yonetimi", *Dünya Dergisi*, s.34.
- Yim, Man Sung ve Petr A. Vaganov (2003); "Effects of education on nuclear risk perception and attitude: theory", *Progress in Nuclear Energy*, 42 (2), s.221-235
- Young, Stephen L., John W. Brelsford ve Michael S. Wogalter (1990); "Judgments of hazard, risk, and danger: Do they differ?." *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting*. Vol. 34. No. 5. SAGE Publications.
- Yücebilgiç, Harika (2007); *A Proposed Model Of Safety Climate: Contributing Factors And Consequences*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı
- Zinn, Jacqueline, Jose Proenca ve Michael D. Rosko (1997), "Organizational and Environmental Factors in Hospital Alliance Membership and Contract Management: A Resource-Dependence Perspective" *Hospital & Health Services Administration*, 42(1), s.67-86.
- Zinn, Jens O (2006); "Recent developments in sociology of risk and uncertainty" *Historical Social Research*, s. 275-286.
- Zuckerman, Marvin. (1979); *Sensation seeking*. Corsini Encyclopedia of Psychology.
- Zuckerman, Marvin. (1990) "The psychophysiology of sensation seeking." *Journal of personality* 58(1): 313-345.
- Zuckerman, Marvin ve Kuhlman, D. Michael. (2000); "Personality and risk-taking: Common biosocial factors" *Journal of Personality*, 68, s.999-1029.

EKLER

ASAYİŞ HİZMETLERİNE PERSONEL SEÇİMİ AÇISINDAN POLİS MEMURLARININ RİSK ALMA DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ ARAŞTIRMASINA AİT ANKET VE ÖLÇEK FORMU

Bu araştırma Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Başkanlığı Programında doktora tez çalışması olarak yürütülmektedir. Bu çalışma ile özet olarak Asayiş hizmetlerinde görevlendirilecek personelin seçilme kriterlerinin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu açıdan, asayiş polislerinin risk alma davranışlarının belirlenmesi hedeflenmektedir.

Vereceğiniz bilgiler sadece araştırmacı tarafından görülecektir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için lütfen soruları eksiksiz ve samimi olarak yanıtlayınız. Bu nedenle anket kağıtlarına isim ve sicil gibi bilgiler yazılmayacaktır.

Sizin için en uygun cevabı seçiniz ve kutucuklara (X) işareti koyunuz. İlgî ve yardımınız için teşekkür ederim.

Hanifi SEVER

1) Aşağıda belirtilen polislik mesleğine ilişkin zorlukları 1 ile 7 arasında sıralayınız. (1 en zor)

HER ÖNERME İÇİN SADECE BİR RAKAM VERİNİZ.

1- EN ZOR; 2- DAHA AZ ZOR .....; 6-DAHA KOLAY; 7-EN KOLAY

- ..... Çalışma saatlerinin belirsizliği ve ek görevler
- ..... Üstler ve iş arkadaşları ile ilişkiler
- ..... Maaş
- ..... Özlük haklarının yetersiz olması (emeklilik, ek gösterge vb.)
- ..... Disiplin kuralları
- ..... Yapılan işin tehlikeli olması
- ..... Diğer .....

2) Bir kimsenin asayiş polisi olabilmesi için sahip olması gereken özellikleri 1 ile 5 arasında sıralayınız. (1 en önemli)

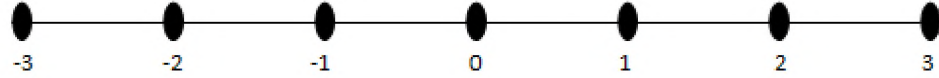
HER ÖNERME İÇİN SADECE BİR RAKAM VERİNİZ.

1- EN ÖNEMLİ; 2- DAHA AZ ÖNEMLİ; 3-ÖNEMLİ; 4-DAHA AZ ÖNEMLİ; 5-EN ÖNEMSİZ

- ..... Fiziksel ve bedensel kuvvet
- ..... Pratik düşünme
- ..... Kanunları iyi bilme
- ..... Halkla ilişkiler
- ..... Diğer .....

Aşağıda ifade edilen davranışları sergileme eğiliminizi ölçek vasıtasıyla değerlendiriniz.

-3 : Hayatta Yapmam
 -2 : Kuvvetle Muhtemel Yapmam
 -1 : Muhtemelen Yapmam
 0 : Emin değim
 1 : Muhtemelen Yaparım
 2 : Kuvvetle Muhtemel Yaparım
 3 : Garanti (kesinlikle) yaparım

Risk Alma Ölçeği		-3	-2	-1	0	1	2	3
1	Adli bir olaya müdahale etmeden önce ekip arkadaşlarımla olaya nasıl müdahale edilmesi hakkında konuşur ve karar alabiliriz.							
2	Kalabalık iki grup arasındaki kavgaya derhal müdahale edebilirim.							
3	Günlük kazancına (80 TL) iddiaya girebilirim.							
4	3000 TL'mi gelir getireceğini düşündüğüm bir yatırım aracına bağlayabilirim.							
5	Bir suçluyu kovalarken yaşadığım heyecan ile başıma gelebilecek olumsuzlukları unuturum.							
6	Süfli (saygın olmayan) işler yaptığı bilinen kişilerle iş harici görüşebilirim							
7	Adli bir olaya müdahale ederken ekip arkadaşlarımla fikirlerine katılmayabilirim							
8	İş arkadaşlarımla mali konularla ilgili tavsiyelerine uyabilirim							
9	Zor şartlarda çalıştıktan iş bitimi eve yetişebilmek için gerekiyorsa ekip otosuyla geçiş üstünlüğünü kullanabilirim							
10	Terfi ya da ödül almak için gerekirse bir başkasının çalışmasını kendi çalışmam gibi gösterebilirim.							
11	Fanatiği olduğum futbol takımının maçı kazanmasından sonra silahla sevinç gösterisi yapabilirim.							
12	1500 TL'mi borçlarını ödemediğini bildiğim ancak çok sevdiğim bir arkadaşına borç olarak verebilirim.							
13	Otoyolda özel aracım ile seyahat ederken hız limitini aşabilirim.							
14	Ne kadar hesap geleceğini bilmediğim bir lokantaya ailemle birlikte girebilirim.							
15	Amirlerimin tutum ve davranışlarına kızdığım zaman çalışmak istemeyebilirim.							
16	Adli bir olaya müdahale ederken gerektiğinde silahımı kullanabilirim.							

Aşağıda ifade edilen davranışları sergileme eğiliminizi ölçek vasıtasıyla değerlendiriniz.

-3 : Hayatta Yapmam

-2 : Kuvvetle Muhtemel Yapmam

-1 : Muhtemelen Yapmam

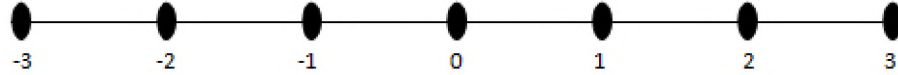
0 : Emin

değilim

1 : Muhtemelen Yaparım

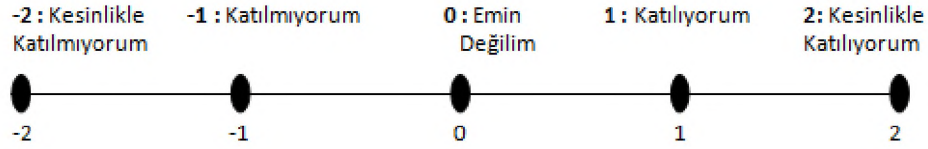
2 : Kuvvetle Muhtemel Yaparım

3 : Garanti (kesinlikle) yaparım

Risk Alma Ölçeği'nin devamı		-3	-2	-1	0	1	2	3
17	Yangın çıkmış bir eve girip mahsur kalan kişiyi kurtarabilirim.							
18	Arkadaşımın yeni kurduğu bir iş için ona 3000 TL parayı borç olarak verebilirim.							
19	Aldığım kararlara heyecan ve eğlence katabilirim.							
20	Çevre koruma nöbeti tutarken çelik yelek giymeyi angarya olarak görebilirim.							
21	İşleyişini iyi bildiğim kısımdan/birimden sıkıldığımda tayin isteyebilirim.							
22	Amirlerimin/müdürlerimin bulunduğu bir iş toplantısında gündemde olmayan bir konuyu söyleyebilirim.							
23	İntihar için falezden denize atlamak isteyen kişiye yaklaşarak onu kurtarabilirim.							
24	Suç oranlarının yüksek olduğu mahallede kaçan cinayet şüphelisini tek başıma kovalayabilirim.							
25	Bir uyuşturucu satıcısı ile onu yakalamak için pazarlığa girebilirim.							
26	Mesai bitimi eve daha erken gidebilmek için kestirme olan karanlık ve ıssız sokaklarda tek başına yürüyebilirim.							
27	Ailemi tek başına bırakarak şark görevine gidebilirim.							
28	İhtiyaç duyarsam polislik mesleğinden istifa edip yeni bir iş arayabilirim.							
29	Faturamı ödemek için ekip arkadaşımı bir süreliğine araçta tek başına bırakabilirim.							
30	Ceza almamak için gerektiğinde meslektaşlarıma yalan söyleyebilirim.							

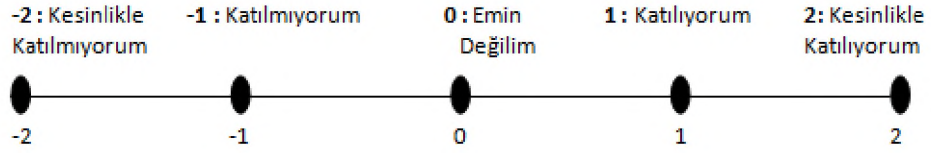
Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı ölçek vasıtasıyla değerlendiriniz.

Tehlikeyi kanıksama		-2	-1	0	1	2
1	İşimde karşılaştığım tehlikeler başa çıkmayacağım kadar büyüktür.					
2	Yeteri kadar hazır olmadan ağır görevler yüklenmek zorundayım.					
3	Tehlikeli bir durumda sevk ve idare zorlaşır.					
4	Mesleğimde kendimi tehlikede hissetmiyorum.					
5	Kendimi polisliğe yeteri kadar hazır hissetmiyorum.					
6	Soruşturma geçirebileceğim ihtimali kararlarımı etkilemektedir.					
7	Mesaide başıma gelebilecek olumsuz şeyler motivasyonumu bozmaktadır.					
8	Mesaideyken hep aynı olaylarla karşılaşmaktayım.					
9	Amirlerimin "görev yaparken sürekli müteyakkız olacaksınız" tarzı sözlerini anlamlı bulmuyorum.					
10	Mesleğimde küçük olaylar çoğu zaman büyütülür.					
11	Bütün ihbarların benzer olması heyecanımı azaltmaktadır.					
12	Rutin hale gelen görevler güvenlik kurallarının küçümsenmesine neden olur.					
13	Silah ve teçhizat bakımımı rutin olarak yaparım.					
14	Rutin olmayan durumlarda nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyorum					
15	Ne yaparsam yapayım işle ilgili bazı olumsuzlukların olmasını engelleyemem.					
16	İşimle ilgili yardıma ihtiyacım olduğu zaman yeteri kadar yardım alamayacağımı düşünüyorum.					
17	Yapılan hatalı davranışlar alışkanlık haline gelerek rehavete neden olur.					
18	Sabit bekleme görevi yaparken kalabalık olmak rehavete neden olmaz.					
19	Çok yorulduğum zaman doğru olanı yapmakta zorlanıyorum.					
20	Tehlikeli bir olayın içerisindeyken bizlerle yeterli iletişim kurulamıyor.					
21	Yaptığım işin hep aynı olduğunu düşünüyorum.					
22	İşimdeki tehlikenin belirsizliği beni endişelendiriyor.					

Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı ölçek vasıtasıyla değerlendiriniz.

Heyecan arama ölçeği		-2	-1	0	1	2
1	Korkutucu da olsa yeni maceralara girmeyi severim.					
2	Değişik kararlar alırken tehlikeleri gözden geçiririm.					
3	Bazen sırf eğlence olsun diye çılgınca şeyler yaparım.					
4	Hiç bilmediğim bir yeri keşfetmeyi severim.					
5	Devamlı seyahat içeren bir hayatım olsun isterim.					
6	Yeni işlere ve maceralara atılmayı severim.					
7	İlgi alanlarımı sık sık değiştiririm.					
8	Hayatta her şeyi denerim.					
9	Korkutucu da olsa bazı şeyleri arada bir yaparım.					
10	Ne yapacağı belli olmayan çılgın arkadaşları severim.					
11	Plan yapmadan seyahate çıkmayı severim.					
12	Bazı şeyleri sırf heyecan için yaparım.					
13	Yaptığım işin özünde eğlence olmalıdır.					
14	Geleceği düşünürken detaylar üzerinde pek durmam.					
15	Yeni bir işe girişmeden önce onu başarıp başaramamak benim için önemli değildir.					
16	Karmaşık bir işe başlamadan önce plan yaparım.					
17	Çok fazla düşünmeden hareket eden birisiyim.					
18	"Hızlı yaşa genç öl" sloganını kendime uygun buluyorum.					
19	Yaptığım işlerden aldığım haz benim için çok önemlidir.					

Aşağıdaki soruları samimi olarak değerlendiriniz.

1) Cinsiyetiniz

- a) Erkek   b) Kadın

2) Yaşınız: .....

3) Çalıştığınız birim hangisidir?

- a) Asayiş Şube Müdürlüğü   b) Polis Merkezi Amirliği

4) Kaç yıldır Polislik mesleğini yapıyorsunuz?

..... yıl

5) Medeni durumunuz?

- a) Evli   b) Bekar   c) Boşanmış

6) Kaç çocuğunuz var?

- a) 0   b) 1   c) 2   d) 3   e) 4   f) 5   g) 5'den fazla

7) Bakmakla yükümlü ya da gözetmek zorunda olduğunuz yakınınız var mı?

- a) Evet   b) Hayır

8) Öğrenim durumunuz?

- a) Lise   b) Meslek Yüksek Okulu   c) Üniversite   d) Lisans üstü

9) Eşinizin kazandığı maaş, kira geliri, aile üyelerinizden aldığınız yardım gibi aylık bütçenizi arttıran ek gelir var mı?

- a) evet   b) hayır

10) Maddi durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Çok kötü   b) Kötü   c) Orta   d) İyi   e) Çok iyi

11) Daha önce adli ya da idari yönden ciddi bir suçlama ile soruşturma geçirdiniz mi?

- a) evet   b) hayır

12) Ne kadar sıklıkla spor yaparsınız?

- a) Her gün
b) Haftada bir
c) Ayda Bir
d) Nadiren
e) Yapmam

13) Ateşli silahlara ilgi duyar mısınız?

- a) evet   b) hayır   c) kısmen

14) Hangi birimde çalışmak isterdiniz?

- a) Kendi birimimden memnunum.
b) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele birimleri
c) İstihbarat ya da Terörler Mücadele Şube Müdürlüğü
d) Trafik Tescil ve Denetleme ya da Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü
e) Eğitim, Muhabere, Personel, Pasaport Şube Müdürlüğü gibi masabaşı işler

15) Daha önce mukavemet ya da herhangi bir fiziki/silahlı saldırıya uğradınız mı?

- a) evet   b) hayır

18) Komiser Yardımcılığı ya da Başpolis memurluğu sınavlarına katılarak terfi etmeyi düşünüyor musunuz/ düşündünüz mü?

- a) evet   b) hayır   c) kararsızım

Sorular tamamlanmıştır

Dikkatiniz ve ilginiz için teşekkür ederim.

T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İl Emniyet Müdürlüğü

Sayı : 77708212-28778(31946)-2014
Konu : Başkomiser Hanifi SEVER'in
Doktora Tezi Çalışması İzni Hk.

21/10/2014

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :Başkomiser Hanifi SEVER'in 13/10/2014 tarih ve 1988 kayıt sayılı dilekçesi.

Müdürlüğümüz emrinde 282715 sicil sayılı Başkomiser olarak görev yapan Hanifi SEVER ilçe yazılı dilekçesi ile;

Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Başkanlığında doktora eğitimine devam ettiğini, doktora tez konusunun "Asayiş Hizmetlerine Personel Seçimi Açısından Polis Memurlarının Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi" konusu olduğunu ve bu nedenle ilimizde asayiş hizmetlerinde çalışan personele mülakat ve anket çalışması uygulanmasını planlandığı, bu çalışma ile Risk Alma Teorileri ışığında hazırlanacak olan mülakat formu, DOSPERT (Farklı Boyutlarda Risk Alma) Ölçeği ve buna bağlı Asayiş Polisinin Risk Alma Ölçeği (APRA) uygulanacağı ve elde edilecek verilerin bilimsel olarak analiz edilerek, tarafınca yazılacak olan doktora tezinde kurumsal gelişmeyi sağlamak amacıyla kullanılacağını, personelimizin kimlik ve özlük bilgilerinin ise kullanılmayacağını belirtmiştir.

Yukarıda anılan doktora tezi çalışması ile ilgili olarak Başkomiser Hanifi SEVER tarafından yapılması planlanan mülakat ve ölçek çalışması için gerekli iznin verilmesini;

Ölçülerinize arz ederim.

Uygun görülse arz ederim.

21/10/2014

Ahmet KARAKAYA
Vahi Yardımcısı V.
Kozlu Kaymakamı

Osman AK
İl Emniyet Müdürü
1.Sınıf Emniyet Müdürü

OLUR

21/10/2014

Ahmet N. ERDOĞLU
Vahi V.
Vahi Yardımcısı